

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DİL POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
FATMA ÇİL

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. M. NAİL ALKAN

ANKARA
2008

Fatma il tarafından hazırlanan ‘‘Avrupa Birliği’nin Dil Politikası’’ adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN
Tez Danışmanı

Bu alışma 25.12.2008 tarihinde gerçekleşen tez savunması neticesinde jürimiz tarafından oybirliği ile Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

ye : Doç. Dr. Canan ATEŐ EKŐİ

ye : Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN

Bu tez Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

ANAHTAR KELİMELER.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GRAFİK LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

DİLİN DİĞER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ VE TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

1.1 Dil ve Diğer Kavramlarla İlişkileri	1
1.1.1 Dil Kavramı.....	1
1.1.2 Dil ve Düşünce İlişkisi	3
1.1.3 Dil ve Kültür İlişkisi	5
1.1.4 Dil ve Ulus İlişkisi	10
1.1.5 Dil ve Küreselleşme	13
1.1.6 Dil ve Uluslararası İlişkiler	15
1.2 Türkçe'nin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri	21
1.2.1 Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri ve Yok Olma Tehlikesine Karşı İçinde Bulunduğu Durum.....	21
1.2.2 Dillerin Yok Olma Tehlikesine Karşı İngilizcenin Yükselişi.....	24
1.2.3 Bilim ve Kültür Dili Olarak Türkçe	34
1.2.4 Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi	38

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÜTÜNLEŞME SÜRECİNDE DİL POLİTİKASININ YERİ

2.1 AB'deki Bütünleşme Çabaları ve Yabancı Dil Politikası	41
2.1.1 Avrupa Birliği'ndeki Bütünleşme Çabaları	41
2.1.2 Avrupa Birliği'nin Eğitim ve Dil Politikalarının Dayandığı Hukuki Temeller	44
2.1.3 Avrupa Birliği'nin Eğitim ve Dil Politikalarının Tarihsel Gelişimi	45
2.1.4 Bologna Süreci	52
2.1.5 Lizbon Süreci	53
2.2 Avrupa Birliği'nin Dil Politikası.....	61
2.2.1 AB'nin Çok Dillilik Stratejisi	63
2.2.2 Çok Dilliliğin Sağlanması İçin Gerçekleştirilen Tercüme Faaliyetleri.....	70
2.2.3 Avrupa Ülkelerinde Yabancı Dil Eğitimi	74
2.2.4 Azınlık Dilleri	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB'NİN HAYAT BOYU ÖĞRENME PROGRAMI KAPSAMINDA YABANCI DİLLERİN YERİ VE ÇOKDİLLİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN FAALİYETLER

3.1 AB'nin Hayat Boyu Öğrenme Programı.....	82
3.1.1 Comenius	88
3.1.2 Erasmus	91
3.1.3 Leonardo da Vinci Programı.....	94
3.1.3.1 Ülke Merkezli Projeler	96
3.1.3.1.1 Hareketlilik Projeleri	97
3.1.3.1.2 Yenilik Transferi Projeleri	98

3.1.3.1.3 Ortaklık Projeleri.....	98
3.1.3.2 Komisyon Merkezli Projeler	99
3.1.3.2.1 Yenilik Geliştirme Projeleri	99
3.1.3.2.2 Tematik Ağlar	100
3.1.3.2.3 Destek Faaliyetleri	100
3.1.4 Grundtvig	101
3.1.5. Transversal (Ortak Konulu) Program	102
3.1.6 Lingua Programı.....	104
3.2 AB'nin Çok Dillilik Stratejisi Çerçevesinde Gerçekleştirdiği Faaliyetler	106
3.2.1 AB'nin Dil Öğrenme ve Dil Çeşitliliği İçin Eylem Planı	106
3.2.2 Dil Gelişim Dosyası (European Language Portfolio)	107
3.2.3 Europass (Yeterlikler ve Nitelikler için Tek Avrupa Çerçevesi)	109
3.2.4 Avrupa Diller Yılı	111
3.2.5 Avrupa Dil Günü.....	112
3.2.6 Avrupa Dil Ödülü.....	112
3.2.7 Kültürlerarası Diyalog Yılı 2008	114
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA	118
EK.....	125
ÖZGEÇMİŞ.....	126

ANAHTAR KELİMELER

- Dil
- Yabancı dil
- Avrupa Birliği'nin Dil Politikası
- AB'nin Çok Dillilik Stratejisi
- Avrupa Birliği'nin Hayat Boyu Öğrenme Programı

KEY WORDS

- Language
- Foreign Language
- EU's Language Policy
- EU's Multilingual Strategy
- EU's Lifelong Learning Programme

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, dilin ulus, kültür ve kimlik açısından önemini vurgulayarak anadilin korunması ve geliştirilmesinin önemini göz ardı etmeksizin, küreselleşme ve bilgi toplumunun bir zorunluluğu olarak yabancı dil öğrenmenin gerekliliğini vurgularken, AB'nin dil politikasını incelemek ve çok dillilik stratejisi bağlamında AB'nin dil öğretimini desteklemek için gerçekleştirdiği faaliyetleri incelemektir. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde bir kavram olarak dil ve dilin düşünce, kültür, küreselleşme, ulus ve uluslararası ilişkiler gibi kavramlarla ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkçenin diğer dünya dilleri arasındaki yeri, dillerin yok olma tehlikesine karşı Türkçenin içinde bulunduğu durum, İngilizcenin dünya dilleri arasında ön plana çıkması, Türkçenin bilim ve kültür dili olarak desteklenmesi gerekliliği anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle AB dil politikasının eğitim politikası içindeki tarihsel gelişimi Lizbon ve Bologna süreçleri ışığında anlatılmış, AB'nin çok dillilik stratejisi ve bu stratejinin uygulanabilmesi için gerçekleştirilen tercüme faaliyetleri ve azınlık dilleri konuları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise yabancı dil öğrenimini gerekli kılan AB'nin Hayat Boyu Öğrenme kapsamında yürürlüğe giren dört sektörel program – Erasmus, Comenius, Leonardo da Vinci, Grundtvig- ve Transversal Program ile daha önceki dönemde yürürlükte olan Lingua Programı hakkında bilgi verilmiştir. Bu programların yanı sıra, Avrupa Dil Günü, Avrupa Dil Yılı, Avrupa Dil Ödülü, gibi faaliyetler ile Europass gibi uygulamalar hakkında bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın sonuç kısmında ise ilk üç bölümde elde edilen bilgiler yorumlanarak çeşitli öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

The goal of this thesis is to study the language policy of European Union and investigate the studies and activities of EU within the context of multilingual policy by laying the stress on learning foreign languages as a requirement of globalisation and information society while paying attention to the importance of protection and development of mother tongue and emphasizing the significance of language in terms of nation, culture and identity. In the first section of this thesis, the concept of language and the relations between language and other concepts such as; thought, culture, globalisation, nation and international relations have been explained. In addition the status of Turkish language among other world languages, the position of Turkish language against the threat of being one of the endangered languages, the superiority of English language among other languages and the necessity of support to be given to Turkish language for developing it as a language of science and culture have been emphasized. In the second section of the study, firstly the historical development of the EU language policy within the context of EU's education policy has been explained under the light of Lisbon and Bologna processes and then translation activities conducted in order to comply with the EU's multilingual strategy and minority languages have been studied. And in the third section of the study, some information has been given on the four sectoral programmes – Erasmus, Comenius, Leonardo da Vinci, Grundtvig- and Transversal Programme, which came into operation within the context of EU Lifelong Learning Programme (LLP) and Lingua which was formerly in force. In addition to these programmes some activities such as European Language Day, European Language Year, European Language Label and applications like Europass have been explained. Finally, in the conclusion the data compiled in the three sections have been interpreted and some comments and some proposals have been offered.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ATAD	Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
CEDEFOP	The European Center For The Development of Vocational Training- Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi
CEFR	Common European Framework of Reference - Diller İçin Ortak Referans Çerçevesi
CLIL	Content And Language Integrated Learning – İçerik ve Dil Bütünleşik Öğrenme
ECTS	European Credit Transfer System–Avrupa Kredi Transfer Sistemi
EEA	European Economic Area – Avrupa Ekonomik Alanı
EFTA	European Free Trade Association – Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EPIC	Economic Policy Information Center
EU	European Union
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade – Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IMF	International Monetary Fund – Uluslararası Para Fonu
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NAFTA	North American Free Trade Area – Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi
SCIC	Joint Interpreting and Conference Service – Birleşik Tercümanlık ve Konferans Hizmeti
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı
TİKA	Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı
TÜRKÇEDER	Uluslararası Türkçe Öğretimi Derneği
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation–Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu
WTO	World Trade Organisation – Dünya Ticaret Örgütü

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1.1	Avrupa Birliği'nde En Çok Konuşulan Diller	31
Grafik 2.1	Anadiliniz hariç, en fazla kaç dilde sohbet edebilecek kadar yabancı dil biliyorsunuz?.....	64

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1	Anadiliniz dışında en az kaç dilde konuşabiliyorsunuz?	65
Tablo 2.2	En Çok Konuşulan Üç Dilin Ülkelere Göre Yüzdeleri.....	68
Tablo 3.1	AB'nin Yaşam Boyu Öğrenme Programı	87
Tablo 3.2	Leonardo Programı Faaliyet Türleri	96

GİRİŞ

Günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, insanoğlunun bilgi toplumu içinde yaşamasını, yetenek ve becerilerini geliştirmesini, yeni gelişmelere ayak uyduracak biçimde daima hazırlıklı olmasını gerektirmektedir. İnsanlığın karşı karşıya kaldığı yenilenme, değişim ve dönüşüm süreci, bilgi toplumuna dönüşümle yeniden yaşanmaya başlamıştır. Eğitim etkinliklerinin ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli bir unsuru olduğu, diğer bir deyişle ekonomik, teknik ve sosyal ilerlemenin ancak nitelikli insan gücüyle olanaklı olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Yabancı dil eğitimi de insan gücünün nitelikli olmasına etki eden faktörlerden biridir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkiler artmış, uluslararası şirketler çoğalmış, eğitim ve iş amaçlı bireysel hareketlilik ivme kazanmıştır. Yabancı dil bilmek de bu süreçte kaçınılmaz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmıştır.

Dil iletişimin temelidir. Farklı kültürleri anlamak, farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurabilmek, yabancı ülkelerde eğitim görmek, çokuluslu şirketlerde çalışabilmek, diğer ülkelerden insanlarla birlikte iş yapabilmek ve projeler üretebilmek için yabancı dil bilmek gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. AB'nin Çok Dillilikten sorumlu üyesi Leonard Orban, çok dillilik ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir (<http://forums.ec.europa.eu/multilingualism/en/11.10.2008>):

“İnanıyorum ki günümüz Avrupa Birliği'nde çok dillilik kimliğimiz, düşünüş biçimimiz, sosyal becerilerimiz ve başkalarını anlayabilmek ve kabul edebilmek için çok büyük bir önem taşımaktadır. AB Kurumlarının AB vatandaşları ile iletişim kurması ve AB'nin mottosunu canlı tutabilmek adına da önemlidir: Farklılıkta Birlik”.

Bir ulusun dili aynı zamanda o ulusun kültürüdür. Kültür ise o ulusun kimliğini oluşturmaktadır. Ünlü dilbilimci Humboldt'a göre bir dili incelemek suretiyle o ulusun kültürü hakkında bilgi edinmek mümkündür. Dilin yapısı ile entelektüel etkinliklerin başarısı arasında açık bir bağlantı vardır. Dil düşünceyi tamamlayan, düşünceyi yaratan bir şeydir. Ancak dilini geliştirerek yükselten bir toplum gerçek bir düşünce etkinliği gösterebilir (Akarsu, 1998: 40).

Dil, kültür, ulus, küreselleşme, uluslararası ilişkiler gibi kavramlarla ilişkilidir. Dil iletişimin temelini oluşturduğu için uluslararası ilişkiler açısından da önem taşımaktadır. 20. yüzyıl filozoflarından Wittgenstein'in "Felsefi Soruşturmalar" adlı eserinde dilin de tıpkı bir satranç oyununda olduğu gibi bir kurallar bütününden oluşmakta olduğu belirtilmiştir. Wittgenstein, dilin kullanılmasını aynı zamanda oyun oynamaya benzetmiştir. Tüm oyunlar kurallar tarafından yönetilen faaliyetler olduklarına göre, amaçlı bir faaliyet olan dil, uzlaş gerektiren ve aynı zamanda değişken kuralların yönettiği öğelerle yürütülür. Uluslararası ilişkilerde de uzlaş gerektiren ve sürekli olarak değişen bir ortamda değişken kurallara uyarak hamle yapmak gerekmektedir. Siyasi ilişkilerde dilin nasıl kullanıldığını incelemek suretiyle ülkeler arasındaki ilişkilerin nasıl seyrettiği konusunda bilgi sahibi olmak mümkündür.

Uluslararası arenada yabancı dil bilmenin gerekliliği de her fırsatta kendini hissettirmektedir. Ancak, yabancı dil olarak İngilizcenin yükselişi göze çarpmakta ve diğer yabancı diller arasında en çok tercih edilir dil hale geldiği de görülmektedir. İngilizcenin diğer diller karşısında yükselişi ve az konuşulan dillerin hızla yok oluşu karşısında dil konusunda daha fazla bilinçlenme gerekliliği de ortaya çıkmakta ve İngilizce'nin yükselişine karşı tepkiler çoğalmaktadır.

Türkçe için günümüzde bir yok olma tehdidi söz konusu değildir (Demir ve Yılmaz, 2006:144). Ancak İngilizcenin Türkçe üzerindeki etkisi yoğun bir biçimde hissedilmektedir. İngilizcenin yayılcı etkisine karşılık, dilin kültür, kimlik üzerindeki etkisi düşünüldüğünde anadilin geliştirilerek korunması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

Dil ve kültür konusu Avrupa Birliği'nin bütünleşme süreci açısından da önem taşımaktadır. Şubat 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği adını alan Topluluk, ilk defa metindeki 9. bölüm 128. maddede kültür konusuna değinmiş ve "üye ülkelerinin milli ve bölgesel çeşitliliğe saygı göstererek onların kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak ve aynı zamanda ortak kültür mirasını ön plana çıkaracaktır" ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilen çeşitli raporlar ve bunlara ilişkin kararlardaki bazı

maddeler dil hakları konusunda standartlar getirmiştir. Yani ancak 1992 yılından sonra AB üye ülkelerinde, dil ve kültür konularında bilinçlendirme etkinliklerine gereksinim duyulmuştur.

AB, eğitim kültür ve dil konularına önem verdiğini AB eğitim programlarıyla, çok dillilik stratejisi ve çeşitli etkinlik ve çalışmalarıyla göstermektedir. Avrupa Birliği'nin çok dillilik stratejisi, Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecine de hizmet etmektedir. AB, sağladığı fonlarla özellikle az konuşulan dilleri hedef alan projelere öncelik vermekte, maddi anlamda desteklemekte ve bu tür projelerin hazırlanmasını da teşvik etmektedir. Avrupa Birliği tarafından "Yaşam Boyu Eğitim" başlığı altında hayata geçirilen Erasmus, Comenius, Grundtvig ve Leonardo da Vinci (Mesleki Eğitim Programı) gibi eğitim programlarından faydalanmak ve projeler hazırlamak öncelikle yabancı dil bilmeyi gerekli kılmaktadır.

Bilgi toplumu çağında artık bir kerelik eğitimlerden çok, sürekli değişen ve yenilenen koşullara göre eğitim ve hayat boyu öğrenme kavramı yerleşmekte, bu genel eğilim, bireylerin sahip oldukları bilginin sürekli olarak yenilenmesini zorunlu kılmaktadır. Avrupa Birliği, 2000 yılında AB Konseyi Lizbon Zirvesi tarafından ortaya konulan "dünyanın en rekabetçi ve en dinamik bilgi temelli ekonomisi haline gelmek" şeklinde özetlenebilecek genel strateji hedefine hız vermiştir. Ayrıca, eğitimi, mesleki eğitimi, araştırma ve yenilikçiliği desteklemek amacıyla, büyümeyi ve yapısal değişimi canlandıran makroekonomik politikaları, Lizbon Stratejisi'nin temel siyasi yönelimlerinden biri olarak benimsemiştir. AB bu hedefini gerçekleştirebilmek için eğitim programlarına da hız vermiştir. Yabancı dil eğitimi de bu kapsamda önem kazanmış ve ana dilin dışında en az iki dil bilmek gerekliliği 2000li yıllardan itibaren ifade edilmeye başlanmıştır.

1980'lerden beri devam etmekte olan eğitim programları 2007 yılından itibaren yaşam boyu öğrenme başlığı altında yeni bir döneme girmiştir. Yaşam boyu dil öğretimi de bu programlar kapsamında vurgulanmıştır. Türkiye, AB ile ilişkilerini güçlendirerek çağdaş devletlerin yanında yer alma politikasını bu konuda da takip etmiş ve 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nden sonra adaylığımızın kabul edilmesinden sonra 2004 yılından itibaren söz konusu programlardan yararlanmaya başlamıştır.

AB'ye üye olmak için ilk başvurusunu 1959 yılında yapan Türkiye, 1999 yılında Helsinki Zirvesi sonucunda aday ülke olarak kabul edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, dilin ulus, kültür ve kimlik açısından önemini vurgulayarak anadilin korunması ve geliştirilmesinin önemini göz ardı etmeksizin, küreselleşme ve bilgi toplumunun bir zorunluluğu olarak yabancı dil öğrenmenin gerekliliğini vurgularken, AB'nin dil politikasını incelemek ve çok dillilik stratejisi bağlamında AB'nin dil öğretimini desteklemek için gerçekleştirdiği faaliyetleri incelemektir.

Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde, dil kavramı açıklanmış, dilin düşünce, kültür, ulus ve uluslararası ilişkiler gibi kavramlarla ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkçenin diğer dünya dilleri arasındaki yeri, dillerin yok olma tehlikesine karşı Türkçenin içinde bulunduğu durum, İngilizcenin dünya dilleri arasında ön plana çıkması, Türkçenin bilim ve kültür dili olarak desteklenmesi gerekliliği anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle AB dil politikasının eğitim politikası içindeki tarihsel gelişimi Lizbon ve Bologna süreçleri ışığında anlatılmış, AB'nin çok dillilik stratejisi ve bu stratejinin uygulanabilmesi için gerçekleştirilen tercüme faaliyetleri ve azınlık dilleri konuları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yabancı dil öğrenimini gerekli kılan AB'nin Hayat Boyu Öğrenme kapsamında yürürlüğe giren dört sektörel program –Erasmus, Comenius, Leonardo da Vinci, Grundtvig- ve Transversal Program ile daha önceki dönemde yürürlükte olan Lingua Programı ve hakkında bilgi verilmiştir. Bu programların yanı sıra, Avrupa Dil Günü, Avrupa Dil Yılı, Avrupa Dil Ödülü, gibi faaliyetler ile Europass gibi uygulamalar anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise ilk üç bölümde elde edilen bilgiler yorumlanarak çeşitli öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada yöntem olarak betimsel analiz kullanılmıştır. Verilerin elde edilmesinde konu hakkında hazırlanmış, kitaplardan ve makalelerden faydalanılmış, ayrıca AB Komisyonu ile AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans) ile Avrupa Komisyonu'nun web sayfası kaynak olarak kullanılmıştır. Betimleme yaklaşımında araştırmada toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin

olarak neleri söylediği, ya da hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım, Şimşek, 2006: 224).

BİRİNCİ BÖLÜM

DİLİN DİĞER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ VE TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

1.1 Dil ve Diğer Kavramlarla İlişkileri

1.1.1 Dil Kavramı

Popüler bir teori dilin mimiklerle başladığını, bunlara seslerin sonradan eklendiğini, sonunda da dile ulaşıldığını ileri sürer. Şempanzelerin, maymunların ve diğer yaratıkların birbirleriyle mimiklerle iletişim kurduklarını düşünürsek bu teoriye inanılması hiç de zor olmaz. Fakat bu sistemler ile dil arasındaki mesafe çok büyüktür. Bu mesafenin nasıl ve ne zaman doldurulduğu söz konusu teorinin cevap veremediği bir soru olarak durmaktadır (Ruhlen, 2006: 9).

Dil çok değişik görünümeler sunan, ancak bir soyutlama işlemiyle birbirinden ayrı olarak ele alınabilecek yönler içeren karmaşık bir bütündür. Kimi bakımlardan evrensel, kimi bakımlardan ise belli koşullara bağlı özgül nitelikler taşır (Vardar, 2001:11). Dil, bireyin bilincini oluşturan benliğini biçimlendiren temeldir. Bilincin köklerine, bilinçaltının derinliklerine uzanan başlıca insansal işlevdir. Düşünce, us, bilgi ancak dil ile mümkündür. Düşünsel-ruhsal durum etkeni olan dil, dünyayı algılamamızı sağlayan temel araçtır. İnsan yaşamının tüm görünümüleriyle iç içedir. Dil hem öznel hem de nesnel nitelik taşımaktadır (Vardar, 2001:12,13). Doğan Aksan'a göre, dilin tanımı şöyledir : (Aksan,1977: 55)

“Düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok güçlü, çok gelişmiş bir dizgedir”.

Dil, bireyi toplumsallaştıran, dilsel topluluğu, birçok durumda ulusu oluşturan temel öğedir. Dil, anlaşma sağlayan bir düzen bir araçtır (Vardar, 2001: 15).

Alman Filozofu Wilhelm Von Humboldt ise (1767-1835) dil ile ilgili olarak şöyle söylemiştir: (Gencan, 2007: 25)

“Bir ulusun gerçek yurdu onun dilidir. Dil, ulusal dileği belirten güçlü bir varlıktır. Ulusal dil yok olunca ulusal duygu da çok geçmeden yitirilebilir”.

Türk Dil Kurumu'nun dil için yaptığı tanımlardan biri de şu şekildedir: (<http://tdkterim.gov.tr/?kelime=dil&kategori=terim&hng=md/09.10.2008>).

“İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem”.

Edward Sapir dil ile ilgili olarak şöyle söylemiştir: (Crystal, 2005: 56)

“Dil bildiğimiz en devasa, en kapsamlı sanat, nesillerin bilinçaltının dev eseridir”.

Dil, toplumların tarihi, düşünüş biçimi, savaşlar ve başka toplumlarla yaşadıkları kültürel temaslarla ilgili bilgiler verir. İnsanların atalarını tanıma isteği evrenseldir. Bunun başarılabilmesi için ise dil gereklidir; dil kaybolduğu zaman geçmişle olan bağlar da kaybolur.

Eski Yunan'da dil ilk kez Platon'un Kratylos adlı eserinde konu edilir. Bu çalışmada dilin kökeni, anlamı tartışılmıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru dille uğraşanların sayısı artmış ve dili kendisine inceleme alanı olarak seçen yeni bir bilim dalı ortaya çıkmıştır. Filoloji olarak bilinen bu bilim dalında dilin tarihi gelişimi ön planda tutularak incelemeler yapılmıştır. Bu yüzyılda farklı dillerin birbirleriyle akraba olabileceği düşünülmüş, farklı dillerin akraba kelimelerini karşılaştırma metodu tarihi-karşılaştırmalı metod geliştirilmiştir. Bu metod dil ailelerin keşfini sağlamıştır (Demir ve Yılmaz, 2006: 28). Diller, köken, yapı, konuşuldukları bölge gibi çeşitli ölçütler dikkate alınarak gruplara ayrılırlar. Dillerin sınıflandırılmasında en fazla kullanılan ölçüt kökenleriyle ilgili sınıflamadır. Bugün dünya üzerindeki dillerin önemli bir kısmı, daha önceki dönemlerde ortak bir ana dilden gelişmişlerdir. Konuşur sayısı bakımından dünyadaki büyük diller, diğer akraba dillerle birlikte

Hint-Avrupa Dilleri, Çin-Tibet Dilleri, Hami-Sami Dilleri, Bantu Dilleri, Altay Dilleri, Ural Dilleri, Kafkas Dilleri vb. gibi dil aileleri oluşturmaktadır. (Demir ve Yılmaz, 2006: 43).

Dil konusu 1990'lı yıllardan beri uzmanların dikkatini çekmektedir. Bu konudaki uluslararası bilinç, 1996 yılında yaklaşık 90 ülkenin temsil edildiği uluslararası bir konferansın ardından Barcelona Dil Hakları Evrensel Beyanname'si'nin yayınlanmasıyla önemli bir gelişme kaydetmiştir.

20. yüzyılın sonlarına doğru dünyanın birçok yerinde kültürel ve dilsel haklara karşı bir sempati oluşmuş, Avrupa Birliği de dilsel ve kültürel haklarla ilgili girişimlerde bulunmuştur. 1981 yılında Avrupa Parlamentosunun İtalyan üyesi Gaetano Arfe tarafından yerel dillere, kültürlere ve etnik azınlık haklarına ayrıcalık getirilmesini öngören tasarı kabul edilmiştir. 1992 yılında ise Avrupa Konseyi Bölgesel ve Azınlık Dilleri için Avrupa Şartı imzalanmış ve 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Bir konvansiyon olarak imza atan ülkeler için bağlayıcıdır ve azınlık dilleri için koruma sağlamaktadır (Crystal, 2005:111).

Bütün diller önemlidir, insanlığın ortak mirasıdır ve insanlık bütün dillerin ortaklaşa ortaya koyduğu kültürden ve bilgi birikiminden faydalanır. Dil çeşitliliği bu açıdan gereklidir. İnsanoğlunun dünya üzerindeki başarısı farklı çevrelere uyum sağlayabilen çok çeşitli kültürler geliştirme becerisine bağlıdır. Çeşitliliğin insanlığın başarısı için bir ön şart olduğu düşünüldüğünde dil çeşitliliğinin korunması konusuna önem verilmesi gerekliliği konusu ortaya çıkmaktadır. Çok sayıda kültürün gelişimi, aslen konuşma ve yazı dilleriyle nakledilmelerine bağlıdır; dolayısıyla dilin kültürlerin devamı ve aktarılması bakımından taşıdığı önem bu noktada ortaya çıkmaktadır (Crystal, 2005: 48).

1.1.2 Dil ve Düşünce İlişkisi

Dil bir düşünme aracıdır. Düşüncenin dile gereksinimi olup olmadığı konusunda birbirinden farklı görüşler mevcuttur. Piaget, insan zihninde mantığa dayanan düşüncenin dile ihtiyacı olmadığı görüşündedir (Günce, 1973).

Dilin düşüncenin yansıması olduğu görüşünü savunanlar ise, düşüncelerin kavram birimi olan sözcüklerle oluştuğunu, kullanılan dilde ne kadar sözcük varsa

düşüncelerin de ancak o kadar geliştirilebileceğini, beyindeki düşünce alanının genişliğinin ve derinliğinin dildeki sözcük sayısı ile doğru orantılı olduğunu belirtmektedirler (Demirel, 2004:2). İnsanın konuşan bir varlık olduğu Antikçağ'da ortaya konmuş bir tanımlamada açık olarak görülmektedir. İnsan zoon logon ekhon'dur; insan konuşan bir varlıktır. Logon logos'la ilgilidir. Logos kavramı iki anlamı içinde barındırmaktadır. Logos hem söz hem de düşünce, akıl anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle Logos kavramında dil ve düşünce iç içedir. Bu kelimeden de görüleceği gibi, Antikçağ'da düşünce ile dil birbirinden ayrılamaz şekilde kaynaşmış bulunmaktadır (Akarsu: 1998: 36). Dili bilgi değeri bakımından yöntemli bir şekilde ilk inceleyen Platon olmuştur. Platon'da dil bilginin başlangıç noktasıdır. Darwin'e kadar gelen eski kuramlar dili bilgi ve düşünce bakımından ele almışlardır. Empiristler ve rasyonalistler dili bilgi bakımından incelemişlerdir¹. Empiristler dili açıklarken psikolojiye rasyonalistler ise mantığa dayanmışlardır. İkisinin ortak yanı ise, dili kuramsal içeriği bakımından bilginin bütünü içindeki yeri, bilginin kuruluşundaki başarısı bakımından incelemiş olmasıdır (Akarsu, 1998: 18).

Düşünceler, duygular gibi sesle dile getirilirler. Herder ve Hamann düşünce ve dili aynılaştırmışlardır. Hamann'a göre dil olmasaydı akıl da olmazdı. Dil, aklın hem organı hem de ölçütüdür. Düşünceler dil içinde gerçekleşir; berraklaşırlar. Her düşünmede içten bile olsa içten bir konuşma vardır. İnsan mutlaka düşüncesini bir dile bağlamak zorundadır. Her düşünce özü gereği sözdür. Humboldt'a göre dil düşüncenin gerçekleşmesinin bir koşuludur. Dil düşünceyi tamamlayan, onu son noktasına erdiren bir şeydir (Akarsu, 1998: 39).

Wilhelm von Humboldt kendinden önceki dil anlayışlarının tamamı ile savaşmıştır. Dili duyuların kendilerini açması olarak kabul eden empiristlere, dilin Tanrı tarafından insanlara hazır olarak verildiğini kabul eden teolojik görüşe ve dili

¹ Empirizm ekolü rasyonalizmin rakibi olarak ve onun tam karşıtı olan daha büyük iddialarla ortaya çıkmış olup, rasyonalizmin "Bilginin akıldan geldiği" görüşüne karşılık olarak, insan bilgisinin deney yoluyla elde edilebileceğini iddia eder. Başka bir deyişle Grekçe "Deney" anlamına gelen "Emperia" kökünden gelen empirizm, rasyonalizmin "insan bilgisinin aklın temel ilkelerinden gelme, kesin ve genel-geçer, kaynağının ise, insan zihni olduğu" görüşüne karşılık, bilginin kaynağını "içinde yaşanan çevreden alınan duyular, kısaca deneyde" bulan ve diğer bütün yolların yanlış olduğunu iddia eden bir görüştür.

insan aklının bir ürünü olarak kabul eden rasyonalistlere karşı çıkmıştır. Humboldt'a göre, tek insanın her zaman ulusu ile, öteki insanlarla bağlantısı vardır. Her insan gereksinimlerinin giderilmesi için zorunlu olarak bir topluluğa bağlıdır. Bu bağlanmada öteki insanlarla anlaşabilmesi dil yoluyla gerçekleşir. Humboldt, dili insanın özü olarak ele alan ilk düşünürdür ve dili doğrudan doğruya insan doğasına bağlamıştır. Dil Humboldt'a göre, sürekli olan bir şeydir. Dilin kendisi bir (Ergon) değil, bir etkinliktir (Energeia). Dil daha önceki kuşakların yaşamlarını duygularını içinde taşımaktadır (Akarsu, 1998: 27). Humboldt'a göre dil yeteneği insanda varolmakla birlikte, hazır olarak verilen bir şey değildir; dil tarih içinde gelişmiştir.

Alman kültürünün ilerlemesi için Alman dilinin gelişmesinin gerekli olduğuna inanan ve bunun için savaştan Leibniz'e göre de dil aklın aynasıdır. Akıl ile dil karşılıklı olarak birbirlerine bağlıdır. Akıl olgunlaştıkça dil gelişir; diğer yandan, zengin, akıcı, herkesçe anlaşılır bir dil de aklın gelişmesini sağlar (Akarsu, 1998: 40).

Humboldt'a göre dil ancak toplulukla gelişir. Bireylerin kendi özelliklerinin gücüyle insan ruhuna yeni bir atılım vermeleri gibi, uluslar da dilin kurulmasında bunu yapabilirler. Dilin yapısı ile entelektüel etkinliklerin başarısı arasında açık bir bağlantı vardır. Dil düşünceyi tamamlayan, düşünceyi yaratan bir şeydir. Ancak dilini geliştirerek yükselten bir toplum gerçek bir düşünce etkinliği gösterebilir (Akarsu, 1998: 40).

1.1.3 Dil ve Kültür İlişkisi

Taylor'a göre kültür bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği ya da kazandığı bilgi, sanat, gelenek, görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. Kültürün nitelikleri ise şu şekilde ele alınabilir (Mengü, 2003: 16, 17):

Kültür öğrenilir; kültürel öğelerin yeni kuşaklara aktarılması süreçleri kültürel öğrenme süreçlerini getirmektedir.

Kültür semboliktir; kültürel öğeler, insanoğlunun nesnelere anlam yükleyebilme ve yüklenen anlamdan sembolleri çağrıştırabilme yetilerinin bir

ürünüdür. Nesnelere anlam yüklenmesi ve yüklenen anlamların başka insanlarla paylaşımı dilin etkin bir şekilde kullanımına bağlıdır.

Davranış kalıplarımızın çoğu kültürel sınırlarla çevrilidir; başka bir deyişle bize neyin ne zaman ve hangi şekilde yapacağımızı gösterir.

Kültür hem genel hem de özeldir. Örneğin aynı ülke toprakları içinde oluşan genel kültürle birlikte birbirinden farklı niteliklere sahip alt kültürlerin de bulunduğu bir gerçektir.

Kültür paylaşılr; dil, paylaşılan değerlerin kazanılmasında en önemli araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültür düzenlidir. Kültürü oluşturan öğeler birbirinden bağımsız değildir; birbirini tetikleyen bir mekanizmaya sahip, düzenli ya da sıralı kurallar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Kültür yaratıcıdır; bireyler yeni koşullara uyum sağlayabilmek için alışılmışın dışında davranmaya başlayabilir. Bu süreç de aslında kültürel değişimin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Kültür insanoğlunun üzerinde yaşadığı dünyayı değiştiren ya da dünyada meydana gelen değişikliklere uyum sağlamayı sağlayan bir araçtır.

İnsanın biyolojik olarak yaşamını sürdürebilmesi kültür sisteminin doğal ya da sosyal etkenler karşısında sergilediği uyum süreçlerine bağlıdır.

Dil kültürün sembolik anlamda anlatımı veya göstergesidir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirilen etnografik çalışmalar sonucunda dil-kültür ilişkisinin bazı ortak nitelikler sergilediği, bunun yanısıra birtakım farklılıkların da olduğu ortaya çıkarılmıştır. Dilin insanlar arasında daha çok ortak nitelikleri kapsadığı görüşü evrenselciler, dilsel boyutlardaki farklılıklar ise göreceliler diye adlandırabileceğimiz iki zıt kutup yaratmıştır. Göreceli yaklaşım kutbu altında Wilhelm Von Humboldt (1762-1835) 19. yy. başlarında dil ve düşünce arasında bağlantı olduğunu Dünya Görüşü (Weltanschauung) varsayımı ile vurgulamıştır. Bu varsayımına göre dil olmadan düşünce olamayacağı, bir topluluğa ait dil ile topluluk elemanlarının düşünme süreçlerinin birlikte olduğu, bu öğelerden bir tanesi

hakkında bilgi sahibi olduğunda diğeri hakkında da bilgi edinilebileceği vurgulanmaktadır. Humboldt dil ve düşüncenin eşdeğer bir nitelikte olduğunu, insanların nesnelere, kendi dillerinin kendilerine sunduğu şekilde algıladığını ileri sürmüştür (Mengü, 2003: 21).

Humboldt'a göre dili kültür olaylarının dışında incelemek dilleri ölü hale getirmektir. Dil ise ölü bir ürün değil, bir etkinliktir, sürekli olarak canlılığını koruyan, değişen, gelişen, yaratılan bir şeydir. Her birey ve her nesil dile yeni bir kullanım, yeni bir kavram ve biçim kazandırır. Onun için dil ancak tarih ve kültür içinde araştırılmalıdır.

Dil ve düşünce bağlantılı olduğu gibi, kültür ve dil arasında da bağlantı vardır. Weisberger'e göre, dil yaşamın bütün alanlarında, bilimde, görenekler ve törelerde, inançlarda ortaya çıkmaktadır; dil her türlü maddesel yaşamda, ekonomide, dinde, hukukta, felsefede ve sanatta kendini gösterir; etkisi tüm alanlara yayılır. Tabii ki dil de bu alanların etkisi altında kalarak, kendi koşulları ve gereksinimleri çerçevesinde gelişmektedir (Akarsu, 1998: 80).

Herder, dillerin kültür yaratması üzerinde durmuş, buna karşın Humboldt ise ulusların kültürlerini dilde araştırma üzerinde durmuştur. Humboldt, dili incelemek suretiyle, o dili konuşan ulusun karakterini, kültürünü, dünya görüşünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Humboldt dili ve ulusu birbirinden bağımsız görmediği gibi, dille kültürü de birbirinden bağımsız düşünmemiştir (Akarsu, 1998: 81).

Humboldt'un oluşturduğu akımdan sonra dil ve kültür arasındaki bağlantıyı bir adım daha ileri götüren Amerikalı dil Antropoloğu Edward Sapir ve Benjamin Lee Whorf'tur. Sapir yaptığı incelemelerde her dilin kendi içinde mükemmel bir sisteme sahip olduğunu belirtmiştir. Sapir, dili daha çok kültürün oluşumu için gerekli bir önkoşul olarak nitelemiş ve kültürün bireyler ve toplum arasında sembolik bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını vurgulamıştır. Sapir-Whorf varsayımı dilsel belirleyicilik ve dilsel görecelilik ilkelerine dayanmaktadır. Dilsel belirleyicilik ilkesine göre insanların düşünceleri kullandıkları diller yoluyla oluşturulan kategoriler tarafından belirlenmektedir. Kullandığımız dil, çevremizdeki dünyaya bakış açımızı ve algılamamızı belirlemektedir. Dilsel belirleyicilik kendi içinde güçlü belirleyicilik ve zayıf belirleyicilik olarak ikiye ayrılmaktadır. Güçlü belirleyicilik

Sapir-Whorf varsayımının bir bakıma uç noktalarını kapsayan nitelikte dil ve düşüncenin etkileşimini eşit kılmaktadır. Zayıf belirleyicilik ise, dilin düşünceye etkisinin sınırlı olduğunu ileri sürmekte ve bu tanım günümüzde daha çok kabul görmektedir. Dilsel görelilik ilkesine göre, bir dilde bulunan kavramsal ayırımlar, başka bir dilde bulunmamaktadır; kullandığımız dil, gerçek yaşantımızı ve zamanı kendi kuralları gereği kategorilere bölmektedir. Örneğin Eskimo dilinde kar ve buz ile ilgili olarak yaklaşık bir düzine kadar terim kullanılmaktadır. Türkçede de akraba terimleri diğer dillerle kıyaslandığında oldukça yüksek bir oranda seyretmektedir. Bir kültürde bulunan bir sözcüğün başka bir dilde bulunmaması hedef sözcüğün çağrıştırdığı kavramın algılanmasını veya öğrenilmesini engellememektedir. Ancak bir dilden başka bir dile çeviri yaparken kavramların aktarılması sırasında hedef sözcüğün karşıt dilde tam bir karşılığının bulunmaması fazladan açıklamaların oluşturulmasını gerektirmektedir. Günümüzde Sapir-Whorf varsayımı tamamen yadsınmamaktadır. Dil düşünce yapımızı her zaman belirlememekte, ancak algılama hızı ve hatırlama süreçlerindeki zihinsel yapıyı doğrudan etkilemektedir. Çünkü dil ait olduğu kültürün aynasıdır. Modern insanın ortaya çıkışıyla birlikte doğal çevreye uyum göstermesi, çevresini istediği anlamda değiştirmesi, kültürün doğaya tepkimesi bağlamında dil ortaya çıkmıştır. Kültür dil ve düşünce bir üçgenin köşeleri şeklinde düşünülürse bu üçgen insanın varlığını sürdürmesini sağlayan bir temel olarak nitelendirilebilir (Mengü, 2003: 24-25).

Uygarlık ve dil arasında da ilişki olmasına rağmen, dil ve uygarlık bir ulusta aynı biçimde gelişmiş olmayabilir; örneğin günümüzde, küreselleşme ve bilgi iletişim teknolojilerinin de gelişmesiyle uygarlık hızla yayılmaktadır. Başka bir deyişle uygarlık o ulusun ortaya çıkardığı bir ürün değil, başka bir ülkeden alınmış olabilir; kendi içyapısını düşünme biçimini bu uygarlığa uyduramamış bir ulus, ileri bir uygarlık seviyesine ulaşsa da dili aynı şekilde gelişmemiş olabilir. Örneğin, Humboldt'a göre, Peru, çabuk uygarlaşan bir ülke olmasına rağmen, Amerika'da konuşulan diller arasında üstün nitelikli bir dil olarak ileri sürülemez. Ancak, uygarlık ve kültürle birlikte düşüncenin de gelişmesiyle beraber dil de berraklık kazanarak gelişir. Kültürü gelişmiş bir toplumun dili de aynı doğrultuda gelişir.

Kültürde üstün olan toplumların dillerinde de üstün oldukları tarih boyunca açık olarak görülmüştür (Akarsu, 1998: 87).

Kültürü değişen bir toplumun, düşünüş biçimi, gelenekleri de değişir. Porzig'e göre, dilde her zaman değişimler olmaktadır ve dildeki değişimler, kültürdeki değişikliklerle birbirine bağlıdır.

Kültürler arasında sürekli olarak bir etkileşim bulunmaktadır ve tercümelerin de bu etkileşime katkısı olmuştur. İnsanlığın ortak ürünü olan bilim, düşünce ve uygarlığın bağlantılarını sağlayan unsur tarihin başlangıcından beri tercüme olmuştur. Tercümelerin insanlığın gelişmesinde rolü büyüktür. Çağdaş medeniyetin ortaya çıkışına kadar birbirini izleyen üç büyük kültür devrimi söz konusudur: (Türker, 2003: 91-92)

- Antikçağ Ege Medeniyeti: M.Ö. 600-M.Ö.400 Sümerler, Fenikeliler ve Mısırlılardan gelen etkilerle gelişmiş ve bilim ve felsefenin kuruluşuyla en mükemmel şeklini kazanmıştır.
- İslam Medeniyeti: İslamın Batı Asya'da doğuşuyla başlamış, sekizinci ve onuncu yüzyıllar arasında Mezapotamya, Mısır, İran ve Hindistan'dan gelen kültürel etkileri özümsemiş ve Yeniçağa kadar bilimi geliştirmiştir.
- Modern Evre: Onikinci yüzyılda Arapça eserlerin çevirisiyle başlamış ve daha sonra Rönesansla birlikte gelişerek günümüze kadar olan dönemde bilim ve medeniyetin temellerini oluşturmuştur.

Bahsekonu üç kültür döneminde de öncelikle kültürel etkileşim söz konusu olmuş, bunun sonucunda ortaya çıkan fikri uyanışın bir talebi olarak tercüme faaliyetleri başlamıştır; tercüme faaliyetlerinin ardından da özgün fikirler ortaya çıkmıştır. Kültürün ortaya çıkmasında tek başına tercümelerin rolü olmamakla birlikte, katkısı oldukça büyük olmuştur.

Bir toplumun kültürü o toplumun ortaya koyduğu maddi ve manevi tüm hasıla olarak ele alındığında dil ve kültür bağlantısı en açık ve kapsamlı bir biçimde kendisini ortaya koymaktadır. Dil ve kültür sayesinde toplumun kendisini tanıması, tanıtmaları ve diğer toplumlarla olan farkını, farklılığını algılamaları söz konusu olmaktadır (Tuna, 2003:43).

AB açısından da dil ve kültür konuları büyük önem taşımaktadır. Şubat 1992’de imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği adını alan Topluluk, ilk defa metindeki 9. bölüm 128. maddede kültür konusuna değinmiş ve “üye ülkelerinin milli ve bölgesel çeşitliliğe saygı göstererek onların kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak ve aynı zamanda ortak kültür mirasını ön plana çıkaracaktır” ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Avrupa Parlamentosu’nda kabul edilen çeşitli raporlar ve bunlara ilişkin kararlardaki bazı maddeler dil hakları konusunda standartlar getirmiştir (Tacar, 2003: 24). Yani ancak 1992 yılından sonra AB üye ülkelerinde, dil ve kültür konularında bilinçlendirme etkinliklerine gereksinme duyulmuştur.

1.1.4 Dil ve Ulus İlişkisi

Diller, kişilerin ve toplumların kimliğini yansıtır ve kimlik konusu hiçbir toplum ya da birey tarafından göz ardı edilmez. Kimlik, bir toplumun bireylerini tanımlanabilir oranda benzer yapan unsurlardan biridir (Crystal, 2005: 55). Dinsel törenler, müzik, resim, el sanatları kimliği oluştururlar. Ancak dil burada en büyük rolü oynayan unsurdur; dil, ana gösterge, sembol ve kimlik kayıdır. Globalleşen dünyada, dünyanın herhangi bir yerinde kişilerin yüzlerine veya giyimlerine bakarak kimlikleri hakkında bir şeyler söylemek zor olabilir ancak bireylerin konuştukları dil kişinin kimliği konusunda bilgi verecektir. Bir Gal atasözü konu ile ilgili düşüneyi şu şekilde ifade etmektedir (Crystal, 2005: 51):

“ Cenedl heb iaith, cenendl heb galon ” yani; “ Dilsiz bir millet kalpsiz bir millettir ”.

Humboldt’a göre insanın dünyaya gelişi ile birlikte uygarlığın çekirdeği meydana gelir ve onun gelişen varlığı ile birlikte büyür. İnsanlar topluluk içinde yaşamak zorunda oldukları için, düzeni sağlamak için yasalar koymuşlardır. Dil de insanlığın manevi gelişimiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Diller özgür olarak doğmazlar, ilişkili oldukları insan topluluklarına bağlı olarak gelişirler ve onların manevi özelliklerinden oluşurlar. Humboldt’a göre insan topluluklarındaki olayların doğru olarak anlaşılması için gelişmeleri en iyi gösterecek olan dil üzerinde durulmalıdır.

Humboldt, dillerin çeşitliliği içinde ulusların çeşitliliğini ve karakterini araştırmaya çalışmıştır. Ona göre diller, bağlı oldukları kültür çevrelerinin özelliklerine göre ve o özelliklerle birlikte gelişirler. İnsanda bulunan söz söyleme

becerisi uluslarda bulunan manevi güçle, özellikle düşünce gücü ile gelişir (Akarsu, 1998: 50).

Uluslarla dilin birbirleri üzerindeki katkısı karşılıklıdır. İlk dil biçimlerinin doğuşu ulusların ayrılmasını sağlamıştır. Schleicher'e göre insanlığın ırklara ayrılmasında kafatası biçimi, saç rengi gibi görünüşler değil, dil temel olarak kabul edilmelidir. Humboldt'a göre ise, ulus ve dil birbirleri üzerinde etkilidir. Her ulus kendi dilinin gelişmesinde daha yüksek bir şey arar ve sanat yolunda buna eriştiği zaman dil üzerinde etkili olur. Humboldt ulusal özelliklerin dile nasıl işlediğini göstermek için Yunan ve Roma edebiyatını örnek olarak vermiştir. Yunan kavimlerinin ulusal canlılığı edebiyatlarına da yansımış ancak Yunanlıların özgürlüklerini kaybetmelerinin ardından yavaş yavaş canlılığını yitirmiştir. Romalılar ise Yunanlıları ve büyük Yunan örneklerini taklit etmişlerdir (Akarsu, 1998: 55).

Dilin karakteri ulusal karakterden doğar. Ulusların şekillenmesi karakterlerinin belirlenmesi yanında dil de bundan bağımsız kalmaz. Her dil, ulus üzerine etkide bulunur. Ulus kavramı da özellikle dil üzerine kurulmuş olmalıdır. İnsan doğasının insanda gelişmesi dilin gelişmesine bağlıdır ve ulus da dili oluşturan bir insan kitlesinin kavramı olarak ifade edilmiştir. Humboldt'a göre, ulusların incelenmesiyle, her ulusun kendine has özellikleri olduğu ortaya çıkar ve ulusları oluşturan halkın tarihsel gelişimi o ulusun karakteristik gelişimini gösterir. Bireyde, diyalekte ve duygu biçimindeki ayrı kökler, ayrı halk toplulukları, çeşitli göçlerin meydana getirdiği coğrafi karışma gibi etkenler bir ulusu meydana getirmektedirler. Lehçelerdeki ortak olan yönler, ulusun karakterini ortaya çıkarmaktadır. Dillerin ve ulusların en canlı ve en güçlü dönemlerinde ortak dilin kuruluşu en güçlü şekilde ortaya çıkmaktadır. Ortak dil sorununu işleyen W. Porzig'e göre, ortak olan dil de yalın bir şey değildir; Aynı dilde çeşitli ağızların, günlük dilin, yazınsal dilin, meslek dilinin yanı sıra bir de devlet dili söz konusudur.

Bir devletin sınırları içerisinde, idare, hukuk, eğitim ticaret gibi alanlarda ve resmi dil gerektiren diğer durumlarda, sözlü ve yazılı iletişimde kullanılan dil veya diller, devlet dili olarak adlandırılabilir. Devlet dili ve resmi dil kavramları çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılmalarına rağmen, resmen tanınmış her dil,

devlet dili değildir. Birçok ülkede devlet dili, vatandaşların anadil olarak konuştuğu dil veya dillere dayanmaktadır. Bazı ülkelerde tek bir dil devlet diliyken ülke genelinde geçerli birden fazla resmi dil bulunabilir (Demir ve Yılmaz, 2006: 26). Devlet dili, edebiyat ve bilim için gereklidir. Devlet dili ve ağızlar karşılıklı olarak birbirlerine etki yapar ve canlandırır. Ağızlar devlet dilinden geniş bir sözcük dağarcığı alırlar. Devlet dili de anlam ayırmalarda bu çeşitlilikten faydalanırlar. Ancak bu durumun sakıncaları da yok değildir; devlet dili etkisinde kalan ağızlar günümüzde örneklerinde de çok yaşandığı gibi, yavaş yavaş ağız olmaktan çıkmakta ve sonunda kaybolmaktadırlar.

Ulusun karakterini en iyi şekilde ortaya koyan sanat ve bilim yapıtlarında işlenmiş dildir; dil ulusun karakterini en açık şekilde ortaya koyar. Humboldt'a göre, dilin hem yabancılaştırma hem de birleştirme gücü vardır. Uluslar dille bilinçlenmişler ve dille bilgileri anlaşılır bir biçime getirmişlerdir. Ulusların karakterleri dilde, törelerde ve geleneklerle göreneklerde olduğundan daha iyi anlaşılabilir. Ancak ulusların özellikleri dillerin özelliklerinden çıkarmak mümkün olmaz; dünya görüşlerinin ortaya konduğu edebiyatları ve konuşma dili sayesinde ulusların özellikleri ortaya konabilir. Humboldt'a göre dillerdeki çeşitlilik, dildeki öge, gösterge ve seslerin çeşitli olmasından değil, dünya görüşlerinin çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, hiçbir sözcüğün karşılığının başka bir dilde tüm anlam bütünlüğüyle başka bir dilde karşılığı yoktur. Dolayısıyla her dil farklı bir dünya görüşünü yansıttığı için yabancı bir dilin öğrenilmesi insana farklı bir dünya görüşü kazandırır.

Humboldt'a göre, yaşayan dillerin hiçbiri oluşumunu bitirmiş değildir; dili bir etkinlik olarak tanımlayan Humboldt'a göre, en aydın ileri diller bile sürekli gelişme içindedirler. Düşüncelerin ve bilimin ilerlemesiyle yeni kavramlar ortaya çıkmakta ve bu da dilin gelişmesini ve değişmesini sağlamaktadır.

19. yüzyıl dilbilimcisi Rasmus Rask'a göre, bir ulusun tarihi hakkında en iyi bilgi veren ulusun dilidir. Yasalarda, dinde ve geleneklerde değişiklik olabildiği halde dil genel olarak aynı kalır. Ancak diller karşılaştırılırken dilin bütün yapısı ve gramer yapısı dikkate alınmalıdır (Akarsu, 1998: 74).

1.1.5 Dil ve Küreselleşme

Günümüz dünyasında bilgi toplumu kavramı ile birlikte küreselleşme ve yerellik de toplumsal değişimin konularından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme, sermayenin dünya üzerindeki dolaşımının tek tek ülkeler düzeyinde değil, global düzeyde gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile ekonomik, siyasal ve kültürel düzeyde dünya toplumlarının iç içe girmesi ve toplumsal ilişkilerin yoğunlaşarak dünyanın bir ucunda oluşan olayların kararların ve çalışmaların ulusal sınırlar ötesindeki toplumları etkileyebilmesidir (Tezcan, 2002: 33). DPT tarafından yürütülen bir çalışmada, küreselleşmenin ülkeler arasında ekonomik, politik, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen, ancak birbirleriyle, bağlantılı olguları içerdiği belirtilmiştir. Başka bir deyişle, maddi ve manevi değerlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılması anlamına geldiği ifade edilmiştir. Küreselleşme, politika, ekonomi, kültür, hukuk, insan hakları, sağlık, eğitim gibi alanlarda meydana gelmektedir. Küreselleşme, milli ekonomilerin dünya ile bütünleşmesini, teknoloji, üretim, tüketim ve finansman piyasalarını kapsamaktadır (Karluk, 1996: 1).

Bölgeselleşme ve yerellik kavramları ise küreselleşme ile birlikte önem kazanmıştır. Bölgeselleşme bir anlamda küreselleşmenin karşısında görünse de, aslında bölgeler arasındaki ekonomik ilişkiler arttıkça küreselleşme için doğal bir ortam yaratılmış olacaktır. Bu nedenle bölgeselleşmenin sınırlı kaldığı bir ortamda küreselleşme sağlanamaz ve bölgeselleşmenin küreselleşmeyi hızlandırıcı etkisi zayıflar (Karluk, 1996:2). Ülkeler arasında ekonomik, politik ve teknolojik bağların artması, aralarındaki işbirliği ağlarını körüklemektedir. IMF, GATT ve WTO, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlar küreselleşme; AB, EFTA, NAFTA bölgeselleşme çerçevesindeki bir işbirliğini simgelemektedir (Karluk, 1996: 4). Yerellik ise küreselleşmenin karşıtı olarak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme uygulamalarına karşı protestolarla giderek yükselmektedir. Çünkü yerel kültürler, küreselleşme ile ortadan kaybolmaktadır. Milliyetçilik olarak da

nitelendirilebilecek olan “Yerelleşme” eğilimi SSCB’nin ve Yugoslavya’nın dağılmasında rol oynamıştır (Tezcan, 2002:34).

Postmodern çağda gelişen teknolojiye uyum sağlamak ve millet olarak varlığımızı koruyarak Atatürk’ün belirttiği “muasır medeniyetler” seviyesinde yer almak için gençlerin ve gelecek nesillerin çağdaş eğitim yöntemleriyle ve çağın gereklerine uygun olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir. Alvin Toffler, okulların ileriye değil de, geriye dönük bir sistemin savunuculuğunu yaptığından yakınmaktadır. Toffler’a göre değişim hızı arttıkça gelecekteki toplumların yapısını anlayabilmek için daha çok özen gösterilmesi gerekecektir (Tezcan, 2002:42). Günümüz küresel çağında öğrencileri yaşamın değişen ülke gerçeklerine hazırlamak, küresel eğitim anlayışının programlara girmesini önemli hale getirmiştir.

Ülkeler arasında artan ilişkiler bizi yöresel olarak etkinlikte bulunup, küresel düşünmeye itmektedir. Küreselleşme, eski değerler olan sevgi, saygı ve hoşgörünün yanına demokrasi, insan hakları, nitelik, girişimcilik gibi değerleri ekleyerek toplumsallaşmak zorunluluğunu ortaya koymuştur. Eğitim sisteminde bireyler, iyi meslek, yabancı dil, bilgisayar teknolojilerinden yararlanma gibi beceriler kazanmış olarak yetişmek zorundadırlar (Tezcan, 2002:42).

Küresel süreç içinde bulunan ülkeler arasında eğitim de ortak özellikler taşıyacaktır. AB’nin ilköğretim düzeyinden üniversite düzeyine kadar hatta hayat boyu öğrenmeyi de içine alacak şekilde yetişkin eğitimini de hedef alan eğitim programlarından toplam 31 ülke yararlanmaktadır. Bu programlarla birlikte öğrencilerin, öğretmen ve öğretim üyelerinin ve yetişkinlerin hareketliliği, farklı kültürlerden insanların birlikte çalışması hızla artmaktadır. Ülkeler arasındaki öğrenci değişimi uygulamaları uluslararası standardizasyon, akreditasyon sorunlarını gündeme getirmiştir. 2000’li yıllarda çeşitli mesleklere mensup bireyler çok uluslu şirketlerde yabancı meslektaşları ile birlikte bir arada ve uluslararası normlar çerçevesinde görev yapacaklardır.

Bilginin öneminin, kültürlerarası diyalogun, küreselleşmenin, uluslararası hareketliliğin, çokuluslu şirketlerin arttığı bu dönemde her şeyden önce yabancı dil bilme gerekliliği büyük bir önem arz ederek karşımıza çıkmaktadır.

Giderek artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi anadilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmakta ve bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme gereksinmesi ortaya çıkmaktadır. İkinci dil olarak öğrenilen dillerin sayısı oldukça azdır. Bir dilin başka uluslar tarafından öğrenilmesini önemli kılan ölçütlerin başında o dili konuşan ülkenin politik ve ekonomik durumu gelmektedir. Bunu askeri sözleşmeler, tarihsel, kültürel ve ticari ilişkiler izlemektedir. Bu ilişkiler giderek ikili, üçlü anlaşmaları, kıtasal bloklaşmaları, hatta dünya ölçüsüne varan örgütleri ortaya çıkarmıştır (Demirel, 2004: 3).

Küreselleşme çağında batı toplumları tarafından bir taraftan küreselleşmenin önemi ve kaçınılmazlığı üzerinde durulurken bir yandan da yerelliğin ve kültürlerin korunması üzerinde durulmakta ve bunun için destek verilmektedir. Küreselleşmenin getirdiği rekabet ortamının dışında kalmamak ve aynı zamanda kültürün dolayısıyla da kimliğin korunmasını sağlamak için yapılabilecek birçok şey bulunmaktadır. Karşılaşılan sorunlara çözüm bulmak için bilinenleri yeniden gözden geçirmek, toplum ve gelecek kuşaklar için tarihi tuzaklara düşmeden toplumumuz adına yeni siyasetler oluşturmak, başka bir ifade ile dünyayı kendi çıkarlarımız, arayışlarımız doğrultusunda yeniden inşa etmek için çalışmak yapılabilecekler arasındadır (Tuna, 2003: 50).

1.1.6 Dil ve Uluslararası İlişkiler

Ünlü çağdaş filozof, Ludwig Wittgenstein'in (1889-1951) dil ile ilgili düşünceleri de Tractatus Logico-Philosophicus (Mantıksal- Felsefi Deneme) ve Philosophical Investigations (Felsefi Soruşturmalar) adlı eserleriyle, birbirinden çok farklı iki döneme ayrılmıştır. Bütün felsefe problemlerini bir dil problemine indirgeyen Wittgenstein'in düşüncesinin merkezinde, dilin kapsamını ve sınırlarını belirleme problemi vardır. Ona göre, dili kullanma, dili anlama, insan yaşamının özünü oluşturan dokudur.

Ünlü düşünür Wittgenstein'in "*dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır*" ifadesindeki gerçeğe, dilin sadece düşünceyi aktaran kuru bir ifade unsuru olmadığını, aynı zamanda dilin, kişinin dünyayı algılama biçimi olduğunu ifade etmektedir (www.dilbilimci.org/dilbilim/index.php?topic=195.0/ 28. Ağustos 2008).

Bu açıdan dil, düşünce şeklimizle de yakından ilgilidir. Wittgenstein dil felsefesinin birinci döneminde açık, belirgin, soyut ilkeler getirmiş ve dille ilgili olarak resim benzetmesi yapmıştır. İkinci döneminde ise, dile doğal bir insan fenomeni, çevremizde olup biten bir şey, karmaşık insan faaliyetlerinin oluşturduğu bir bütün olarak yaklaşmıştır. Bu dil anlayışının önemli bir özelliği, Wittgenstein'in dili özünde toplumsal bir fenomen, ancak birden fazla insanın benimsediği kuralların varlığıyla işleyebilen bir fenomen olarak görmesidir. Wittgenstein, ikinci dönemde dili, insan tarafından kullanılan bir alet olarak görür. Bir ifadenin anlamı, o ifadenin mümkün kullanışlarının bir toplamıdır. Bu da anlamı, insan faaliyetlerine ve sonunda da yaşam biçimleri bütünlerine bağlar. Dille ilgili olarak resim benzetmesinden alet benzetmesine geçiş, Wittgenstein'in iki dil görüşü arasındaki en önemli farktır. Wittgenstein, bu ikinci dil görüşünde, dilin kullanılmasını aynı zamanda oyun oynamaya benzetir. Tüm oyunlar kurallar tarafından yönetilen faaliyetler olduklarına göre, amaçlı bir faaliyet olan dil, uzlaşma gerektiren ve aynı zamanda değişken kuralların yönettiği öğelerle yürütülür.

Wittgenstein'a göre, "dil oyunu" bir etkinliğin veya bir yaşama biçiminin parçası olarak öne çıkmaktadır. Dili kullanmak, dil oyunları oynamaktır; bu da, çeşitli yetenek ve becerileri sergileyen bir etkinlik tarzını gerektirir. Bir sözcüğün anlamı, onun kullanımını çevreleyen etkinliklerde, "yaşama biçimi"nde aranmalıdır. Bir ifade, ancak yaşam akışı içerisinde anlamlandırılır. Sözcükler çeşitli dil oyunlarında kullanılan parçalardır. Nasıl ki, satrançta bir taşın anlamı, onun oyundaki rolüne bağlı ise - yani bu taşın nasıl hareket edeceğine, oyuncu karar veriyorsa, bir sözcüğün anlamı da, içinde yer aldığı çeşitli dil oyunlarındaki rolünde bulunur.

Bir dilsel davranış olarak anlamlama, bir dil oyunu içerisinde yer almakla, dil oyununa katılmakla gerçekleşir. Bir dil oyununa katılmakla, bir kültürel pratik örneği olan "kuralı izleyen" davranış ortaya konur. Bu, insanların düşünmeksizin gerçekleştirmeyi öğrendikleri bir davranış biçimidir. Bir dilin kuralları, Wittgenstein'in dil oyunları adını verdiği belli kültürel pratiklerin formüle edilmiş soyutlamaları olarak nitelendirilebilir. Bir yaşama biçimi, bir kültür çevresi anlamına gelir. Bir dil topluluğunun kültürel pratiklerinin izlenmesi suretiyle kendimizi ifade etmeyi öğrendiğimizde, o dil topluluğunun yaşama biçimine, kültür çevresine girmiş

oluruz. Bu bakımdan dilin, insanın en kültürel yaratımı olduğu iddia edilebilir (www.dilbilimci.org/dilbilim/index.php?topic=195.0/ 28. Ağustos 2008).

1980'li yıllarda yapısalcılar ve pozitivistler arasında dile yaklaşım konusunda büyük farklılık olmasına rağmen, dil konusu her iki akımda da önem taşımaktaydı. Wittgenstein'in 1922 tarihli Tractatus Logicus adlı eseri ile analitik felsefede dilsel dönüşüm başlamış ve Viyana çevrelerinde mantıksal pozitivistlere ilham vermiştir. Uluslararası ilişkilerdeki son tartışmalar dilin önemli olup olmadığı üzerine yoğunlaşmıştır.

1980'li yıllarda Kenneth Waltz tarafından kaleme alınan Theory of International Politics (1979) adlı kitap uluslararası ilişkilerde en çok alıntı yapılan çalışmalardan biri olmasına rağmen, 80'lerin sonuna doğru, Richard Ashley ve R. B. J. Walker gibi post yapısalcı düşünürler tarafından düşünceyi ve mantığı sınırlandırdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Fierke: 2002: 332).

Tractatus'da verilen dille ilgili resim benzetmesi sosyal bilimlerdeki pozitif uygulamaları şekillendirirken, "Felsefi Soruşturmalar" adlı kitaptaki düşünceler ise birçok yönden Giddens ve Searle'nin yapısalcılığını, Habermas'ın eleştirel teorisini, Lyotard'ın post yapısalcılığını beslemiştir (Fierke:2002: 333). Yapısalcı, eleştirel ve post yapısalcı teorisyenler arasında dille en çok ilgilenen grup post yapısalcılardır. Post yapısalcılar, Saussure ve Wittgenstein'in yapısalcılığının etkisinde kalarak bireysel konuşmanın dilsel anlamın daha önceden ortaya konan sisteme dayalı olduğunu savunur ve anlamları bireylerin oluşturduğunu reddeder. Post yapısalcılık kurallardan ziyade yorum ve temsil olgusunu vurgular. Wittgenstein hiçbir zaman uluslararası ilişkiler hakkında yazmamıştır. Ancak, 20. yüzyılın en büyük filozoflarından birinin düşüncelerini incelemek, dil ve mantığın uluslararası politikadaki rolünü anlamak için faydalı bir çerçeve oluşturacaktır (Fierke, 2002: 334). Wittgenstein, Tractatus'da dilin dünyaya ayna tutabileceğini belirtmiştir. Ancak Wittgenstein, "Felsefi Soruşturmalar" adlı eserinde resim benzetmesini yeterli bulmamış, farklı bir yaklaşım benimseyerek dili bir oyuna benzetmiş ve dil kullanımının başkalarıyla birlikte paylaşılan kurallar dizisinden oluşan oyunlarda olduğu gibi, oyuncunun yapacağı hamlelere benzer biçimde şekillendiğini belirtmiştir. Resim yaklaşımı daha çok gözlemi gerektirirken, oyun yaklaşımı

katılımcıların belli kurallara göre hareket etmelerini gerektirir. Oyun yaklaşımında statik haldeki satranç tahtası, oyuncuların kurallara göre yaptıkları çeşitli hamlelerle bir etkinliğe dönüşür. Resim yaklaşımı daha çok tek boyutluyken, oyun yaklaşımı birden çok faaliyeti ve birden çok kişinin katılımını gerektirir. Diğer bir deyişle nesnelere, eylemler veya gözlemler sosyal kurallar bütünü içinde anlam kazanır. Dünya, her konuştuğumuzda sadece fotoğrafı çekilmiş gibi dile ayna tutmak için orda değildir. Aksine dil kullanıcısı kurallardan oluşan bir bağlam içinde yer alır ve bir oyuncu gibi içinde yer aldığı oyunu, tercihleri ve eylemleri ile şekillendirir (Fierke, 2002: 337). Oyunu oluşturan kuralların da her zaman aynı olmadığı farklı oyunların farklı kuralları olduğu da belirtilmelidir. Benzer şekilde devletlerin ve teröristlerin koalisyonu da güç dengesinde olduğundan daha farklı bir yapıya sahiptir. Dil oyunlarının çeşitliliği göz önüne alındığında, insan davranışlarında varolan anlamlar, dünyanın mantıksal yansıtan önermelerde anlaşılabilir. Birbirinden farklı sosyal ve uluslararası bağlamlarda dünyayı algılayış ve diğer insanlarla iletişim kurma şekillerimizi belirleyen oyunlarda olduğu gibi kurallardır. Bu kurallar içinde yaşadığımız dünyada sosyal ilişkilere anlam vermede temel oluştururlar. Haydut devletlerle ve “teröristlerle” ilişki kurma biçimleri ve resmi olarak tanınan devletle ilişki kurma biçimleri arasında farklılıklar vardır; farklı kurallar söz konusudur. Kurallar daha az veya daha fazla sabit ya da kurumsal olabilir (Fierke:2002: 338)

Waltz kitabında oyun teorisini örneklendirmek için Edward Albee'nin 1962 tarihli “Who is Afraid of Virginia Woolf” adlı kitabında sürekli olarak kavga eden George ve Martha'yı örnek olarak vermiştir. Waltz'a göre yapılar, davranışı oluşturan bir dizi norm ve kurallarla birlikte sosyalleşmenin sonucu olarak ortaya çıkar. Söz konusu oyundaki iki karakter, Waltz'a göre ortak oynanan bir oyunun kurallarını oluşturmuşlardır. İki karakter arasındaki çekişme, taraflardan biri çekilmek için girişimde bulursa bile, diğerinin davranışı ile oyunun içine çekilecektir. Devletler de George ve Martha gibi rekabet içindedirler. Waltz yeni bir yapılanmanın yeni olanaklar ortaya koyacağını kabul etse de, böyle bir yapılanmadan kaçmak imkansız olmasa da, çok zor olacağı görüşündedir (Fierke:2002:339). Bu durum satranç oyunundaki durumdan çok da farklı değildir. Ancak tabii ki sosyal ve uluslararası ilişkilerdeki kurallar, oyunlardaki kurallara kadar katı değildir.

Birbirinden farklı çok sayıda oyun ve farklı kurallar mevcuttur ve asıl sorun bir oyunun diğere nasıl dönüşeceği (Fierke: 2002:340).

Waltz, resimlerin pozitif epistemolojisi üzerinde dururken, Alexander Wendt ise uluslararası ilişkilerin sosyal epistemolojisi üzerinde durur. Wendt, karakterlerin bir oyundan başka bir oyuna nasıl dönüşeceğini sorgular. Social Theory of International Relations (1999) adlı eserinde Hobbescu, Kantçı ve Lockçu olmak üzere birbirinden farklı mantıklar ortaya koyar fakat aralarındaki geçiş dinamiğinin nasıl oluştuğu hakkında pek fazla bir şey söylemez (Fierke, 2002: 340).

Her mantık devletlerin akılcı bir şekilde hareket edebilmeleri için belli bir bağlam ortaya koyar. Ancak karakterlerde olduğu gibi, kimlikte ya da eylemlerde değişiklik olmadığı için farklılığa yol açmaz. Wendt bu probleme makro ve mikro olmak üzere iki farklı düzlemde yaklaşır. Uluslararası sistem kültürünü makro olarak ele alır ve devletlerin ne düşündüğünü anlamak için buradan yola çıkmak gerektiğini belirtir. Tabi aynı zamanda mikro düzeyde de etkileşimli eylemler devam etmektedir. Devletler tercihlerini yaparken birbirlerini dikkate alırlar. Sistem kültürü devletlerin niyetlerini anlamak için bir çıkış noktası oluşturur. Devletler düşüncelerini eylemleriyle gerçekleştirirler. Ancak sistem kültürü devletlerin düşüncelerini biçimlendiriyor ve bu düşüncelerini eylemleriyle gerçekleştiriyorlarsa makro ve mikro düzeylerde farklılık olmayacak ve oyunda değişiklik olması da mümkün olmayacaktır (Fierke,2002:340).

Edward Albee'nin oyunu daha dikkatli incelendiğinde burada değişimin mümkün olduğu George ve Martha arasındaki oyunun koşullarının değişmesiyle gerçekleştiği görülür. Oyunda Martha kuralı bozarak gelen ziyaretçilere hayali oğullarından bahseder ve George'da buna karşılık gönderdiği telgrafta hayali çocuklarının öldüğünü bildirir. Oyun hayali çocuğun ölmesinden sonra bitmek zorundadır. Ancak, Albee bu konuyu açık bırakarak, okuyucuları olası birkaç seçenekle baş başa bırakmıştır. Waltz da George ve Martha'nın evliliğinde olduğu gibi zamanda belli bir nokta yakalamış ve o anı fotoğraflamış, koşullar değiştikten sonra olabilecekler üzerinde durmamıştır. Waltz'ın teorisi ile ilgili olarak soğuk savaşın ikinci yarısı hakkında benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür. Waltz da sadece belli bir zaman dilimi üzerinde durmuş, aynı akımdaki diğer bireylerin

küresel bir güç dengesinin tekrar oluşacağını tartışmalarına rağmen, soğuk savaşın bitmesinden sonra ortaya çıkabilecek oyunlar üzerinde durmamıştır (Fierke, 2002: 341).

Bu resim statik bir benzetmedir. Soğuk savaş sonrası güç dengesi Pakistan ve Hindistan'da olduğu gibi bölgesel çatışmaların bir özelliği haline gelebilirdi, ancak en azından bu dönemde, tek bir süper güç tarafından şekillendirilen dünyanın belirleyici bir özelliği değildir. Bu resim güç dengesi dinamiklerini sergiler, ancak insani yardım ya da devletlerin terörizme karşı koalisyonu ile karakterize edilen farklı bir mantık türüne geçiş anlam kazandırmak için açıklama sunmaz. Ne Waltz ne de Wendt bir mantıktan diğerine geçişi anlamak, ya da devletler ve diğer aktörler arasındaki etkileşim ve çatışmaları açıklamak için bir çerçeve sunmaz (Fierke, 2002:341).

Eğer ki dil tek bir gerçekliği tanımlayamıyor ve birçok olasılık ortaya koyuyorsa, söz konusu oyunların dili, inceleme konusu olmalıdır. Sosyal bilimciler hipotezlerin formüle edilip doğruluğunu test edebilmek için kendi bilimsel sınıflandırmalarının anlamlarının belirlenmesinin gerekliliğini vurgularlar. Ancak, Waltz dahil birçok düşünür, güç dengesi ve diğer bir çok kavramın tek bir bütün içinde geçerli olabilecek tanımını yapmanın çok zor olduğunu dile getirmişlerdir (Fierke, 2002: 342).

Soğuk savaş güç dengesini oluşturan değişmez sabit müttefik mantığı, Avrupa'da daha önceki dönemlerde değişebilir müttefik mantığından farklıdır. Soğuk savaş dönemindeki güç dengesi iki sabit-değişmez müttefik grup arasında kurulmuştur ki ailenin bir üyesinin taraf değiştirmesi mümkün değildir. Waltz'ın da belirttiği gibi, Avrupa güç dengesi için flört terimi kullanılırken soğuk savaş dönemi için "evlilik" terimi kullanılmıştır. Evlilik ve flört terimleri aileyi çağrıştırmalarına rağmen, birbirinden farklı iki etkileşim mantığına işaret ederler (Fierke 2002: 342).

Ancak, inceleme daha önce belirlenen tanım kategorilerine göre yapılırsa sadece görünen şey tekrarlanacaktır. Bunun yerine analizi yapanların bir aktör gibi sosyal bağlam içinde yer almaları gerekmektedir. Bu durumda analizcilerin etkileşim yapılarının anlamları üzerinde objektif biçimde durabilmelerini sağlamak için çeşitli yöntemlere ihtiyaç olacaktır. Amaç oyunların nasıl değiştiğini vurgulamaksa, statik

bir dünyanın fotoğraflarının değil, söz konusu bağlam içinde dilin incelenmesi gereklidir.

Dilin uluslararası politika ile ilgisi tarafların sözlerini tutmamaları ya da yalan söylemeleri yüzünden reddedilse bile, sözlü ifadelerin önemini gösteren pek çok örnek mevcuttur. Oyun teorisyenlerinden Thomas Schelling dilin rolünden ziyade, pazarlıkta ikna, teyit ve diğer iletişim faktörleri üzerinde durmuştur. Örneğin, NATO'nun Balkanlarda askeri gücü mevcuttu ancak tehditlerini uygulamaya koymadığı için tehdit bir süre sonra anlamını yitirmişti. Tehdidin ikna edici olması gereklidir; bu durum süregelen etkileşim ve iletişimin bir fonksiyonudur. Başka bir örnek ise Nisan 2001'de Amerikan casus uçağının Çin karasularına düşmesi sonucunda "özür" dilenmesi istenmiş, kriz Çin Hükümeti'nin haftalarca süren talepleri yüzünden uzamıştır. ABD ise "regret" (üzgün) terimini kullanarak daha kuvvetli bir özür ifadesinden kaçınmıştır. Çünkü sorumluluk üstlenmek beraberinde tazmin taleplerini getirecektir. Aynı durum "genocide; soykırım" ifadesi için de geçerlidir; örneğin ABD Ruanda'da yaşananları soykırım olarak kabul etmemiştir (Fierke, 2002: 347).

1.2 Türkçe'nin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

1.2.1 Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri ve Yok Olma Tehlikesine Karşı İçinde Bulunduğu Durum

Dünya üzerindeki dillerin önemli bir kısmı, daha önceki dönemlerde ortak bir ana dilden gelişmişlerdir. Diller, köken, yapı, konuşuldukları bölge gibi çeşitli ölçütler dikkate alınarak gruplara ayrılmışlardır. Dillerin sınıflandırılmasında en fazla kullanılan ölçüt kökenleriyle ilgili sınıflamadır. Konuşur sayısı bakımından dünyadaki büyük diller, diğer akraba dillerle birlikte Hint-Avrupa Dilleri, Çin-Tibet Dilleri, Hami-Sami Dilleri, Bantu Dilleri, Altay Dilleri, Ural Dilleri, Kafkas Dilleri vb. gibi dil aileleri oluşturmaktadır. Mevcut pek çok eserde Türkçenin Ural-Altay dillerinin Altay koluna mensup olduğu belirtilir. Ancak bu görüş doğru değildir; Ural-Altay dilleri diye ispatlanmış bir dil ailesi yoktur. Başka bir ifadeyle Fince, Macarca, Samoyedce vb. diller aralarında bir aile oluşturmalarına rağmen, Ural ve Altay dilleri akraba değildir (Demir ve Yılmaz, 2006: 43). Hint Avrupa Dil ailesinde

üç ana dil grubu bulunmaktadır. Cermen dilleri, Slav ve Roman Dilleri. Bu gruba giren diller ise aşağıda sunulduğu gibidir:

- Cermen dilleri: Danca, İngilizce, Almanca, İzlandaca, Hollandaca, İsveççe, Norveççe
- Romen dilleri: İspanyolca, İtalyanca, Fransızca, Portekizce, Rumence ve Katalanca. İlk beş dilin hepsi, her biri birden fazla ülkede ana dil ve resmî dil olarak kabul edilmiş dillerdir. Birkaç diğer dil ise bölgesel olarak veya sınırlı bir biçimde resmi statüye sahiptir - örneğin Sardunyaca ve Franko-Provençal dili İtalya'da, Romansca İsviçre'de, Galiçya dili, Katalanca ve Aranezca İspanya'da sınırlı kullanım alanı bulmaktadır.
- Slav dilleri: Rusça, Ukraynaca, Belarusça, Polonyaca, Çekce, Slovakça, Bulgarca, Sırpça, Makedonca, Slovence, Hırvatça, Boşnakca.

Dillerin sınıflandırılmasında kullanılan ikinci önemli yöntem ise dillerin yapılarını esas almaktadır. Bu türdeki sınıflandırmada dillerin ses, dilbilgisi ve kelime hazinelerindeki benzerlikler esas alınır. August Wilhelm Schlegel (1767-1845) ve Wilhelm Von Humboldt (1767-1835) tarafından ortaya konan bu ölçüte göre diller üç ana grupta toplanır: (Demir ve Yılmaz, 2006:44)

1. Yalınlayan Diller: Her kelime kök biçimindedir ve ek yoktur. Kelimeler arasındaki ilişki kelimelerin cümle içerisindeki yerleriyle ifade edilir. Çince ve Vietnamca bu gruptadır.
2. Büklümlü Diller: Dilbilgisi işlevleri kelime kökündeki değişikliklerle ifade edilir. Hint- Avrupa Dilleri ve Arapça örnek olarak verilebilir.
3. Eklemeli Diller: Kelime köküne ek ve belli işlevleri olan öğelerin eklenmesiyle yeni kelimeler yapılır veya kelimeler arasındaki gramatik ilişkiler ifade edilir. Türkçe, Japonca, Fince, Macarca, Swahili dili bu gruba giren dillerdendir.

Türkçenin hangi dillerle akraba olabileceği meselesi bilim adamlarını uzun zamandır meşgul etmektedir. Türkçenin hiçbir dille akraba olmadığı görüşünden, bazı Kızılderili dilleri, Sümerce, Hint-Avrupa gibi dillerle akraba olabileceği ve

hatta Güneş dil teorisinde olduğu gibi Türkçenin bütün dillere kaynaklık ettiği gibi birçok farklı görüş ileri sürülmüştür. Bunların en fazla kabul göreni Türkçe'nin Altay Dil ailesine mensup olduğudur. Altay Dil ailesi Türkçenin dışında Moğolca, Mançu-Tunguzca ve daha az kabul gören bir görüşe göre de Korece ve Japonca'yı da içine alır (Demir ve Yılmaz, 2006: 49).

Türkçe tarihi gelişim süreci içinde kendisine yapı olarak benzeyen veya benzemeyen birçok dille karşı karşıya gelerek yoğun etkileşim içine girmiş ve bu etkileşimlerden başarıyla çıkmıştır. İlişkide bulunduğu dillerden çok sayıda öğeyi alırken, kendisi de aynı şekilde çok sayıda dil öğesi vermiştir. Dilin hiçbir alanı yoğun ve uzun süreli ilişkide etkiye karşı doğal olarak dayanıklı görünmemektedir (Johanson, 1992). Türkçenin bozulduğu büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığı ve Türkiye Türkçesinin de yok olma tehlikesinin bulunduğu endişeleri mevcuttur. Etki altındaki dillerin yok olması tehlikesiyle ilgili olarak Johanson şunları ifade etmiştir: (Johanson, 2002: 43)

“Dillerin artan oranda tehlikeye maruz kalması ve ölümü, küreselleşmenin günümüzdeki diğer türler gibi varyasyonu da geri döndürülemez bir biçimde yok edeceği bir gelişme, dünyanın her yerinde gözlenebilmektedir. Dünya dilleri Arapça, Hintçe ve Endonezya dili gibi ana “katil” dillerin yok etme faaliyeti sürmektedir. Çoğu “kurban” diller Avrupa kökenli olmayanlardır. Yeryüzündeki dillerin yarısından fazlasının, geniş konuşur sayısına sahip, ama hakim bir dilin ekonomik ve kültürel baskısı altındaki kimi dillerin de aynı şekilde tehdit altında olduğuna inanılmaktadır. Güçlü bir dil, zayıf bir dili, tıpkı insanların yağmur ormanlarını tahrip etmesi gibi, siler süpürür”.

Diller kendilerine ihtiyaç duyulmadığı; yani ailelerin kendi dillerini çocuklarına aktarmak için çabalamalarını gerektirecek yeterli sosyal işlevleri kalmadığı zaman yok olurlar. Genç nesil, daha prestijli olduğu için baskın bir dile yönelince tehlike başlar. Genç nesil kendi dilini koruması halinde düşük prestijli durumda kalacağı için, sık sık baskın dilin tek dilli konuşuru haline gelir (Johanson, 2002: 42).

Türkçe ile ilgili olarak, dilimizin yok olduğuna dair herhangi bir iz yoktur. Türkiye Türkçesi bugün 70 milyon insanın anadili durumundadır. Bu konuşurlar ana

dillerini genç nesillere aktarmaktadırlar. Konuşur sayısı bakımından bakılınca, Türkçe için acil önlem alması gereken bir durum söz konusu değildir.

Türkçe ile tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çok yayın yapılmaktadır. Türkçenin sarayda konuşulmadığı, okullarda öğretilmediği dönemlerde bile, bu dil varlığını sürdürmüştür. Günümüzde ise devletin en tepesinden sıradan vatandaşa kadar Türkçe kullanılmakta ve konuşurlarının dilsel ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Dilbilime göre her dil konuşurlarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek güçtedir. Türkçe büyük bir coğrafyada konuşulmaktadır. Güneydoğuda Doğu Türkistan ve Çin'in içlerine kadar, Batı Sibiry'a da ve Doğu Avrupa üzerinden kuzeybatıya kadar uzanan coğrafi bölgelerde konuşulmaktadır. Türkiye Türkçesi ise, KKTC, Bulgaristan ve Yunanistan gibi Balkan ülkelerinde konuşulmaktadır. Türkiye 1960'lardan itibaren Almanya ve Hollanda gibi bazı AB ülkelerine iş gücü göndermiştir. Bu nüfusun sayısı üç milyonu aşmaktadır; dolayısıyla Türkiye Türkçesinin konuşulduğu coğrafya genişlemiştir.

Türkçe tarih içinde başka dillerle olan ilişkilerinden başarıyla çıkmıştır. Batı Avrupa'ya giden göçmenlerimizin çocuklarının konuştuğu dil, o ülkelerde konuşulan yabancı dillerin etkisiyle değişmektedir. Türkiye içinde de yabancı dillerin etkisi hissedilmektedir. Batı dillerinden doğrudan kopyalanan cafe, showroom gibi genel kopyalar ve çay almak, öngörmek gibi seçilmiş anlam kopyaları ortaya çıkmıştır. Ancak bu tür örnekler daha önceki dönemlerde de rastlamak mümkündür: Genç nesillerin dili kendilerinden önceki kuşaklardan her zaman farklı olmuştur ve olacaktır. Türkçe de diğer diller gibi sürekli olarak değişmektedir. Türkçe daha önceki dönemlerde olduğu gibi, konuşurlarının başka dillerle ilişkisi sonucu doğan ihtiyaçlarına cevap vermek için yine başka dillerden yapmış olduğu genel ve seçilmiş kopyalarla kendi imkanlarını geliştirmektedir. Ancak bu yozlaşma değil, iyi anlaşılması durumunda geçmiş dönemleri aydınlatmakta da çok işe yarayacak sonuçlara ulaştıracak bir değişme sürecidir (Demir ve Yılmaz, 2006:144, 146).

1.2.2 Dillerin Yok Olma Tehlikesine Karşı İngilizcenin Yükselişi

Globalleşme ile birlikte yaşanan köyden kente göç ve medya vasıtasıyla da kent kültürünün köylere ulaşması neticesinde, yerel dillerin yok olma tehlikesiyle

karşı karşıya kalınmıştır. Küresel dillerden İngilizce, Fransızca, Rusça gibi dilleri bilenlerin iş bulma, eğitim ve eğlence olanakları arttığı için bu dilleri konuşmak insanlara büyük avantaj sağlamaktadır. Ancak, bu dillerin gençler tarafından daha çok tercih edilir olması tehlikedeki dillerin yok olma sürecini daha da hızlandırmaktadır. Radyo, televizyon ve internet gibi basın yayın araçlarının da çoğunluğa hitap eden dillerde yayın yapması da sürece katkı sağlamaktadır (Blainey, 2004: 482).

David Crystal “Dillerin Katli” isimli kitabında diller konusunda günümüzdeki en büyük çalışma olan Ethnologue’un 13. baskısına göre 6703 dil başlığı içerdiğini ve Uluslararası Dilbilim Ansiklopedisi’nde de yaşayan yaklaşık 6300 dil bulunduğunu belirtmekle birlikte, bu dillerin büyük bir hızla yok olmakta olduğunu vurgulamıştır. Bazı araştırmacılara göre şu anda varolan 6000’i aşkın dilin %95’i önümüzdeki yüzyıl içinde kaybolacaktır. Batı Kafkasya Dili olan Ubykh’un (Ubykh) son konuşanı Tefvik Eseven’in 8 Ekim 1992’de ölümüyle bu dilin tamamen yok olduğunu, 1994-1995 yıllarında da Kamerun’da konuşulan Luo olarak da bilinen Kasabe dilinin de Bogan isimindeki son konuşanın 1995 yılında ölmesiyle bu dilin de tarihten silindiğini belirtmiştir (Crystal, 2007: 14, 16). 100 milyondan fazla konuşmacısı olan 8 dil (Mandarin, İspanyolca, İngilizce, Bengalce, Hintce, Portekizce, Rusça, Japonca) toplamda 2,4 milyar kadar insan tarafından konuşulmaktadır. Dünya dillerinin sadece % 4’ü, nüfusun % 96’sı tarafından konuşulmaktadır. Buna karşılık, Amerika, Avusturalya ve Afrika’da, konuşmacı sayıları az da olsa, konuşulan birçok dil vardır. Bu dillerin çoğunluğu tehlikededir. Örneğin 1990 yılında yapılan bir araştırmaya göre ABD’de Aleut dilinin konuşan toplam 60 konuşmacı varken 1994 yılında bu sayı 44’e düşmüştür. 2010 yılında ise bu dilin kullanımının sona ereceği tahmin edilmektedir (Crystal, 2007: 28,29). Adriyatik denizinin doğusunda konuşulan Dalmaçya dili 1898 yılında sona ermiş, aynı şekilde İrlanda Denizi’ndeki Man Adasında konuşulan Man dili de 1974’te yok olmuştur. Yok olan bu diller yeni kelimeler üretemeyen basit diller değildir. Çoğunda karışık dilbilgisi örgüsü ve oldukça yüksek bir kelime hazinesi mevcuttur (Blainey, 2007: 483).

Dillerin ölmesinin insanlığın yararına olduğuna dair görüşler de vardır. Örneğin Tevrat'daki Babil hikayesine göre, dünyadaki dillerin çoğalmasa insanlığa verilen bir cezadır ve bu cezanın kaldırılması, başlangıçtaki mükemmelliğin geri getirilmesini sağlayabilir. Bu görüşe göre ideal dünyada tek bir dil olmalıdır; böylece karşılıklı anlayış, aydınlanma ve barışın sağlanması mümkün olabilir. Ancak bu noktada yirminci yüzyılın sonlarında dünyanın savaş halinde olan bölgeleri düşünüldüğünde bunların daha çok tekdilli ülkelerde gerçekleştiği hatırlanmalıdır. Vietnam, Kamboçya, Ruanda ve Burundi gibi. Tehlikedeki dillerle ilgili olarak ileri sürülen başka bir iddia da yerlilerce konuşulan dillerin çoğunluğunun ilkel olduğudur. Ancak ilkel dil diye bir şey yoktur ve her dilin kendine has bir güzelliği ve ifade gücü vardır (Crystal, 2007: 41,42).

Çok dilliliğin para israfına sebep olduğu, şirketlerin, kurum ve kuruluşların mütercim tercümanlık ve çeviri işleri için yüksek oranlarda para harcadığı ileri sürülmektedir. Yabancı dillerin ticareti zorlaştırdığı görüşüne karşılık, rekabet avantajı yarattıkları söylenebilir. Örneğin yabancı bir ülkeye ihracat yapan iki firmadan o ülkenin dilini bilen ve kullanan firmanın daha başarılı olacağı öngörülebilir. Yerel diller değerli görülmelidirler; çünkü toplumsal birlik ve yaşam gücünü artırır, kültürle duyulan gururu beslerler ve topluma böylece de iş gücüne özgüven verirler.

Bütün diller önemlidir, insanlığın ortak mirasıdır ve insanlık bütün dillerin ortaklaşa ortaya koyduğu kültürden ve bilgi birikiminden faydalanır. Dil çeşitliliği bu açıdan gereklidir. Dünya üzerindeki başarımızın farklı çevrelere uyum sağlayabilen çok çeşitli kültürler geliştirme becerimiz sayesinde olduğu sık sık dile getirilmektedir. Çeşitliliğin insanlığın başarısı için bir ön şart olduğu düşünüldüğünde, dil çeşitliliğinin korunması konusuna önem verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çok sayıda kültürün gelişimi, aslında konuşma ve yazı dilleriyle nakledilmelerine bağlıdır; dolayısıyla dilin kültürlerin devamı ve aktarılması bakımından taşıdığı hayati önem bu noktada ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla dilin ölümü neticesinde kültürlerin naklinde bir kesinti söz konusu olacak ve bu da insanlığın varisi olduğu bilgide çok ciddi kayıplara neden olacaktır. Üstelik bir dilin yok olması sadece o toplum için değil, bütün insanlık için olumsuz bir sonuç

doğuracaktır. Bir dilbilimci bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “*Bir dilin yeryüzünden silinmesi tekrar yenilenemeyecek bir doğal kaynak gibidir*”. Başka bir benzetme de genetik bilimiyle ilgilidir: “*Dil çeşitliliği bir gen havuzu gibi türümüzün gelişmesi için gereklidir....*” Eğer iyiye gideceksek çok dilliliğin bize kazandırdığı düşüncenin çapraz döllenmesine ihtiyacımız vardır. İki dilli veya çok dilli insanların hayata karşı birbirinden apayrı bakış açıları bulunmaktadır. Tek dilli toplumlar bile başka kültürlerle olan temaslarının izlerini taşıyan kelimeler içermesi bakımından tarihsel açıdan çok dillidirler. Örneğin İngilizce, yüzlerce dilden sayısız kelime almıştır ve yüzlerce dil de buna karşılık İngilizceden kelime almıştır. Bir dilin sözlüğüne ilginçlik ve çeşitlik kazandıran şey budur. Örneğin İngilizce kelimelerde Anglo Saxon kökenli “kingly”, Fransızca kökenli “royal” ve Latin kökenli “regal” kelimeleri birlikte bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ise üslup farklılıklarını mümkün kılmaktadır (Crystal, 2006: 49-50).

Ethnologue’da belirtildiği gibi 6700 civarında dil varsa, bu insanlığı zengin kılmaktadır. Ancak bu dillerin bir kısmının kaybı kültürel zenginliğimizin ve ifade gücümüzün de kısıtlanması, gücünü kaybetmesi anlamını taşıyacaktır. Ezra Pound, bütün dillerin önemli olduğuna dikkati çekerek, şu ifadeleri kullanmıştır: (Crystal, 2007: 69)

“İnsan erdeminin bütünü herhangi bir dilde değildir ve hiçbir dil tek başına insan irfanının tüm şekil ve derecelerini ifade edemez”.

Diller sadece depremler, kıtlık, kuraklık, bulaşıcı hastalıklar gibi fiziksel güvenliğin tehlikede olması sonucunda değil, toplumun bireyleri hayatta kalsa da kültür asimilasyonu nedeniyle de sona erebilir. Bu durumda, bir kültür, hakim kültürün etkisi altına girer, bireylerin yeni adet ve davranış biçimleri benimsemesi sonucunda kimliğini kaybetmeye başlar. Bu birkaç şekilde olabilir. Dili konuşan bireylerin, azınlık konumunda olmaları sebebiyle, ekonomi, askeri ve siyasal ve baskılar sonucunda yavaş yavaş kendi kültüründen uzaklaşmaya başlar. Birçok sömürge olduğu şekliyle hakim dil yerel diller üzerinde egemenlik kurar. Dillerin yok oluşu genellikle üç aşamada gerçekleşir (Crystal, 2007: 98-107).

İlk aşamada topluluk, askeri, siyasi sosyal ve ekonomik kaynaklı baskı altında olabilir. Bu baskı teşvik tavsiye gibi bir hükümetçe getirilen kanunlarla veya toplum içinde prestij kazanma kaygısı ile gelişen moda ve arkadaş grubu baskısıyla da gelişebilir.

İkinci aşama iki dilliliğin ortaya çıktığı aşamadır. Genç nesil daha çok ikinci dili kullanmaya ve bütün ihtiyaçlarını bu dili kullanarak karşılamaya başlar. Burada önemli olan daha çok kendisine daha iyi bir yaşam şansı, iş gibi olanaklar sunması sebebiyle hakim kültürün üyesi olma isteğidir. Hakim kültürün bir üyesi olma bu kişiye ayrıca prestij kazandıracaktır. İkinci aşama dilin düşüşünün yavaşlatılması bakımından en önemli aşamadır. Hakim dil iki dünya arasında bağlantı kurmak açısından gereklidir. Ancak, hükmedilen dil, dışa dönük olmasa da, o topluluğun kimliğini ve o tarihe kadar getirdiği bilgi birikimini barındırması bakımından gereklidir. Sağlıklı iki dillilik farklı rolleri olan ve farklı iki dilin rekabet içinde değil, tamamlayıcı olarak varlıklarını sürdürmeleridir.

Üçüncü aşama ise hakim dilin topluluğun genç nesli üzerinde tamamen etki yarattığı, ve dilin nesilden nesle aktarımından vazgeçildiği aşamadır ve bu aşamadan sonra dilin kurtarılması çok zordur. Bu aşamaya gelmeden önce, hakim dil mensuplarının tehlikedeki dil mensupları için yapabileceği çok şey vardır. Öncelikle bu kimselerin ekonomik ihtiyaçlarına cevap verilip, kendi kültürleri, dilleri hakkında bilinçlenmeleri sağlanabilir. Bu noktada genç nesil üzerinde kendi dilleri ve kültürleri hakkında yaratılacak olumlu bir etki, dile karşı bir sempati yaratacak ve kendi dilleri ile gurur duyma ve öğrenme isteği uyandıracaktır. Dünyaca ünlü pop grubu Manic Street Preachers 1998 yılında yeni albümlerinin tanıtımı için Galce kullanmış, ancak dili yanlış kullandıkları gerekçesiyle çok fazla eleştiri almışlardır. Bu durum yaşlıların gençlerin dili kullanmaları ile ilgili tutumlarının önemine dikkati çeken bir örnektir. Yaşlılar tarafından dilin yanlış kullanılmasına ilişkin takınılacak olumsuz tavır ve tutumlar bu süreci olumsuz etkileyecektir. Unutmamalıdır ki diller zamanla değişirler, yeni kelimeler, ifade şekilleri ile bu gelişim sürekli olarak devam eder. Önemli olan toplumun bireylerinin kendi kültür ve dilinden utanmasını önlemek ve kültür ve dil bilincinin bütün toplumlarda yayılmasını sağlamaktır.

Summer Institute of Linguistics'in 2000 yılı araştırmasına göre dünyada konuşulan 6809 dilin sadece %3'ü Avrupa'da konuşulan dillerdir. Günümüzde yok olan dillere karşılık, ortak dil ihtiyacı ortaya çıkmış ve bazı küresel diller, özellikle de İngilizce öne çıkmaya başlamıştır. İngilizcenin ön sıraya yerleşmesi incelendiğinde, 1900 yılı itibariyle New York ve Londra'nın dünya ticaretinin merkezi haline geldiği görülmektedir. Bu tarihlerde, İngiliz Sterlini en değerli para birimi olarak öne çıkmıştır. Dolayısıyla ticaretle uğraşan insanlar İngilizce öğrenmeyi tercih etmeye başlamışlardır.

ABD'nin II. Dünya Savaşı'ndan askeri, siyasi ve ekonomik olarak üstün çıkan iki devletten biri olması bu ülkeye bazı sorumluluklar yüklemiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan Ordusu ve Deniz Kuvvetleri dil eğitimi almış personele çok büyük ihtiyaç duymuş bu ihtiyacı karşılamak için büyük masraflar yaparak dil eğitim programı hazırlamışlardır. Savaş sırasında hem düşmanların hem de müttefiklerin dilini ve kültürünü bilmenin ve anlamının önemi açıkça ortaya çıkmıştır. Savaş sonrasında diğer ülkelerdeki yapılandırmacı faaliyetler sırasında ilgili ülkelerin temsilcileriyle yapılan görüşmelerde ilgili ulusun dilini, kültürünü geleneklerini anlamak suretiyle doğru iletişim kurabilmek açısından da yabancı dil eğitiminin önemi ön plana çıkmıştır. ABD savaş sonrasında, dünya olaylarından uzak, yalnızcılık politikasına devam edemeyeceğini anlamış ve bunu savaş sonrasında sık sık dile getirmiştir. Ekonomik yapılandırma konusunda da, ekonomi ve ticaretle ilgili ülkenin dilini konuşabilme ve anlama becerileri ticari alanda başarılı olmanın ön koşulu olarak ortaya çıkmıştır.

Günümüzde de farklı ulusları tanımak, dillerini anlamak ve konuşabilmek büyük önem taşımaktadır. Özellikle uluslararası hareketliliğin arttığı bu dönemde ilgili ülkenin yabancı dilini konuşabilen ve tabii ki mesleğin gerektirdiği diğer becerilere sahip olan bir birey, eğitim, bilişim, sağlık, ticaret, reklamcılık, havacılık, uluslar arası yayıncılık gibi pek çok alanda çalışma imkanı bulabilmektedir. Ayrıca yabancı dil bilen bireyler diğer dil ve kültürlerle kendi dilini ve kültürünü karşılaştırma imkanı bulabileceği için de, kendi kültürünü daha iyi tanır ve böylece kendi güçlü ve zayıf yanlarını da ortaya koyabilir (Kroff, 1950: 209-215).

1880 ve 1907 yılları arasında ortak bir dil oluşturulması hayali ile toplam 53 yeni dil icat edilmiştir. Söz konusu yapay dillerden 1887 yılında bir Rus dilbilimci Zamenhof tarafından geliştirilen Esperanto ve Volapük geniş bir kitleye ulaştıysa da başarılı olamamışlardır (Blainey, 2007: 484). Ortak dil oluşturma çalışmaları, ortak bir dilin ülkeler arasındaki dostluğu artırıp savaşları önlemesi için başlatılmıştır. Ancak savaş zamanında milletler kendi dillerini konuşmayı tercih etmişler ve Milletler Cemiyeti üyesi ülkeler, İngilizce ve Fransızca'nın ortak kullanımına ve önemli belgelerin her iki dilde basılmasına karar vermişlerdir.

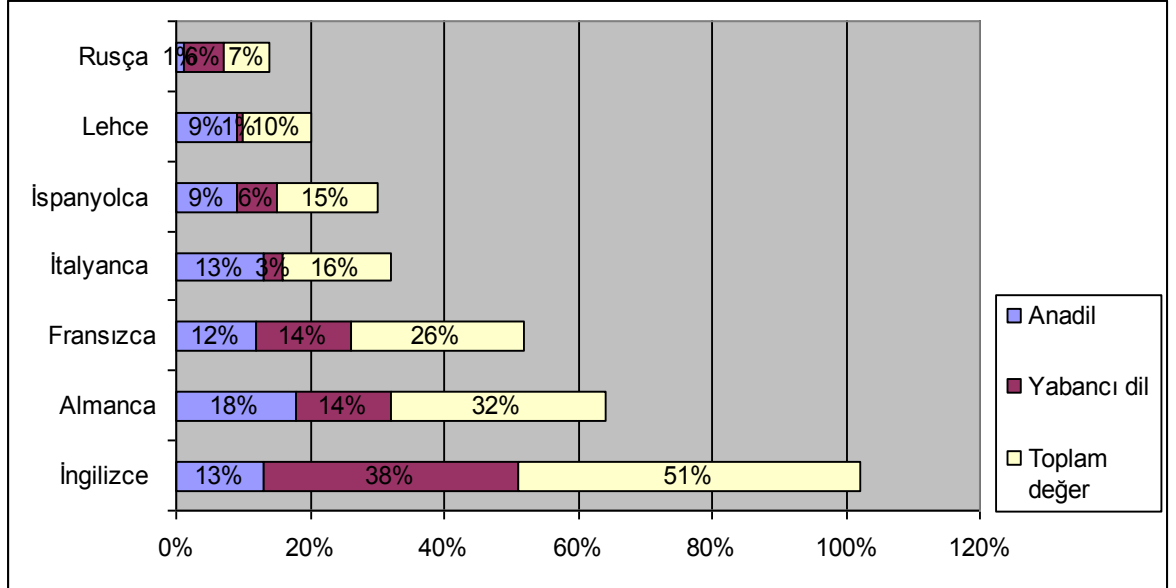
Amerika Birleşik Devletlerinin de katkısıyla İngilizce dünyanın ortak dili haline gelmiş ve 1940'larda İngilizce bilimin ve mühendisliğin dili olmuştur. Benzer şekilde hava trafik dili de İngilizce olmuştur. Yükselen pop müzik dalgasıyla ortaya çıkan Elvis Presley, Beatles gibi yıldızlar da, İngilizcenin yaygınlaşmasını hızlandırmıştır. İngilizcenin internetin de ortak dili olmasıyla 2000 yılı itibarıyla bu dil, dünya tarihi boyunca hiçbir dilin ulaşamadığı oranda güçlü bir konuma sahip olmuştur (Blainey, 2007: 485). Thunderbird, The Garvin School of International Management Okulu'ndan 1970-2002 yılları arasında mezun olan insanların elektronik ortamda katıldığı bir anket uygulaması yapılmış ve katılımcılara "*Profesyonel iş yaşamlarında yabancı bir dil ve kültür bilmenin avantajlarını yaşayıp yaşamadıkları*" sorulmuştur. Ankete cevap veren 581 kişinin % 82'si bu soruya olumlu yanıt vermiştir. Ankete yöneltilen "hakkında bilgi sahibi olduğunuz, kültür ve dillerden hangisi, işinizde size daha çok fayda sağlamıştır" sorusuna da % 32.02 ile İngiliz/Amerikan ve % 26.48 oranında da İspanyol kültürü cevabı verilmiştir (Grosse, 2004: 351-373). 2005 yılında yapılan bir Eurobarometer çalışmasında, ankete katılanlara "*kişisel gelişim ve kariyeriniz için hangi iki dilin en faydalı olduğuna inanıyorsunuz*" sorusu yöneltilmiş ve yanıt olarak % 68 oranında İngilizce, % 25 oranında ise Fransızca cevabı verildiği görülmüştür (http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf/ 02.11.2008).

Aynı şekilde 2005 yılı Eurobarometer çalışmasında AB'de en yaygın olarak konuşulan diller gösterilmektedir. İngilizce % 38 oranla yabancı dil olarak konuşulan en yaygın dildir. İngilizcenin ana dil ve yabancı dil olarak konuşulma oranı % 51'dir ve aşağıdaki grafik açıkça göstermektedir ki, bu dil AB içinde en yaygın olarak

konusulan dildir. İngilizceyi % 32 oranla Almanca takip etmektedir. Fransızcadan sonra diğer dillerin konuşulma oranı ise oldukça düşüktür

(http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf/ 02.11.2008).

Grafik: 1.1: AB’de En Çok Konuşulan Diller

Kaynak: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf

Ayrıca Kansas City Star Gazetesi'nin editörü 9 Ağustos 1937 tarihli "America-the Unknown" başlıklı yazısında yabancı dil öğrenmenin uluslararası ilişkilerdeki önemini dile getirmiştir. Yazıda Avrupa'nın Amerika konusunda çok bilgisiz olduğu belirtilmiş ve bunun sebebini büyük oranda Amerikan tarihi ve edebiyatı konusunda yeterli eğitim verilmemesine bağlamıştır. Söz konusu yazı şöyle devam etmektedir: (Warsaw, 2004: 575)

"Avrupa'nın Amerikan meseleleri hakkındaki cehaleti inanılmaz boyutlarda. Gazeteler bu konuda kısmen suçlu olabilir. Avrupa'daki okullar, Amerikan tarihi ve edebiyatı konusunda asgari düzeyde bile eğitim vermiyorlar..."

Kendi sınırlarımız dışındaki dünyaya karşı entellektüel ve kültürel ilgimiz arttıkça her eğitilmiş insan için dünya olaylarını anlamak daha önemli hale gelmektedir. Küreselleşen dünyada İngilizce, yüksek eğitim, akademik yayınlar, üniversitelerin birçok programı, ticaret, ekonomi gibi birçok alanda bir numaralı dil

haline gelmiştir. İngilizce olmaksızın başarılı olunamaz fikri yaygınlaşmaya başlamıştır. AB üyesi ülkelerde herhangi bir üniversitenin programına kayıt yaptırırken, Avrupa Komisyonu'nun web sayfasından yararlanmak isterken, genelde tüm resmi dillerde değil, sadece İngilizce, Fransızca ve Almanca ya da sadece İngilizce bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Yabancı dil öğrenme konusunda da en çok tercih edilen dil İngilizcedir. İlk, orta ve lise öğrencilerinin %90'ı İngilizce öğrenmektedir. Avrupa'da birçok ülkede en az bir yabancı dil zorunlu olarak okutulmakta, ikinci yabancı dil de yaygınlaşmaktadır. Öngörülen dil öğrenme süresi 1994'ten bu yana bir öğrenim yılı uzamış ve hatta birçok ülkede yabancı dil eğitimine ilkokulda başlama eğilimi artış göstermiştir.

AB kurumlarında çalışma dili olarak üç dil; İngilizce, Fransızca ve Almanca kullanılmaktadır. Çevirmenlik masraflarının düşürülmesi amacıyla sadece bu üç dilin kullanılması bu üç ülkenin AB içinde daha etkili olmalarına ve siyasi güçlerini de artırmalarına yol açmaktadır. Tek başına İngilizcenin çalışma dili olarak kullanılması maliyetleri düşürmesinin yanı sıra, ekonomi, iletişim teknolojileri, ticaret gibi alanlarda da dünya genelinde tercih edilen bir dil olması ve AB'nin bütünleşme sürecini de zaman zaman yavaşlatmakla suçlanması bakımından endişe yaratıcı olarak değerlendirilmektedir. AB'nin tüm resmi dillere eşit davrandığı uygulama açısından çok doğru ve gerçekçi değildir. Çünkü sadece AB vatandaşlarının ilgi duyabileceği düşünülen konularla, yasama ile ilgili metinler tüm resmi dillere çevrilmektedir. Diğer metinler sadece gerekli ya da büyük dillere çevrilmektedir. Ancak burada büyük-küçük ayrımı bile AB'nin vurguladığı eşitlik ilkesiyle çelişmektedir. İngilizcenin gelişimini açıkça ortaya koyan ve sorun olarak ortaya çıkan başka bir durum ise çeşitli alanlara ait gelişen yeni İngilizce terimlerin diğer dillerde karşılığının olmaması ya da henüz olmamasıdır.

İngilizcenin çeviri işlerinde baskınlığını gösteren başka bir durum ise bu dilin "nakil" dili olarak kullanılmasıdır; ilgili metin öncelikle İngilizceye daha sonra da İngilizce üzerinden diğer dillere çevrilmektedir. Tabi ki bu da mesaj, bilgi, içerik ve de zaman kaybına yol açarken İngilizcenin baskınlığını artırmakta rol oynamaktadır.

AB'nin Hayat Boyu Öğrenme Programı (Erasmus, Comenius, Leonardo ve Grundtvig) programları ve önceki yıllarda yürürlükte olan Lingua programı AB'nin çok dillilik politikasına hizmet etmiştir. Erasmus kapsamında öğrenciler diğer ülke üniversitelerinde bir ya da iki dönem eğitim alma imkanından yararlanarak o ülkenin dilini öğrenme ve kültürünü tanıma imkanını bulmuşlardır. Ancak, uluslararası öğrenciler için programlar İngilizce olarak hazırlandığı için, öğrencilerin İngilizcesi gelişmiştir.

İnternette yaklaşık 500 dilde arama yapmanın mümkün olmasına rağmen, herhangi bir konuda bilgi edinmek istendiğinde AB dahil uluslararası kuruluşların web sayfalarında veriler daha çok İngilizce olarak sunulmakta ve bu şekilde dünya gençleri arasında İngilizcenin öğrenilmesi teşvik edilmekte adeta insanlar zorunlu bırakılmaktadır. AB ülkelerinde yabancı diller arasında en çok tercih edilen dil İngilizcedir. İlk, ortaöğretim ve lise öğrencilerinin neredeyse % 90'ı İngilizce öğrenmektedir. Birçok ülkede de yabancı dil eğitime ilkökulda başlama eğilimi ve ikinci yabancı dil artış göstermiştir. Avrupa ülkelerinin çoğunluğunda durum böyle iken İngiltere ve İrlanda'da nüfusun çoğunluğu ikinci bir yabancı dil öğrenmeyi gerekli görmediği için, yabancı dil eğitimi konusuna önem verilmemektedir. Üniversitelerdeki yabancı dil kursları talep yetersizliği nedeniyle kaldırılmakta, Erasmus gibi programlara İngiltere'nin katılımı yetersiz yabancı dil bilgisi nedeniyle düşük düzeyde kalmaktadır (Gündüz, 2006: 210).

İngilizcenin Avrupa kurumlarında önlenemez biçimde yükselişi göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. AB kurumlarında İngilizcenin ortak dil olarak kullanılması ile büyük oranlarda tasarruf yapmak mümkün olabilir. Ayrıca ortak dil uygulaması AB vatandaşları arasında birlik ve beraberlik duygusunu geliştirebilir. Ancak İngilizcenin baskın hale gelmesiyle İngiliz ve Amerikan kültürünün de baskın hale gelmesinden endişe edilmektedir. En önemlisi de tek bir ortak dilin yaygınlaşması sonucu, diğer diller siyaset gibi önemli alanlarda kullanılmaya kullanılmaya prestijini, statüsünü ve sonuç olarak da önemini hatta varlığını yitirebilir mi sorusu karşımıza çıkmaktadır (Gündüz, 2006: 212).

Küreselleşen dünyada yabancı dil öğrenmek elbette ki gereklidir. Ancak İngilizcenin baskınlığına karşı başka yabancı dillerin öğrenilmesine de ağırlık

verilmelidir. Bir dilin öğrenilmesi başka dillerin öğrenilmesini kolaylaştırdığı için erken yaşlarda bir yabancı dilin öğrenilmesinin ardından birkaç dilin öğrenilmesi daha kolay olacak, bu da AB'nin çok dillilik politikasının korunmasına yardımcı olacaktır. Ancak, yabancı dil eğitiminin yanı sıra anadile de önem verilmeli, teknolojik ve bilimsel gelişmeler karşısında gelişen yabancı terimlerin anadilde karşılıkları bulunmaya çalışılmalı ve bu şekilde dilin zayıflamasının önüne geçilmeli, her daim ihtiyaçları karşılayabilen bir dil olabilmesi için dilin gelişimine hassasiyet gösterilmelidir. Bu konu uzun dönemde AB'nin dil çeşitliliğinin de ötesinde, mevcut dillerin varlığını korumaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

1.2.3 Bilim ve Kültür Dili Olarak Türkçe

Bir toplumun düşünürleri, bilim adamları, sanatçıları, hukukçuları kendi alanlarında anadilleriyle ürünler vermişler ve ülkede bir eğitim öğretim dili oluşmuşsa, o dilin söz varlığı çok çeşitli konularda ve alanlarda yeni kavramlar kazanmışsa, bu kavramlar dili besleyerek zenginleştirir. Bu durum soyut kavramların artmasına yol açar ve soyut kavramların çokluğu dilin zenginliğinin bir göstergesidir. Ortaya konan yapıtlarda yer alan türetmeler, başka dillerden çevrilen kavramlar bu dili bir bilim ve kültür dili haline dönüştürür, hatta bu yapıtlar başka dillere aktarıldıkça onları da etkiler duruma gelir. Sözvarlıklarında belli kavramlar bulunmayan diller, bunların karşılıklarını bu bilim ve kültür dilinden alırlar. Kültür ve bilim alanlarında gelişmelere ayak uyduramayan kendi dillerine gerekli özeni göstermeyen uluslar, toplumsal ve kültürel etkenlerle başka ulusların dillerindeki birçok öğeyi olduğu gibi alırlar; böylece ana dilleri yabancılaşmış, yavaş yavaş benliğini yitirmiş olur. Bilim ve kültür dilinin özelliği sanat ve bilim ürünleriyle işlenmiş ve geliştirilmiş bir sözvarlığına sahip olmasıdır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de yaşanan dil devrimi gibi, XVI. yy'dan başlayarak Avrupa'nın birçok ulusunda anadili bilinci yerleşme yoluna girmiş, dil reformu, dil devrimi gibi etkinlikler gerçekleştirilmiştir. İtalya, Almanya, Norveç, Macaristan ve İsrail gibi birçok ülkede, anadilinin kendi öz öğeleriyle bir bilim ve kültür diline dönüştürülmesi yolunda çabalar harcanmıştır. Bu doğrultuda, yabancı dillerden alıntıların anadilinden karşılanmasına çalışılmış, akademi ve

dernekler kurulmuştur. Örneğin Macaristan'da en kapsamlı dil devrimlerinden biri gerçekleşmiştir. Macaristan'da XVI. yy'da başlayan özleştirme çabaları aşağı yukarı üç yüzyıl sürmüş ve Macarca, dünyanın söz varlığı en zengin dillerden birine, yerli öğelerden oluşan geniş bir söz varlığına ulaşmıştır. Başka bir örnek de Almanya'dır. Almanya'da 1687'de felsefe profesörü Christian Thomas, dersini Almanca olarak vermiş, yine aynı yıllarda Christian von Wolff Latince terimlerin Almanca olarak bularak derslerinde kullanmıştır. Bu ülkelerde çeşitli kurumlar, dernekler ve kişilerce desteklenen çabalar, bilimden günlük yaşamla ilgili kavramlara kadar uzanan ve yüzyıllar boyu süren bir süreç içinde dilin özleşmesi ve gelişmesine yararlı olmuştur (Aksan, 2003: 51,52).

Türkçenin bilim ve kültür dili olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusu ile ilgili olarak şunlar söylenebilir: 7. ve 8. yüzyıllardan kalma Yenisey Mezar Kitabeleri, Orhun Yazıtları ve Uygur metinleri gibi en eski Türk dil ürünleri üzerinde yapılan incelemeye göre, bu yapıtlardaki dil, gelişmiş bir yazın dili için gerekli nitelikleri taşımaktadır. Bu yapıtlarda kullanılan soyut kavramların fazlalığı bunu kanıtlamaktadır. Karahanlı döneminin ünlü ansiklopedik sözlüğü Divan-ı Lügat-it Türk ve bir bilgelik ürünü olan Kutadgu Bilig de anadilimizin XI. yüzyıldaki gelişmiş sözvarlığını kanıtlamaktadır.

Bunun yanısıra Türkçe yapısından, türetme ve birleştirme yoluyla her kavramı karşılayabilme yeteneğinden kaynaklanan doğurganlığıyla her alanın terimlerini kolaylıkla Türkçeleştirebilir. Son eklerle gerçekleşen türetme ve çekim yoluyla bir bağlantılı dilin tipik örneği olarak çok değişik kavramlar oluşturabilir. Dolayısıyla Türkçenin en eski dönemlerinde bile zengin sözvarlığı ve sınırsız türetme gücüyle, her açıdan bir kültür ve bilim dili için gerekli niteliği taşıdığı söylenebilir. Ayrıca 1930'lardaki ve bugünkü sözvarlığı karşılaştırılacak olursa, son yıllarda İngilizceden alınan yabancı öğelerdeki artışa ve birtakım yozlaşmalara karşın sözvarlığındaki özleşme açıkça görülmektedir. Bu özleşmelere karşın dilimizde halen felsefe, dilbilim, tıp, bilgi iletişim teknolojileri gibi pek çok alanda yabancı terimler olduğu gibi kalmakta, ya da yeni karşılaşılan kavramlar yabancı karşılıklarıyla dile aktarılmaktadır. Tıp dilinde kalıtım, bağışıklık, doku, doku uyumsuzluğu, bilgi ve iletişim teknolojilerinde bilgisayar, dizüstü bilgisayar, yazılım, bilgi-işlem gibi

Türkçeye aktarılan birçok kavramın yanısıra, Türkçeye aktarılmayı bekleyen pek çok terim bulunmaktadır. Bilgi toplumunda yaşanan çok hızlı gelişmelere bağlı olarak Türkçeleştirilmesi gereken terim sayısı her geçen gün artmaktadır. Yeni terimlere vakit kaybetmeden karşılık bulunması, anadilimizin sözcük varlığını daha da geliştirecektir (Aksan: 2003: 56, 57).

Yabancı dillerin Türk vatandaşları tarafından öğrenilmesi kadar, Türkçenin de yabancı dil olarak öğretilmesi, dünyada Türk dili ve Türk kültürüne karşı sempati ve ilgi uyanmasına yol açacak; böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin diğer halklar ve devletler arasındaki imajının da güçlenmesine katkı sağlayacaktır. 2003 yılından beri düzenlenmekte olan ve 2008 yılında aralarında ABD, Fildişi Sahilleri, Togo gibi ülkelerin bulunduğu yaklaşık 110 ülkenin katıldığı Uluslararası Türkçe Olimpiyatları da, bu amaca hizmet ederek, Türkçenin dünya dilleri arasındaki yerini alması ve bu şekilde Türkçenin daha da güçlenmesine yardımcı olacaktır. Uluslararası Türkçe Öğretimi Derneği (TÜRKÇEDER) tarafından düzenlenen ve Türk Dil Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Atatürk Kültür Merkezi, TİKA gibi önemli kurumlar tarafından desteklenen Uluslararası Türkçe Olimpiyatları ve bunun gibi etkinlikler aracılığıyla Türk diline karşı dünyada uyanan ilgi ile, Türkiye'de gerek yüz yüze diyaloglarda gerekse de dükkan/mağaza isimlerinde yabancı kelimeler kullanarak, toplum içinde ilgi çekme, prestij sağlama gibi alışkanlıklarımızı zaman içinde tersine çevirmek mümkün olabilir. Oktay Sinanoğlu'nun Bye Bye Türkçe adlı kitabında belirttiği gibi, Türkçe terimler kullanarak, Türk diline sahip çıkmak ve Türk dilini geliştirmek, devlet ve millet olarak güçlü bir şekilde varlığımızı sürdürmek için gereklidir. Eski dünyada yetişen bir tür guguk kuşu yavrusunun diğer yavrulardan kurtularak yuvayı ele geçirmesi gibi, biz de İngilizce ya da ileride önem kazanacak başka dillerin yavaş yavaş dilimizi ele geçirmesine engel olmak için öncelikle bu konuda bilinçlenmeli ve başta bilim adamları olmak üzere milletçe el ele vermeliyiz. Bu anlamda belki de en önemli nokta bir dilin bilim ve kültür dili olarak kullanılmasıdır.

Bir dilin bilim ve kültür dili olması için, o dilin eğitim dili olması da önem taşımaktadır. Eğitim dilinin ne olması gerektiği konusunda görüş belirtenlerin çoğunluğu İngilizce eğitime karşı çıkararak ana dilde; Türkçe eğitimi savunmuşlardır.

Teknolojik gelişmelerin uzağında kalmak istemeyen ülkeler, birinci veya ikinci yabancı dil olarak yaygın olarak kullanılan dillere ihtiyaç duymaktadırlar. İngilizce, günümüzün lingua franca'sı durumuna gelmiştir. Dünyanın en büyük ekonomik ve askeri gücünün dili olması nedeniyle öne çıkması karşısında, uluslararası rekabette başarılı olabilmek için İngilizce bilmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Örneğin bazı Avrupa ülkelerinde ülkeyi yabancı öğrenciler için cazip hale getirebilmek için bazı branşlarda eğitim İngilizce olarak verilmektedir. Türkiye'de ise bazı üniversitelerde eğitim İngilizcedir. Bu üniversitelerin başarılı olmasında, eğitimin İngilizce olması mı, yoksa başarılı öğrencilerin bu okulları tercih etmesi ya da bu okulların daha iyi imkanlar sunmasının mı daha fazla rol oynadığı tartışma konusudur.

Yabancı dille eğitimin ciddi sorunlara sebep olduğu birçok kimse tarafından dile getirilmektedir. Anadili Türkçe olan öğretmenlerin ve/veya öğretim üyelerinin yine anadili Türkçe olan öğrencilere başka bir dilde bir meslekle ilgili bilgi aktarmaya çalışmasının incelenmesi ve üzerinde durulması gereken bir konu olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bilgi ve tecrübelerini, inceliklerini çok iyi bilmediği bir dilde aktarmaya çalışmalarının ve öğrencilerin de çok iyi bilmedikleri bir dilde tartışmalara katılmadıkları ya da katılmadıkları, anlatılanları yeterince anlamadıkları ifade edilmiştir (Demir ve Yılmaz, 2006: 140,141).

Yabancı dille eğitime karşı çıkanların çabaları sonuç vermiş ve Türkiye'de Talim Terbiye Kurulu'nun 9 Ağustos 2002 yılında aldığı kararla yabancı dille eğitim kaldırılmış, Matematik ve Fen derslerinin Türkçe okutulmasına karar verilmiştir. Bunun yanısıra, okulda Matematik ve Fen derslerini İngilizce verebilecek öğretmenlerin bulunması ve en az on iki kişinin isteği ile bu derslerin İngilizce okutulmasına da imkan sağlanmıştır (<http://arsiv.zaman.com.tr/2002/08/15/egitim/h1.htm/> 13.11.2008). Bu gelişmelerin yanı sıra yükseköğretimde yabancı dilde eğitime devam edilmektedir. Yabancı dille eğitime karşı çıkanlar, bunun ulusal egemenliğe aykırı olduğunu dile getirerek yükseköğretimde de İngilizce eğitime son verilmesi ve eğitimin anadilde yapılması gerektiğini savunmaktadırlar.

1.2.4 Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi

Ülkemizde yabancı dil öğretimi çağdaşlaşmanın vazgeçilmez bir koşulu olarak karşımıza çıkmıştır. Türk düşüncesini, bilimini, sanatını, yapıcılığını çağdaş uygarlık düzeyine çıkarabilmek, bu alanlarda dünya dillerindeki en son ürünlerin takip edilebilmesiyle gerçekleşebilir.

İletişimin ve ulaşımın çok hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte dünya olaylarının uluslararası karakteri de önem kazanmaya başlamış ve yabancı dil konuşabilme ve okuyabilme becerisi de aynı doğrultuda göz ardı edilemeyecek derecede ön plana çıkmıştır. Bireylerde bir ya da birkaç dile ilişkin konuşma, okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesi günümüzde kaçınılmaz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmıştır. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarda yabancı dil eğitimi İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazanmaya başlamıştır. Savaş sonrası bilim ve teknikteki hızlı gelişmeler uluslararası ilişkilere yoğunluk kazandırmış ve gençlerin en az bir yabancı dili bilerek yetişmesinin gerekliliği de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nin bu savaştan galip çıkması ile yabancı diller arasında İngilizcenin yıldızı parlamıştır.

Türkiye’de yabancı dil öğretimi 19. yy. sonlarında orta öğretim düzeyinde başlamıştır. Cumhuriyet dönemine kadar genellikle yabancı özel okullarda sürmüştür. Cumhuriyet döneminde ise, önce ulusal orta öğretim kurumlarında, sonra da yüksek öğretim kurumlarında yerini almıştır.

Türk eğitim tarihinde yabancı dil eğitimi ile ilgili olarak Fransızca Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1914 yılına kadar, İttihat ve Terakki döneminde Almanca ve Cumhuriyet dönemi ile birlikte, özellikle de 1950’li yıllardan sonra İngilizce ön plana çıkarak öğretilmiştir. 1956 yılına kadar bazı dersleri yabancı dille öğreten tek lise Galatasaray Lisesi iken, takip eden yıllarda yabancı dil eğitimi veren yeni tür okullar açılmış ve sayıları yavaş yavaş artmıştır.

Türkiye’de orta dereceli okullarda yabancı dil öğretiminin geliştirilmesi ve modernleştirilmesi çalışmaları 1972 yılında 11.2.1972 gün ve 639 sayılı Bakanlık Onayı ile M.E.B. Talim ve Terbiyesi Dairesi’ne bağlı olarak “Yabancı Dil Öğretimini Geliştirme Merkezi”nin kurulmasıyla başlamıştır. Bu merkez ile Avrupa

Konseyi arasında geliştirilen işbirliği çerçevesinde Almanca, Fransızca ve İngilizce programları okullarda denenmeye başlamıştır.

Günümüzde de genç neslin yabancı dil öğrenerek yetişmesinin önemine hak ettiği değer verilmiş ve özel okullarla, resmi okullarda yabancı dil eğitimi desteklemiştir. Ülkemizde yabancı dil eğitimi farklı program uygulamasıyla “Normal Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar”, “Takviyeli Yabancı Dil Öğretimi Yapan Okullar” ve “Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar” da devam etmektedir (Demirel: 2004: 9,11,14).

Yabancı dil eğitimi, bilgi çağının yaşının global dünyada kaçınılmaz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmıştır. Yabancı dil eğitimine ağırlık verilmeli, fakat sadece İngilizce ağırlıklı bir yabancı dil eğitime karşı durulmalıdır. Mümkün olan en erken zamanda İngilizce ile başlanmalı, farklı dillere de ağırlık verilmelidir. Yabancı dil öğrenmenin yaşam boyu öğrenme süreci olduğu ve istediği taktirde herkesin her yaşta, birden çok dil öğrenebileceği unutulmamalıdır. Özellikle AB ile bütünleşme sürecinde bu bir gereklilik olarak karşımıza çıkmıştır. Türkiye birçok alanda olduğu gibi eğitimle ilgili konularda da AB standartlarına uyum sağlamak zorundadır. Yabancı dil öğretim politikamız “çok kültürlü, çok dilli Avrupa” bağlamında ele alınmalı ve İngilizcenin yanı sıra diğer Avrupa dilleri ve hatta Japonca ve Çince gibi dünya dillerinin öğrenilmesi de teşvik edilmelidir (Demirel, 2003: 240, 248). Bu konu kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde, ikinci yabancı dil öğretimi 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun aldığı kararla yabancı dil ağırlıklı liselerin hazırlık sınıflarında zorunlu kılınmıştır (<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/05/28/gnd104.html/17.11.2008>). Ayrıca 31.05.2006 tarihli ve 26184 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliği ile ikinci yabancı dil zorunluluğu şu şekilde ifade edilmiştir

(http://ogm.meb.gov.tr/yabanci_dil_ogretimi_yonetmelik.pdf/17.11.2008):

“ Orta öğretim kurumlarında ilköğretimdeki yabancı dil ders programlarının devamı olarak zorunlu birinci ve Kurulca uygun görülen okullarda zorunlu ikinci yabancı dil derslerine yer verilir. Ayrıca zorunlu yabancı dil derslerinin takviyesi amacıyla seçmeli yabancı dil derslerine de yer verilebilir”.

AB ülkelerinde ortaöğretim öğrencileri için iki yabancı dil öğrenme zorunluluğu bulunmaktadır. Türkiye’de de bu konudaki alt yapı çalışmalarının hızla güçlendirilmesi ve en kısa zamanda ülke genelinde yaygınlaştırılması gerekmektedir

Ancak, yeni diller öğrenilirken Türkçeye de sahip çıkılmalı, Türkçemizin söz varlığını geliştirmek için dil konusuna daha çok önem verilmelidir. Çok dilli ve çok kültürlü Avrupa bağlamında Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’nin Helsinki Zirvesi’nden sonra aday olduğu Avrupa Birliği, küreselleşmenin arttığı ve bilgi çağının yaşandığı şu dönemde şirketlerin, ulusların ve farklı milletlere mensup bireylerin, birlikte çalışmalarını sağlamak için yabancı dil öğretimine büyük önem vermiştir. AB, dil politikası ile ilgili olarak, takip eden bölümlerde detaylı bir şekilde incelenecek olan bir dizi eylem, program ve faaliyetleri başlatmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÜTÜNLEŞME SÜRECİNDE DİL POLİTİKASININ YERİ

2.1 AB'deki Bütünleşme Çabaları ve Yabancı Dil Politikası

2.1.1 Avrupa Birliği'ndeki Bütünleşme Çabaları

Avrupa'nın bütünleşmesi düşüncesi 13. yüzyıla kadar giden bir geçmişe sahiptir. Yazarlar, felsefeciler, tarihçiler, şairler, hukukçular ve politikacılar bu ütopya üzerinde çalışmışlar ve gerçekleşmesi için plan ve programlar geliştirmişlerdir. Avrupa'nın bütünleşmesi düşüncesi, Roma İmparatorluğu'ndan miras kalmıştır. Bir kültür ve siyasi birlik şemsiyesi ile bütün Avrupa milletlerini bünyesinde toplayan Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra kurulan egemen ulus devletler, din ayrılığı, ekonomik rekabet, sömürgecilik ve hakimiyet hırsı gibi nedenlerle sürekli bir çatışma ortamına girmişlerdir. Bu döneme bütün olarak bakıldığında Avrupa giderek güçlenmişse de, devletleri bir arada tutan bağlar iyice gevşemiştir. Bütünleşme çabaları tarihi şartlara bağlı olarak ayrılık ve çatışma dönemlerinde yoğunlaşarak hızlanmış ve barış ve yakınlaşma dönemlerinde yavaşlamıştır (Ünal, 2007: 13).

Avrupa'nın bütünleşmesi düşüncesinin altında yatan en önemli neden barışın güvence altına alınmasıdır. İki büyük dünya savaşına ve büyük kayıplara tanık olan 20. yüzyıl, Avrupa'nın bütünleştirilmesi girişimlerini hızlandırmış ve bu doğrultuda somut adımlar atılmıştır. II. Dünya Savaşı, Avrupa'nın bütünleşmesi düşüncesine darbe vurmakla birlikte, bunun ne kadar zorunlu olduğunu açık bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Winston Churchill 1943'den başlayarak Avrupa'da faşizmin yenilmesinden sonra bir Avrupa Birliği kurularak Avrupa'nın yeniden yapılanması düşüncesini işlemiştir. Churchill, 1946'da yaptığı Zürih konuşmasında, Fransa ve can düşmanı Almanya'nın Avrupa Birleşik Devletleri adı altında bir araya gelmelerini, bu birliğe İngiltere'nin de katılmasını ve güçlü ABD ve hatta Rusya'nın bu birliğin teşvikçisi ve hamisi olmalarını önermiştir. Avrupa'nın bütünleşmesi

düşüncesi altında yatan diğer önemli neden ise ekonomi ve ticaretin geliştirilmesidir (Ünal, 2007: 13-18). Avrupa'nın II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya üzerindeki hegemonyası sona ermiş, savaştan Sovyetler Birliği ve A.B.D. politik, siyasi ve ekonomik yönlerden güçlenerek çıkmıştı.

Bütünleşme yönündeki ilk girişim Fransız Planlama Örgütü başkanı Jean Monnet'in görüşlerinden esinlenen Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın 9 Mayıs 1950 tarihinde Avrupa ülkelerine yaptığı çağrıya dayanıyordu. Savaş sanayinin ana maddeleri kömür ve çeliğin üretim ve kullanımının tek bir çatı altında birleştirme düşüncesinin planını sunmuş ve bunun dünya barışı ve medeniyet açısından tarihi bir adım olduğunu vurgulamıştır. Bu gelişmeleri takiben, 18 Nisan 1951 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması imzalanmıştır. Toplulukla ilgili diğer gelişmeler, 25 Mart 1957 tarihinde Roma'da imzalanan Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Anlaşmaları ile tamamlanmıştır. 1965 yılında Brüksel'de imzalanan Füzyon Antlaşması ile 1967'den itibaren geçerli olmak üzere üç topluluğun organları birleştirilmiştir. Ayrıca, 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Topluluk, Avrupa Birliği (AB) adını almış ve işbirliği alanlarını genişleterek ortak güvenlik ve dış politika ile adalet ve içişlerinde işbirliği politikalarını da işbirliği alanına dahil etmiştir (Ünal, 2007:37).

Avrupa Devletleri arasında savaş sonrası oluşturulan kurumlar, model olarak işbirliğine ve bütünleşmeye dayalı kurumlar olarak ikiye ayrılabilir. İşbirliğine dayalı yapılanmada, katılan devletler özelliklerini ve egemenliklerini korurlar. Amaç sadece ilişkilerin geliştirilerek derinleştirilmesidir. Buna karşılık bütünleşme modelinde, birliğe katılan devletler yapısal bir değişikliğe uğrayarak üst bir kurumda birleşmektedir. Federalizm ve Fonksiyonalizm, bütünleşme çalışmalarına hakim olan iki yaklaşımdır. Federalizm düşüncesinde, devletlerin geniş yetkilerle donatılmış federal bir devlet bünyesinde siyasi bir birlik kurlmaları söz konusudur. Bunun gerçekleştirilmesi devletlerin özel bir kurumsal yapı çerçevesinde birleşme doğrultusundaki siyasi iradelerini gerektirir. Fonksiyonel bütünleşme ise devletlerin tercihen ekonomik alanda olmak üzere, sektör bazında uyuşmalarını gerektirir. Avrupa'nın şimdiye kadarki bütünleşme sürecinde fonksiyonel yaklaşım hakim olmuştur (Ünal, 2007:20). Başlangıçta bazı alanlarda uyum ve birlik sağlandıktan

sonra siyasi bütünleşmenin son aşamada gerçekleştirileceği beklenmektedir. Örneğin, 1957’de kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun amacı, kişilerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımını sağlamaktır. Bu amaca ortak bir ticaret, tarım, rekabet ve ulaşım politikası ile ulaşılabacaktır. Bunlara, AB’nin kurulmasını öngören 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Antlaşması ve 1997’de yapılan Lüksemburg değişikliği, para, enerji, araştırma ve teknoloji, sosyal, bölgesel çevre ve tüketicinin korunması politikalarını da ilave etmiştir. Siyasi bütünleşmenin araçları olan bu kısmi politikalarda sağlanacak uyumların adım adım siyasi bütünleşmeyi gerçekleştireceği umulmaktadır (Ünal, 2007: 20).

AB’nin eğitim ve kültür politikaları da bütünleşme sürecinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Evrensel eğitim anlayışının kurucuları arasında yer alan ve modern eğitimin babası kabul edilen Comenius (1592–1670), “*Eğitimin nihai hedefi Avrupa’da kalıcı ve sürdürülebilir barışı tesis etmek olmalıdır*” görüşüyle Avrupa’nın eğitim alanındaki en büyük birleşmesinin başlatıcısı olmuştur (Şahin, 2006: 26). Avrupa Entegrasyon süreci, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki en önemli siyasi proje olarak tanımlanmaktadır. 1957 yılında Roma Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu, (AET) isminden de anlaşılacağı gibi daha çok ekonomi odaklıdır. Buna rağmen, AB Komisyonu, ekonominin itici gücü olduğu düşüncesiyle, Antlaşmanın 128. maddesine dayanarak mesleki eğitim alanında etkin bir politika izlemiştir. Bu aşamada genel eğitime yönelik hukuki bir yapı mevcut değildir. Bununla birlikte zaman içinde AB’nin amaçlarına sosyal, kültürel ve güvenlikle ilgili politikalar dahil edilmiş ve 1960’larda Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun başarıları genel eğitime de önem verilmesini gerekli kılmıştır.

AB’nin eğitim ve kültür politikalarının bir unsuru olarak, dil eğitiminin de Avrupa halklarının kaynaşmasında rolü büyüktür. AB’nin 1990’lı yıllardan beri devam etmekte olan Comenius, Erasmus, Leonarda da Vinci gibi eğitim programlarının başarıya ulaşması, öncelikle ziyaret edilecek/birlikte çalışılacak ülkenin dilini bilmekle mümkün olabilir. Çalışmanın gerçekleştirileceği ülkenin dilini bilmek ve ilgili kişilerle iletişim kurabilmek için yabancı dil bilmek esastır. İngilizce bilmenin çoğu durumda yeterli olduğu düşünülse de, AB’nin de

desteklediği gibi ilgili ülkenin dilini öğrenmek, gruplar arasında sempati oluşmasını sağlayarak daha sıkı ilişkilerin kurulmasına yardımcı olacaktır.

2.1.2 Avrupa Birliği'nin Eğitim ve Dil Politikalarının Dayandığı Hukuki Temeller

AB, üye ülkelerinin eğitim sistemlerinin kendi milli geleneklerine göre şekillendiğini, ülkelerin farklı kültürel özelliklerinin olduğunu ve tüm AB vatandaşlarının aynı eğitim modeli ile eğitilemeyeceğini kabul etmektedir. Ancak eğitim sistemlerindeki ortak noktaların bulunarak, bunlara yönelik çalışmalar yapılması, aynı model ve sistemle olmasa da, aynı kalitede eğitimin verilmesi AB'nin eğitim konusundaki hedefi olmuştur. Eğitim kalitesinin yükseltilmesi eğitim politikasına yönelik çalışmaların temel nedenini oluşturmaktadır. AB'nin eğitim politikasının amacı, üye ülkelerin vatandaşları arasında karşılıklı anlayışı teşvik etmek, eğitime Avrupa damgasını vurmak, öğrenci ve öğretmenleri eğitmek, araştırma, teknoloji, yüksek öğretim konularını ön plana çıkarmaktır. AB üye ülkeleri eğitim politikalarında olduğu gibi dil politikalarında da serbesttir. Ancak tabii ki çok dillilik politikası çerçevesinde dil eğitimini teşvik etmektedir. AB eğitimle ilgili olarak aldığı kararlarda ve yaptığı çalışmalarda yabancı dil eğitimine de değinmiştir. Bu nedenle AB'nin eğitim ile ilgili çalışmaları hakkında bilgi vermenin gerekli olduğu düşünülmüştür.

Roma Antlaşmasının giriş bölümünde AB'nin nihai hedefinin ekonomik ve siyasal birliğin gerçekleştirildiği bir Avrupa yaratmak olduğu belirtilmektedir. AB'nin kurulması ve güçlü bir Avrupa yaratılabilmesi ortak politikaların oluşturulması ve bu politikalar aracılığıyla halkların birbirlerine yakınlaştırılmasına bağlıdır. Roma Antlaşması doğrudan eğitimle ilgili olmamasına rağmen, "ulusal ekonomiler ve ortak pazarın uyumlu gelişimine yardımcı olacak ortak bir mesleki eğitim politikası oluşturulması" için açık bir belge niteliği taşımaktadır. Roma Antlaşması üye ülkeler arasında, toplumsal alanda ve özellikle mesleki gelişmede yoğun bir işbirliği ve işgücünün eşitliğini sağlayacak şekilde yaşam ve çalışma koşullarının geliştirilmesine yönelik işbirliği öngörmektedir. Ayrıca kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımıyla ilgili bölümlerde diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı tanınması ve yabancı dil öğretimi yer almaktadır (Tuzcu, 2006: 43). Roma

Antlaşmasının 128. maddesi mesleki eğitim politikasını, 57. maddesi diplomaların karşılıklı tanınmasını, 118. maddesi işçilerin, 41. madde çiftçilerin eğitimini konu edinmiştir. Kurucu antlaşmalardan AKÇT'yi kuran Paris Antlaşmasının 56. maddesi işçilerin mesleki kapasitelerinin artırılmasını ele almaktadır. 1993 tarihli Maastricht Antlaşmasının 126. ve 127. maddelerinde ise “öğretim, mesleki eğitim ve gençlik” konuları ele alınmıştır (Kırtır, 2003: 64). Yabancı dil eğitimi ile ilgili kararlar da, eğitim politikaları kapsamında yer almış, mesleki ve genel eğitimle ilgili olarak alınan çoğu kararda yabancı dil eğitimine önem veren atıflarda bulunulmuştur. AB'nin eğitim ve dil politikaları Strazburg merkezli Avrupa Konseyi'nin eğitim ile ilgili çalışmaları ile de bağlantılıdır. Aynı zamanda eğitim konuları ile ilgili olarak iki kurum işbirliği halinde de çalışmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Konseyi'nin dil ile ilgili çalışmalarına atıfta bulunmak yerinde olacaktır. Örneğin, 1954 yılında Paris'te imzalanan Avrupa Kültür Sözleşmesinin 2. maddesine göre, sözleşmeciler, kendi dil ve kültürleri ile birlikte diğer ülkelerin dil ve kültürlerinin öğrenilmesini teşvik edeceklerdir.

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/018.htm/14.09.2008>). Başka bir gelişme 1957 yılında dil eğitimi konusunda ilk hükümetler arası Avrupa İşbirliği Konferansının düzenlenmesi olmuştur. 1963 yılında ise dil eğitimi ile ilgili olarak ilk proje başlatılmıştır. Söz konusu proje 1963-1972 yılları arasında devam etmiş görsel işitsel yöntem ile uygulamalı diller üzerinde durarak uluslararası işbirliğini teşvik etmiştir. 1989 yılında yeni üye ülkeler projelere katılmaya başlamış 1994 yılında ise Avrupa Modern Diller Merkezi kurulmuştur (http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Historique_EN.asp/14.09.2008). 2001 yılına gelindiğinde ise, daha sonraki bölümde incelenecek olan Avrupa Dil Günü, Avrupa Dil Portfolyosu ve Avrupa Dil Yılı ile ilgili çalışmalar yürütülmüştür.

2.1.3 Avrupa Birliği'nin Eğitim ve Dil Politikalarının Tarihsel Gelişimi

Eğitim, AB'ni kuran anlaşmalara konu olmuş ve 60'lı yıllardan itibaren eğitim ve dil konularında çeşitli çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. 1961 yılında Bonn'da yapılan Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi'nde “Avrupa Eğitim Bakanları Konseyi” ve “Avrupa Üniversitesi Kurulması düşüncesi doğmuştur

(Tuzcu, 2006: 43). 1963 yılında eğitimden sorumlu bakanlar, Roma Antlaşmasının 128. maddesine dayanarak (63/266/EEC) sayılı AB Konseyi Kararıyla mesleki eğitimin esaslarını belirlemişlerdir. 1971’de de AET’ye üye ülkelerin eğitim bakanları toplanmış ve genel eğitim ile yüksek öğretim konusunu ele almışlardır. Toplantının sonuçları “Janne Raporu” olarak yayınlanmıştır. 1971 yılında yayımlanan bu rapor, eğitimde işbirliğinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Postacı, 2004:7).

Mesleki eğitimle ilgili gelişmeler 1973 yılından sonra hızlanmaya başlamıştır. 1974 yılında AB Eğitim Bakanları aşağıda verilen beş konuda işbirliği yapılması konusunda karar almışlardır:

- Öğrenci değişimi ve üniversitelerarası işbirliği;
- Ortaöğretime devam eden kız öğrencilerin eşit fırsatlardan faydalanması;
- İkinci kuşak göçmen çocukların eğitimi;
- Gençlerin okuldan iş hayatına geçişinin sağlanması;
- Üye devletlerdeki eğitim sistemleri arasında ilişkilerin desteklenmesi.

Aynı yıl içinde, AB Komisyonu kararı ile ilgili konularda çalışmak üzere AB Eğitim Komisyonu kurulmuştur. AB Milli Eğitim Bakanları Konseyi, 9 Şubat 1976 tarihinde 1974 yılında alınan kararları genişleterek ayrıntılı biçimde ele almıştır. Alınan kararlar şöyledir (Postacı:2004, 9):

- Göçmen işçilerin ve aile üyelerinin eğitim ve öğretimi;
- Belgelerin ve istatistiklerin AT seviyesinde derlenmesi;
- Yüksek öğretime öncelik verilerek eğitim sistemleri arasında yakınlaşma sağlanması;
- Yabancı dil öğreniminin geliştirilmesi;
- Sosyal ve idari engellerin ortadan kaldırılması suretiyle diploma denkliklerinin tanınması ve eğitim veren ve öğrenim gören kimselerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi;
- Eğitim kurumlarına kabulde fırsat eşitliğinin sağlanması.

Aynı yıl bu karara üç madde daha eklenmiştir:

- Okuldan meslek hayatına geçişin düzenlenmesi;
- Eğitim sonrası gençlerin istihdamının kolaylaştırılması;
- Gençlerin mesleki eğitiminin desteklenmesi.

1976 yılında, söz konusu kararlar ve Roma Antlaşması'nın 128. maddesi ışığında ilk defa bir "Eğitim Eylem Planı" hazırlanmıştır. Altı yıl yürürlükte kalan eylem planı çerçevesinde, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, yüksek öğretimde işbirliğine gidilmesi, gençlerin mesleki eğitimlerinin geliştirilmesi, öğrenim hayatından iş hayatına geçişi hızlandırıcı düzenlemeler yapılması, gençlerin istihdamını kolaylaştırıcı teşvikler uygulanması, bölgesel ve yerel alanda eğitim programlarının oluşturulması benimsenmiştir. Eğitim eylem planıyla Eurydice (belgeleme ve istatistik), Arion (eğitim idarecilerinin karşılıklı ziyaretleri), Lingua (dil eğitimi) ve Erasmus (yüksek öğretim) programlarının temelleri atılmıştır (Postacı 2004: 10).

Topluluğun eğitim, mesleki eğitim ve gençlik alanındaki faaliyetlerinin hedefleri şunlardır:

- Üye ülkelerin dillerinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla eğitim alanında Avrupa sınırlarının genişletilmesi;
- Diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı olarak tanınmasını teşvik etmek suretiyle, öğrencilerin ve öğretmenlerin hareketliliğine destek sağlanması;
- Eğitim kurumları arasında işbirliğinin geliştirilmesi;
- Üye ülkelerin eğitim sistemleri ile ilgili ortak sorunlarda bilgi ve deneyim paylaşımının geliştirilmesi;
- Öğrenci değişimlerinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi.

1985 yılında Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD), Gravier Davasında Roma Antlaşmasının 128. maddesinde yer alan "mesleki" kavramını geniş

yorumlayarak bu kavramı eğitimle güçlü bir biçimde ilişkilendirmiş ve Komisyon'a yüksek öğretimle ilgili yetki verilmesine temel hazırlamıştır (Economic Policy Information Center (EPIC), Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı (TEPAV), İngiltere Büyükelçiliği, 2007). ATAD'ın almış olduğu kararlar, 1980'lerin ortalarından itibaren, Komisyon ve Konsey'i program ve proje oluşturmaya teşvik etmiştir.

Eğitim alanındaki gelişmelerden biri de, 1986 "Avrupa Tek Senedi"nin kabulüdür. Senetle birlikte mevcut programlar geliştirilerek yeniden düzenlenmiştir. Bu senetle insan kaynaklarının önemi kurucu metinlere geçmiştir. Senet, mesleki ve genel eğitimle ilgili yeni hükümler içermemesine rağmen, yeni girişimlere yol açmıştır.

Eğitim konusunda 1976 yılında hazırlanan eylem planı ve ATAD'ın vermiş olduğu kararlar neticesinde, 1980'li yıllardan başlayarak 1995 yılına kadar aşağıda isimleri verilen bazı programlar uygulanmıştır (Kihtir, 2003: 250-276; Postacı, 2004: 11-12):

- COMETT (European Community Action Programme in Education and Training for Technology): Teknoloji İçin Eğitim ve Öğretimde Avrupa Topluluğu Eylem Planı). Temmuz 1986 Konsey kararı ile kabul edilerek, 1987 yılında uygulanmaya başlamıştır.
- COMETT II 16 Aralık 1988 tarihli Konsey kararı ile kabul edilmiş ve 1989 yılında yürürlüğe girmiştir. Beş yıl süreyle (1990-1995) yılları arasında uygulanmıştır.
- ERASMUS (European Community Action Scheme for the Mobility of University Students): Avrupa Topluluğu Üniversite Öğrencilerinin Hareketliliği İçin Eylem Planı. 1987 yılında uygulamaya konulmuştur.
- PETRA I (European Community Action Programme For the Vocational Training of Young People and Their Preparation for Adult and Working Life): Avrupa Topluluğu Gençlerin Mesleki Eğitimi ve İş Hayatına Hazırlanmasını Amaçlayan Eylem Programı. 1 Aralık 1987 tarihli Konsey kararı ile 5 yıllık bir program olarak kabul edilmiş ve 1 Ocak 1988 tarihinden itibaren uygulanmıştır.

- PETRA II: PETRA programının başarısını takiben Konsey'in, 21 Temmuz 1991 tarihinde aldığı kararla oluşturulmuş ve 1 Ocak 1992 tarihinde başlayıp, 1994 yılında tamamlanmıştır. Üç yıllık bir süre ile uygulanmıştır.
- EUROTECNET (European Technology Network For Training): Avrupa Mesleki Eğitim İçin Teknoloji ve Bilgi Ağları Programı). 18 Aralık 1989 tarihli Konsey kararı ile oluşturulmuştur. 1990–1995 yılları arasında uygulanmıştır.
- LINGUA (Programme For The Promotion of Foreign Language Knowledge in The European Community): Avrupa Topluluğunda Yabancı Dil Bilgisinin Yaygınlaşması Programıdır. 1990 yılında uygulamaya konulmuştur.
- IRIS (European Community Network of Training Programmes for Women): Avrupa Topluluğu Kadınlar İçin Eğitim Programları Bilgi Ağı. Komisyon'un 24 Kasım 1987 tarihli kararı ile oluşturulmuştur.
- FORCE (Action Programme For the Development of Continuing Vocational Training in the European Community): Sürekli Meslek Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Program. AB Konseyi'nin 29 Mayıs 1990 tarihli kararı ile oluşturulmuştur. Amaç, çalışanlara yönelik sürekli mesleki eğitimin kalitesinin yükseltilmesini ve uygulanmasını sağlayarak yaygınlaştırmaktır.
- YES FOR EUROPE (Avrupa Gençlik Değişim Programı). 16 Haziran 1988 tarihli Konsey kararı ile kabul edilmiştir. Program "Youth For Europe" adı altında 1988 yılında uygulamaya konulmuştur.
- YOUTH FOR EUROPE II Birinci programın başarı kazanması sonucunda, 1991–1994 yılları arasında projenin ikinci ayağı yürürlüğe konmuştur.
- EUROFORM (İnsan Kaynaklarının Kalitesinin Yükseltilmesine İlişkin Program) . Temmuz 1990'da uygulanmaya başlanmıştır.
- HELIOS (Disability Action Programme: Açık Toplum içinde Bağımsız Yaşayan Özürlülere Yönelik Program). Özürlülerin mesleki

rehabilitasyonu amaçlı birinci faaliyet programı 27 Haziran 1974 tarihli Konsey kararı ile kabul edilmiştir. İkinci faaliyet programı ise, 1988 yılında kabul edilmiştir. Bu programın amacı, özürlü vatandaşlara ekonomik özgürlüklerini elde etmelerinde yardımcı olmak, onları topluma kazandırmak ve sosyalleşmelerini sağlamaktır.

1989 yılında kabul edilen Sosyal Şart da, eğitim konusuna vurgu yapmaktadır. Sosyal Şart “tüm üye ülkelerde çalışma koşullarının ve işçilerin yaşam koşullarının değiştirilmesi” ilkesini ortaya koymuştur. Sosyal Şart’da göçmen işçilerin çocuklarının kültürel mirasın korunması amacıyla ana dillerini ve yerleşilen ülkenin dillerinden birini öğrenmenin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Sosyal Şart’ın 15. maddesi her işçinin mesleki eğitime erişim hakkı olduğunu belirtmektedir.

AB’nin gelişmesinde önemli bir rol oynayan gelişmelerden birisi, “Maastricht Antlaşması”nın (Avrupa Birliği Antlaşması) 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanıp, 1 Kasım 1993 yılında yürürlüğe girmesidir. Söz konusu Antlaşmanın imzalanması ile birlikte, Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği olarak anılmaya başlanmıştır. Maastricht Antlaşması ile AB, kuruluşunda hedef alınan ekonomik bütünleşme ile birlikte, sosyal boyutlarında derinleşmeye ve siyasi birliğe de yönelmiştir. Genel eğitim ve mesleki eğitim konuları, Maastricht Antlaşması ile AB’nin ortak politika ve müdahale alanlarına eklenmiştir. Mesleki eğitim 127. madde kapsamında ele alınırken, genel eğitim de 126. maddeye konu olmuştur. AB’ye özel bir mesleki eğitim politikası oluşturan 127. maddeye göre Topluluk, üye ülkelerin kendi mesleki eğitim sistemlerinin kapsamı ve organizasyonlarındaki sorumluluklarını göz önüne alarak, üye ülkelerin çalışmalarını tamamlayıcı ve destekleyici bir mesleki eğitim politikası uygulayacaktır.

Mesleki eğitim alanında atılan önemli adımlardan biri de, Aralık 1993’te “Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdama İlişkin Beyaz Kitap”ın yayımlanmasıdır. Jacques Delors Raporu olarak da bilinen Beyaz Kitap, Avrupa Komisyonu’nun hazırladığı eğitim alanındaki etkin bir politika belgesidir. Kitapta, eğitimin, büyüme,

rekabet ve istihdam alanındaki rolü vurgulanmakta ve eğitim, sosyal zorluklarla baş etmek için yeni gelişme modelinin merkezine alınmaktadır (Postacı, 2004: 15).

Jacques Delors Raporunun ardından, 1996 yılında “Öğretim ve Öğrenim-Öğrenme Toplumuna Doğru” adlı başka bir Beyaz Kitap daha yayımlanmıştır. Söz konusu Beyaz Kitap aşağıda sayılan diğer amaçların yanısıra en az üç topluluk dilinde yeterlilik sağlamanın gerekli olduğunu vurgulamıştır (Postacı: 2004: 18):

- Yeni bilgilerin edinilmesini teşvik etmek;
- Okul ve iş çevrelerini yaklaştırmak;
- Sosyal dışlamayla mücadele etmek;
- En az üç topluluk dilinde yeterlilik sağlamak;
- Eğitime yatırımı teşvik etmek.

Okul eğitiminde niteliğin geliştirilmesi amacı ile 1999 yılında eğitim bakanları tarafından “Floransa Deklarasyonu” imzalanmıştır. 2000 yılına gelindiğinde ise, bu konudaki çalışmalar artmış ve AB Komisyonu tarafından, “Yaşam Boyu Öğrenme” için bir dizi nitelik ölçütü belirlenmeye çalışılmıştır. AB Konseyi tarafından Lizbon Zirvesi sonucunda, genel ve mesleki eğitimde ölçütler belirlenmiş, küreselleşmenin ve bilgi toplumuna geçişin yarattığı ihtiyaçlar doğrultusunda dünyanın en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline gelme hedefi ortaya konmuştur. 2000 yılı ve sonrasında da “Avrupa Eğitim Sahası” oluşturma çabaları başlamıştır. Lizbon zirvesi sonucunda, çalışmaların hız kazanmasıyla birlikte 2001 yılında “Eğitim Sistemlerinin Geleceğe Dönük Amaçları Üzerine Rapor” hazırlanmıştır. Söz konusu rapor, Avrupa Birliği çerçevesinde kapsamlı bir yaklaşımın ortaya konduğu ilk belge niteliğindedir. Rapor’da 2010 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere üç amaç belirlenmiştir:

- Genel ve mesleki eğitim sistemlerinin niteliğinin artırılması;
- Yaşam boyu öğrenmenin herkes tarafından daha kolay ulaşılır hale getirilmesi;
- Avrupa genel ve mesleki eğitim sistemlerinin daha dışa dönük hale getirilerek, üçüncü ülkelerle ilişkilerin güçlendirilmesi.

2003 yılına gelindiğinde de, eğitim bakanları toplanmış ve 2010 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere 5 hedef belirlemişlerdir (Postacı, 2004: 22):

- 22 yaşındaki vatandaşların en az %85'i ortaöğretim mezunu olmalıdır;
- 18-24 yaş arasındaki vatandaşlarda liseyi bitirmeden ya da meslekî eğitim almadan okulu bırakanların oranı %10'un altında olmalıdır;
- Matematik, bilim ve teknoloji alanından mezun olanların oranı %15 artırılırken, cinsiyet dengesizliği azaltılmalıdır;
- 15 yaşındakilerde okuma-yazma yetersizlikleri 2000 yılının verilerine göre %20 azaltılmalıdır;
- 25- 64 yaş arasındaki vatandaşların yaşam boyu öğrenime katılım oranları ortalama en az %12,5 olmalıdır.

Eğitimde işbirliğinin güçlendirilmesi için 1960'lı yıllardan itibaren yukarıda anlatılan birçok gelişme yaşanmıştır. Ancak bunlardan Lizbon Stratejisi ve Bologna Bildirisinin önemi çok büyük olduğu için bu iki konu ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.4 Bologna Süreci

Bologna Bildirisi yüksek öğretimle ilgilidir. Yüksek öğretimde hedeflenen birliğin gerçekleştirilmesi ve Avrupa üniversitelerinde kalite kültürünün geliştirilmesi için 1998 yılında Sorbonne'da, 1999 yılında Bologna'da 2001 yılında Prag'da ve 2003 yılında ise Berlin'de çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılarda yüksek öğretimle ilgili önemli kararlar alınmıştır.

9 Haziran 1999'da Bologna Bildirisi'nin 29 ülke tarafından imzalanması ile Bologna Süreci resmi olarak başlamış ve süreci takip etmek üzere bir Bologna İzleme Grubu (Bologna Follow-up Group - BFUG) oluşturularak iki yılda bir eğitim bakanlarının toplanması kararlaştırılmıştır. 1999'dan beri sürece dahil ülkelerin eğitim bakanları her iki yılda bir toplanmakta ve Avrupa yükseköğretiminin geleceği planlanmaktadır.

1999 yılında Bologna'da yapılan toplantıya 29 Avrupa ülkesinden temsilciler katılmış ve "Bologna Bildirisi" olarak anılan bildiriye, aşağıda belirtilen

çok önemli bazı kararlar alınmıştır:
(<http://www.ankara.edu.tr/sonEcts/abegitimects.html/14.09.2008>).

- 3 yıldan az süreli olmayan lisans ve yüksek lisans derecelerinin tüm Avrupa ülkelerinde tanınması;
- Avrupa Kredi Transfer Sisteminin (ECTS) Avrupa genelinde yaygınlaştırılması yanında, yaşam boyu öğrenimde Avrupa boyutuna vurgunun güçlendirilmesi;
- Yüksek öğretim alanında Avrupa boyutunda kalite güvencesinin oluşturulması;
- Tam hareketliliğin sağlanabilmesi için diğer engellerin ortadan kaldırılması;
- Diploma Eki'nin (Diploma Supplement) uygulanmaya başlamasıyla üniversiteler arasında ortak bir genel yapının oluşturulması;

2001 yılında Prag'da 32 Avrupa ülkesinin yüksek öğretim bakanlarının katılımı ile yapılan toplantıda ise şu kararlar alınmıştır:

- Dünyanın her yerinde, öğrencileri eğitim için Avrupa'ya çekmek ve Avrupa içindeki hareketliliği artırmak;
- Avrupa'daki üniversitelerin kalite standartlarını yükseltmek.

Prag'daki toplantının ardından Türkiye, Kıbrıs Rum Yönetimi ve Hırvatistan'ın AB'nin Socrates ve Leonardo programları için başvuruları kabul edilmiştir (Ankara Üniversitesi, 2003).

2.1.5 Lizbon Süreci

2000 yılında toplanan AB Konseyi, Lizbon Zirvesinde istihdam, ekonomik reform ve sosyal uyumu güçlendirmeye dayanan bir strateji belirleyerek, Avrupa için daha fazla ve daha iyi iş imkanları yaratılması, sosyal korumanın modernizasyonu ve sosyal dışlanmayı önleme hususlarında yoğunlaşmıştır. Lizbon Zirvesi'nde üye ülkeler, Avrupa düzeyinde işbirliğini daha fazla geliştirmek ve verilen sözleri uygulamaya geçirmek için siyasi taahhütte bulunmuştur. Lizbon'da AB'nin 2010 yılına kadar daha çok istihdam ve sosyal uyum yoluyla, dünyada sürdürülebilir ekonomik büyüme kapasitesine sahip en rekabetçi ve en dinamik bilgi ekonomisi

olma hedefi saptanmıştır. Bu kapsamda, bilgi toplumuna geçiş için gerekli hazırlıkların yapılmasını ve rekabet gücü için gereken ekonomik reformların gerçekleştirilmesini, kişilere yatırım yapılarak ve ayrımcılıkla mücadele edilerek “Avrupa Sosyal Modeli”nin modernize edilmesini ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için uygun makro-ekonomik politikaların uygulanmasını hedefleyen geniş kapsamlı bir strateji benimsenmiştir (IKV, 2003: 6,7). Söz konusu stratejinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için “tüm seviyelerde açık işbirliği” sistemi benimsenmiş ve Avrupa Konseyi’nin her yıl toplanarak kaydedilen gelişmeleri değerlendirerek bu sistemi desteklemesine karar verilmiştir.

2000 yılında Lizbon’da Avrupa Konseyi tarafından yeni bir stratejik hedef ve genel strateji belirlenmiştir. AB Konseyi Lizbon Zirvesi sonuçlarından alıntıyla (Rodrigues, 2002: 31, 32):

“Bugün, Birlik gelecek on yıl için kendine yeni bir stratejik hedef belirlemiştir: Daha çok ve daha iyi iş olanakları ve daha büyük sosyal uyum aracılığıyla sürdürülebilir ekonomik büyümeyi destekleyebilen, dünyanın en rekabetçi ve en dinamik bilgi temelli ekonomisi haline gelmek. Bu hedefe ulaşabilmek aşağıdakileri içine alan genel bir stratejiyi gerektirir:

- Enformasyon toplumuyla ve Ar-Ge ile ilgili daha iyi politikalar geliştirerek, rekabetçiliğe ve yenilikçiliğe dönük yapısal reform sürecini sürdürerek ve iç pazarı tamamlayarak bilgi temelli bir ekonomiye ve bilgi temelli bir topluma geçişin hazırlıklarını yapmak;
- Avrupa sosyal modelini modernleştirmek, insana yatırım yapmak ve sosyal dışlayıcılıkla savaşmak;
- Uygun bir makroekonomik politika karması yardımıyla, sağlıklı ekonomik görünümün ve olumlu büyüme fırsatlarının sürdürülmesini sağlamak.

Lizbon Stratejisi aşağıdaki temel siyasi yönelimleri belirlemiştir:

- Yurttaşların yaşam standartlarının iyileştirilmesi amacıyla, eğitim, kamu hizmetleri, elektronik ticaret, sağlık ve kentsel yönetim alanlarında somut uygulamalar içeren bir enformasyon politikası.

Bilgi teknolojilerinin şirketlerde yaygınlaştırılmasına yeni bir ivme kazandıracak e-ticaret ve bilgi temelli yönetim araçları; ileri telekomünikasyon ağlarının kurulması, internet erişiminin demokratikleştirilmesi ve Avrupa'nın kültürel ve bilimsel mirasına katkıda bulunacak içerikler üretilmesi yönünde kapsamlı bir atılım;

- Ar-Ge program ve kurumlarını, ağ biçiminde örgütleyerek mevcut sosyal programı ve ulusal politikaları Avrupa'ya özgü bir araştırma alanında birleştirecek bir Ar-Ge politikası. Yenilikçilik politikalarının ve bir Avrupa patenti yaratmanın güçlü bir öncelik haline getirilmesi;
- Mevcut toplum programının ötesine geçen, girişimcilik adına daha olumlu koşullar yaratmak amacıyla bu programı ulusal politikalar arasındaki bir koordinasyonla birleştiren bir girişim politikası; diğer bir deyişle, idari basitleştirme, yatırım sermayesine ve yöneticilik eğitimine erişim kolaylığı;
- Büyüme ve yenilikçilik potansiyeli yaratmaya, mali piyasalara yeni yatırımları destekleme gücü kazandırmaya ve temel sektörleri liberalleştirirken Avrupa modeline özgü kamu hizmetlerini olduğu gibi korumaya yönelik ekonomik reformlar;
- Mevcut makroekonomik istikrarı korumanın yanı sıra, eğitimi, mesleki eğitimi, araştırma ve yenilikçiliği desteklemek amacıyla bütçe ve vergi politikalarından yararlanarak büyümeyi, istihdamı ve yapısal değişimi canlandıran makro ekonomik politikalar;
- Üç ana faktöre, yani insana daha çok yatırım yapmaya, sosyal politikaları etkinleştirmeye ve sosyal dışlayıcılığın eski ve yeni biçimleriyle daha etkin bir mücadeleye dayalı, yenilenmiş bir Avrupa sosyal modeli;
- Ulusal eğitim politikaları için tanımlanmış yeni öncelikler; okulların açık öğrenme merkezlerine dönüştürülmesi, tüm nüfus gruplarına destek sağlanması, internetin ve multimedyanın kullanılması; ayrıca, Avrupa'nın yeni temel beceriler çerçevesini benimsemesi ve

bilgisayar cahilliğini yenmeye yönelik bir Avrupa diploması yaratması;

- Yaşam boyu eğitimi toplumun bütünü için ulaşılabilir kılmak ve hizmet sektöründeki (özellikle bakım hizmetleri) istihdamı iş yaratımının önemli bir kaynağı haline getirmek için etkin ve yoğunlaştırılmış istihdam politikaları; yaşam standartlarının iyileştirilmesi, kadın ve erkekler için fırsat eşitliğinin desteklenmesi. Avrupa'nın istihdam oranının yükseltilmesi, işsizlik oranını düşürmek ve sosyal koruma sistemlerinin sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla kilit hedeflerden biri olarak belirlenmiştir;
- Üye devletler arasında sosyal korumayı modernleştirmeye yönelik örgütlü bir işbirliği süreci, ortak sorunları çözmeye yönelik reformların tanımlanması (emeklilik sistemlerinin yaşlanan nüfusa uyarlanması gibi);
- Eğitim, sağlık ve barınma da içinde olmak üzere sosyal dışlayıcılığın her boyutuna karşı eyleme geçmeye ve ulusal temelde hedef grupların gereksinimlerini karşılamaya yönelik ulusal planlar;
- Daha yüksek toplumsal sorumluluğa sahip şirketlerin en iyi uygulamalarının yaygınlaştırılması da içinde olmak üzere, değişimi yönetmeye ve sivil toplumla kurulacak çeşitli partnerlik biçimleri geliştirmeye yönelik daha etkin sosyal diyaloglar.

Her stratejinin yürürlüğe konulması bir siyasal motoru, yani politikaları koordine etme ve ulusal bağlamlara uyarlama gücüne sahip Avrupa düzeyinde bir yönetim merkezini gerekli kılar. Lizbon kararları bu yönetim merkezini aşağıda sayılan üç yolla güçlendirmiştir (Rodrigues, 2002: 32):

- Birincisi Avrupa Konseyi'nin koordinatörlük rolü güçlendirilmesi;
- İkincisi, geniş ekonomik politika yönergeleri, makroekonomik politikalar, yapısal politikalar ve istihdam politikası arasındaki koordinasyonun geliştirilmesi;

- Üçüncüsü, Birliğin tüm politika alanlarında uygulamaya koyularak Avrupa'nın önceliklerinin ulusal politikalara taşınmasını sağlayacak bir açık koordinasyon yöntemi belirlemesidir.

Lizbon Stratejisinin temel hedefi olan tam istihdamın sağlanması, sadece sosyo-ekonomik şartların gelişmesine değil, bu alanda uygulanacak politikalara da bağlıdır. Bu çerçevede Avrupa'nın eğitim ve mesleki eğitim sistemlerinin iyileştirilmesi ve değişen şartlara uyarlanması gerekmektedir. Daha iyi eğitimin AB'deki istihdam ve verimliliği artırdığı görülmektedir. Öte yandan, yaş ortalamasının yükselmesi nedeniyle aktif çalışan nüfus oranının azalması sorunu, toplumdaki yaşlı nüfusu işgücüne katma gereğini beraberinde getirmektedir.

Avrupa Konseyi, 11 Kasım 2003 yılında "Lizbon'dan Bugüne Eğitim ve Yetiştirme 2010: Acil Reformlarda Lizbon Stratejisi'nin Başarısı" adını taşıyan Bildiri ile Lizbon Stratejisi'nin yaşama geçmesi için hızla tamamlanması gereken reformların önemini altını çizmiştir. Söz konusu Bildiri, üye ve aday ülkelerin Lizbon hedeflerini tamamlamakta çok az yol kat etmiş olduğu gerçeğini ortaya koymuştur.

Söz konusu Avrupa Konseyi Bildirisi, bu konuda gelişim kaydedilebilmesi için birtakım önerilerde bulunmuştur. Konsey'e göre kaydedilen ilerlemenin daha yapılandırılmış ve sistematik bir şekilde izlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla üye ülkelerin eğitim ve yetiştirme konusundaki etkinliklerini Konsey'e ulusal bir rapor şeklinde sunmaları ve bu şekilde Lizbon Stratejisi'nin yaşama geçirilmesine katkıda bulunmaları gerekmektedir. Başka bir deyişle, yaşam boyu öğrenmeyi nasıl uygulamaya geçirmeyi düşündüklerini ayrıntılandırmaları gerekmektedir. Hazırlanacak raporların hareketlilik ve yaşam boyu öğrenme konularına ve mümkünse Bologna sürecine değinmesi beklenmektedir.

Lizbon Stratejisine ilişkin olarak 2005 yılında bir ara değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucuna göre, AB öngördüğü hedeflere ulaşamamıştır. Lizbon Stratejisi doğrultusunda 2000 yılında eğitimle ilgili olarak öngörülen hedefler ve Mart 2005'e gelindiğinde bu hedeflerin ne oranda gerçekleştiği aşağıda belirtilmiştir (IKV, 2006: 22, 23):

- Yalnızca ortaokul düzeyinde öğrenim görmüş 18-24 yaş arası kişilerin sayısının 2010 yılına kadar yarıya indirilmesi: 20-24 yaş aralığında lise eğitimi almış kişilerin oranı 1999 yılında % 74.8 iken, 2004 yılında % 76.4 olmuştur: AB genelinde bu hedefe ulaşılamamış olmasına rağmen, İsveç, Litvanya, Avusturya ve İrlanda % 85’lik hedefi tutturmuş; Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovakya ve Slovenya ise % 90 ve daha yüksek oranlara erişerek AB’deki en başarılı ülkeler olmuştur.
- Hiçbir mesleki nitelik kazanmaksızın okulu erken bırakan kişilerin oranının %10’ a çekilmesi: AB düzeyindeki oran % 18 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2010 yılının hedefi olan % 10’dan yüksek olmakla birlikte, üye ülkeler arasındaki oranlar farklılık göstermiştir. Malta ve Portekiz’de okuldan erken ayrılanların oranı % 40’lara ulaşmıştır. Çek Cumhuriyeti ve Lüksemburg dışındaki diğer ülkelerde, kadınlar erkeklere nazaran eğitimlerine daha uzun süre devam etmektedir.
- Sosyal tarafların desteği alınarak, yaşam boyu öğrenim kültürünün güçlendirilmesi: Bu hedefte ilerleme kaydedilmiştir. AB, işgücü nüfusunun % 12.5’ inin eş zamanlı olarak “ yaşam boyu eğitim”e tabi tutulması yönünde bir kıyas noktası kabul etmiştir. AB düzeyinde bu oran, 2000 yılında % 7.9 iken 2004’te % 9.4’e çıkmıştır. İsveç, Finlandiya, Danimarka, Hollanda, Slovenya ve İngiltere bu oranı yakalamıştır. Yunanistan ise, % 4 ile en düşük orana sahip olmuştur.

Eğitim alanındaki Lizbon Stratejisi’nin geliştirilmesi, Avrupa Konseyi eğitim bakanlarının sorumluluğu altındadır. Lizbon’da eğitim ve yetiştirme politikalarının bilgi ekonomisine merkez oluşturması ve insan kaynaklarında kişi başına düşen yıllık harcamanın artırılması kararları alınmıştır. 2000’de Portekiz’de Feira Toplantısı’nda AB’nin yeni eğitim politikalarının belirlenmesi ve yaşam boyu öğrenmenin tüm yaşam boyunca her düzeyde uygulanmasına yönelik ilk adım atılmıştır. Lizbon Stratejisi’ne katkı sağlamak için 2001 Stockholm Eğitim Bakanları Toplantısı’nda 2010’a kadar gerçekleşmesi hedeflenen ortak amaçlardan söz edilmiştir. Bu amaçlar:

- AB eğitim ve yetiştirme sistemlerinin etkililik ve kalitesini artırmak;
- Eğitimin herkese açık olduğundan emin olmak;
- Eğitim ve yetiştirmeyi daha geniş dünyaya açmak;

Bakanlar 2002 Barcelona Toplantısı'nda da 2010'da Avrupa'nın eğitim sistemlerinin kalitesi açısından dünya lideri olması gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitim Komisyonu, üye ülkelerle eşgüdüm içinde yürütülecek 10 yıllık çalışma programını açıklamıştır. Bu yüksek ama onlara göre gerçekçi amaçlara ulaşmak için yaşam boyu öğrenmeyi farklı düzeyler (örgün, yaygın ve informal) kapsamında yaşama geçirebilmeye yönelik on üç özel amaç belirlemişlerdir. Eğitim sistemleri tüm yönleri ile geliştirilmelidir. Öğretmen eğitimi ve eğitimcilerin eğitimi, temel beceriler, bilişim-iletişim teknolojilerinin bütünleştirilmesi, matematik, fen ve teknoloji, kaynakların etkin kullanımı, dil öğrenme, hareketlilik ve Avrupa işbirliği, aktif yurttaşlık için öğrenme ve informal öğrenmenin tanınması gibi, öğrenmeyi daha çekici ve iş hayatı ile bağlantılı hale getiren çalışmalar yapılmalıdır.

Mesleki-teknik eğitim açısından Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları, Kopenhag'da Ekim 2002'de yaşam boyu öğrenme temelinde ortak politikalar ve işbirliğinin geliştirilmesine karar vermişlerdir (Hake, 2006:19):

“Yaşam boyu öğrenme ve hareketlilik stratejisinin iş alanlarının artırılması, aktif yurttaşlık için sosyal katılım ve kişisel gelişim için temel olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bilgi temelli Avrupa'yı yaratmak ve iş alanlarının herkese açık olduğundan emin olmak, Avrupa'daki eğitim sistemlerinin ana sorunudur. Mesleki teknik eğitim ve yetiştirmede işbirliğinin artırılması, AB'nin genişlemesi ve Lizbon'da Avrupa Konseyi tarafından belirtilen amaçlara ulaşılması açısından önemlidir”

Kopenhag süreci, Mart 2002 tarihli Barcelona toplantısında Avrupa Konseyi'nin mesleki eğitim alanında harekete geçilmesi talebine yanıt oluşturmuştur. Kasım 2002 tarihli Kopenhag Deklarasyonu, yaşam boyu öğrenme stratejilerini geliştirmek ve Avrupa'yı en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomilerden ve toplumlardan biri haline getirmek için gerekli yüksek vasıflı işgücünü sağlamak üzere mesleki eğitimin aktif ve anahtar bir rol oynayabilmesi için geliştirilmesini

gerektiren Lizbon stratejisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Gerçek bir Avrupa piyasasının geliştirilebilmesi, büyük ölçüde yeterliliklerini Avrupa’da bir çeşit “ortak para birimi” gibi kullanabilen vasıflı, yeni koşullara adapte olabilen ve hareketli işgücüne sahip olmaya bağlıdır. Kopenhag süreci diğer eğitim alanlarının gerisinde kalmış olan mesleki eğitimin kalitesini ve çekiciliğini geliştirmek ve bunların itibarları arasındaki eşitliği sağlamak için alınan hızlandırılmış bir tedbirdir (Nielsen, 2005: 53).

Kopenhag’da mesleki teknik eğitimin sadece ulusal bir konu olmadığı konusunda ortak bir karara varılmıştır. Avrupa yurttaşları iş alanlarında her gün daha fazla bireysel ve kişiye özel öğrenme ortamlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu durum mesleki teknik eğitimdeki farklı iş alanları sektörler ve farklı ülkeler arasındaki geçişliliğin önünü açmalı ve artırılmalıdır. Böylece Avrupa genelinde ortak/genel kalite standartları ve yeterlilikler geliştirilmelidir. Şu konular üzerinde uzlaşma sağlanmıştır:

- Geçişliliği sağlamaya yönelik gerekli yeterlik ve kalite için genel bir çerçeve oluşturmak;
- Mesleki-teknik eğitimde de yükseköğretimdeki ECTS’e (European Credit Transfer System) benzer bir kredi transfer sistemi oluşturmak;
- İnfomal eğitimin geçerliliğini sağlamak için ortak ilkeler oluşturmak;
- Mesleki-teknik eğitimdeki ortak kalite ölçütlerini belirlemek;
- Avrupa yurttaşlarının yaşam boyu öğrenmeye katılımını artıracak yaşam boyu rehberliği sağlamak.

Geçişliliğin tanınması ve kalite konularındaki anlaşmalar “Kopenhag Süreci” olarak adlandırılmakta ve Bologna Süreci’ne denk düşmektedir. Kopenhag Deklarasyonu’nun ardından her iki yılda bir ilerlemenin ve önceliklerin incelenmesi öngörülmüştür. Hazırlık amacıyla Komisyon, “Lizbon hedefine ulaşmak: katılımcı ülkelerin neler yaptığını incelemek için mesleki eğitim ve öğretim katkısı” başlıklı Maastricht çalışmasını başlatmıştır. 14 Aralık 2004 tarihinde Bakanlar, Avrupa Sosyal Ortakları ve Avrupa Komisyonu, mesleki eğitimde Avrupa işbirliği için yeni öncelikler, stratejiler belirlemek üzere yeniden Maastricht’de bir araya gelmişlerdir. Bu stratejiler ve öncelikler, Lizbon hedeflerine ulaşmak için ulusal mesleki eğitim

sistemlerinin tam katkısını sağlamak amacıyla yönelik olarak yoğunlaşmıştır. Örneğin, insanların ve risk altındaki grupların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, yaşanmakta olan işgücünün becerilerinin güncellenmesi, açık ve esnek sistemlerle yolların geliştirilmesi, sistemlerle öğrenme ortamlarının kalitesinin ve uygunluğunun geliştirilmesi gibi acilen ele alınması gereken alanlarda ulusal öncelikler kararlaştırılmıştır (Nielsen, 2005: 57).

Lizbon'un öngördüğü temel ekonomik reformlara ilişkin değerlendirme sürecinin bir parçası olarak Avrupa Komisyonu, Hollanda'nın eski Başbakanı Wim Kok'un başkanlığında bir kurul oluşturmuştur. Bu Kurulun 2004 Kasım ayında yayınladığı raporda bilgi ekonomisinde yaşam boyu öğrenmenin önemi üzerinde durulmuş ve AB'nin "*...en değerli varlık insandır...*" saptamasına gönderme yapılarak ülkeleri insan sermayesine daha etkili yatırım yapmaya çağırmıştır (Hake, 2006: 27).

2.2 Avrupa Birliği'nin Dil Politikası

AB'nin en temel hedefi Avrupa halkları arasında daha sıkı bağları olan bir Birlik oluşturmaktır. Bu hedefi sağlamak için dil önemli bir araçtır (Gündüz: 2006:202). AB kendisini demokratik bir organizasyon olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla vatandaşlarıyla ve üye devlet hükümetleriyle, şirketlerle ve AB içindeki diğer organizasyonlarla kendi dillerinde iletişim kurmalıdır. Halkın, kendi adlarına yapılanları bilme ve başka insanların dillerini öğrenmeden aktif rol alma hakkı vardır. AB vatandaşlarını doğrudan bağlayan kanunlar çıkarmaktadır. Bu nedenle AB vatandaşları ve mahkemeler bu kanunları anlayabilmeli, dolayısıyla kanunlar tüm resmi dillerde erişilebilir olmalıdır. Tartışmalarda ve konuşmalarda ortaya çıkan konular, sonrasında yasal düzenlemeler, yani kanunlar haline dönüştürüldüğünden dolayı, AB vatandaşların hayatlar üzerinde doğrudan etkiye sahip olmaktadır. Başka bir deyişle toplantılarda katılımcılar için kendini anlatmada ve karşısındakini anlamada en ufak bir engel olmamalıdır. Aynı şekilde vatandaşların kendi dillerinde tartışmaları takip edebilmeleri ve özellikle de yasamayı çok iyi bir şekilde anlamaları gerekmektedir. (Gündüz: 2006: 201,202).

Resmi dillerin kullanımı AB ve diğer kurumlarının şeffaflığını, meşruiyetini ve etkililiğini arttırmaktadır. AET Bakanlar Konseyi'nin 1 No'lu kararı Topluluğun kurumlarının resmi dillerini ve çalışma dillerini belirlemiştir. Bu karara göre AB kanunları herkesin doğru ve iyi anlamasını sağlamak amacıyla tüm resmi dillere tercüme edilmelidir. Üye devletlerin, Avrupa kurumları içinde özellikle de iç tartışmalarda ve görüşmelerde, hangi dilde çalışmak istediklerine dair kararı, duruma özel almaları mümkündür. Resmi dil ve çalışma dili arasındaki farkla ilgili resmi bir tanımlama hala bulunmamakla birlikte resmi dil, yasama, yürütme, mahkemelerde ve okullarda kullanılan resmi dil olarak tanımlanabilirken, çalışma dili kurumların kendi aralarında ve içeride kullandıkları dil olarak açıklanabilir. Diğer bir ifadeyle resmi diller kurumlar tarafından üye devlet ve ulusları ile ilişkilerinde kullandıkları dillerdir. Çalışma dilleri ise kurumların kendi içlerinde kullandıkları dillerdir (Gündüz 2006: 202, 203).

Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Flamanca 1952 yılında AKÇT kurulduğunda 6 kurucu üyenin kullandıkları 4 resmi dil idi. 1973 yılında Danimarka, İrlanda ve İngiltere'nin AET'ye üye olmasıyla Danca ve İngilizce resmi dil olarak kabul edilmiş, böylece resmi dil sayısı 6'ya çıkmıştır. 1981 yılında Yunanistan AT'ye üye olmuş ve Yunanca 7. resmi dil olmuştur. 1986 yılında İspanya ve Portekiz AB'ye üye olmuş ve böylece İspanyolca ve Portekizce de Topluluğun resmi dili olmuş ve resmi dil sayısı 9'a yükselmiştir. 1995 yılında Avusturya, Finlandiya ve İsveç Topluluğa üye olmuş, Fince ve İsveççe ile resmi dil sayısı 11 olmuştur. 2004 yılında yeni on ülkenin AB üyesi olmasıyla resmi dil sayısı 20'ye ulaşmıştır. Söz konusu diller, Çekçe, Estonca, Macarca, Letonca, Litvanyaca, Malta, Lehçe, Slovakca, Slovence'den oluşmaktadır. 2007 yılında ise AB'nin 13 Haziran 2005 tarihli kararı gereği, İrlandaca AB'nin 21. resmi dili olmuştur. Bulgaristan ve Romanya'nın da 2007 yılında üye olmasıyla, resmi dil sayısı 23'e ulaşmıştır. Hırvatistan ve Türkiye'nin de katılımı gerçekleşirse bu sayı 25'e yükselecektir.

Bakanlar Konseyi'nin 1 No'lu kararı Maastricht ve Amsterdam Anlaşmalarına da aynen alınmıştır. Uygulama bilindiği üzere dört resmi dil ile başlamış, sonrasında her genişlemeyle birlikte resmi dil sayısı artmış ve Bakanlar Konseyi'nin 1 No'lu kararına yeni diller eklenmiştir. Maastricht Antlaşması Madde

F, paragraf 1'e göre Birlik, demokrasi ilkelerine göre oluşturulan üye devletlerin ulusal kimliklerine saygılı olmalıdır (Gündüz 2006:203).

AB'nin ekonomik ve siyasal bütünleşme serüveniyle karşılaştırılırsa, Avrupa kültürel kimliği oldukça yeni bir kavramdır. Üye devletler bir parça egemenlikten vazgeçmeyi kabul etmektedirler. Ancak bunun her alanda değil, ulus devletin korunması için gerekli olan kültür, kimlik ve dil gibi alanların dışında kalmasını istemektedirler. Bu bağlamda tüm başlıklar incelendiğinde, AB'nin eğitim konusuna çok az değinmesi ve en az bütçe ayırması da diğer düşündürücü olgudur. Eğitim, kültür, dil gibi alanlar tüm bütünleşme çabalarına ve ilerlemelerine rağmen, hala ulus bilinci altında ve ulusların alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu da gelecekteki bütünleşme çabalarının önüne bir engel koymaktadır. Avrupalılar artık kendilerini hem ulus devletlerinin, hem de yavaş yavaş da olsa artan bir şekilde AB vatandaşları olarak görmektedirler. Dil açısından da yerel şiveler, ulusal diller ve uluslararası dilleri kullanmaktadırlar. AB'nin kültür, eğitim ve dil politikaları değişen gerçekleri dikkate alarak kendini yenilemeli ve tüm dillere daha fazla önem vererek, gerçekten demokrasiye ve eşitlik ilkesine bağlı olduğunu ispat etmelidir (Gündüz, 2006:217).

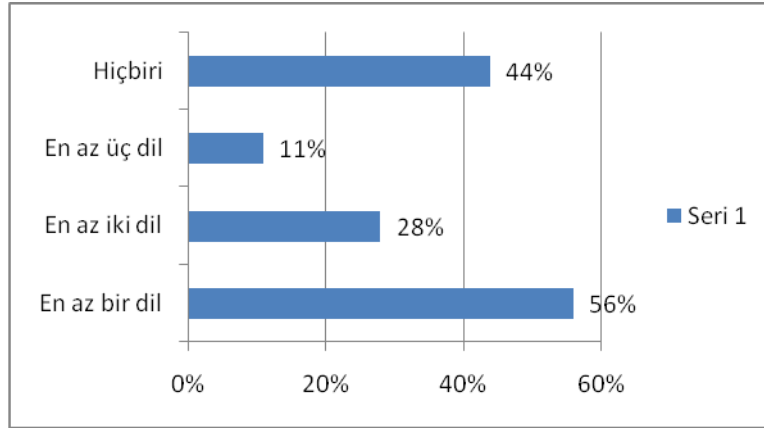
2.2.1 AB'nin Çok Dillilik Stratejisi

Avrupa Komisyonu AB vatandaşlarının kendi anadillerinin yanısıra, iki dil daha öğrenmelerini sağlamak ve bu şekilde çok dilliği teşvik etmek için 2001 yılını Avrupa Diller Yılı ilan etmiştir. Bu çerçevede 11 resmi dilde ortak bir web sayfası oluşturulmuştur. Söz konusu web sayfasını günümüzde 20 resmi dilde okumak mümkündür. Avrupa Parlamentosu'nun web sayfası Türkçe olarak da okunabilmektedir (Gündüz, 2006: 204) .

Günümüzde birçok devlet fiili olarak çok kültürlü ve çok dillidir. Çok kültürlü bir toplum iki ya da daha çok kültürel topluluğu içinde barındıran toplumdur. Dil ise çok kültürlülük içinde kimliğe bağlı farklılıkları ortaya koyan bir değişkendir. Dil, kültürün yaratılıp nesilden nesile aktarılmasını sağlar. Çok dillilik (multilingualism) rasyonel bir politika olarak birçok devlet ve AB tarafından benimsenmiştir.

2005 yılında yapılan Eurobarometer çalışması AB ülkelerindeki çok dilliliğin hangi düzeyde olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ankete katılanlara “Anadiliniz hariç, en fazla kaç dilde sohbet edebilecek kadar yabancı dil biliyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Grafik 2.1: Anadiliniz hariç, en fazla kaç dilde sohbet edebilecek kadar yabancı dil biliyorsunuz?

Kaynak: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf

2005 yılı Eurobarometer verilerine göre AB vatandaşlarının %56'sı kendi anadillerinin dışında başka bir dilde daha sohbet edebildiklerini ve % 28'i de anadilleri yanında iki dil daha bildiklerini belirtmiştir. % 44'lük bir oran ise kendi anadilinin dışında başka bir dil bilmediğini belirtmiştir. Üç dilde iletişim kurabilenlerin oranı ise % 11'dir. 2001 yılının verileriyle kıyaslandığında 2005 verileri, en az bir yabancı dil konuşanların oranının 9 puan arttığını göstermiştir; 2001 yılında % 47 olan oran 2005 yılında % 56 olmuştur. Anadilinin dışında en az iki dil bilenlerin oranı iki puan artarak % 28 'e ulaşmış ve en az üç dil bilenlerin oranı ise 3 puan artmıştır. Aynı çalışmada ülkeler bazında elde edilen veriler ise Tablo 2. 1'de verilmiştir:

Tablo 2.1: Anadiliniz dışında en az kaç dilde konuşabiliyorsunuz?

	En az bir yabancı dil bilenler	En az iki yabancı dil bilenler	En az üç yabancı dil bilenler	Hiç yabancı dil bilmeyenler
EU25	56%	28%	11%	44%
LU	99%	92%	69%	1%
SK	97%	48%	22%	3%
LV	95%	51%	14%	5%
LT	92%	51%	16%	8%
MT	92%	68%	23%	8%
NL	91%	75%	34%	9%
SI	91%	71%	40%	9%
SE	90%	48%	17%	10%
EE	89%	58%	24%	11%
DK	88%	66%	30%	12%
CY	78%	22%	6%	22%
BE	74%	67%	53%	26%
FI	69%	47%	23%	31%
DE	67%	27%	8%	33%
AT	62%	32%	21%	38%
CZ	61%	29%	10%	39%
EL	57%	19%	4%	43%
PL	57%	32%	4%	43%
FR	51%	21%	4%	49%
ES	44%	17%	6%	56%

HU	42%	27%	20%	58%
PT	42%	23%	6%	58%
IT	41%	16%	7%	59%
UK	38%	18%	6%	62%
IE	34%	13%	2%	66%
HR	71%	36%	11%	29%
BG	59%	31%	8%	41%
RO	47%	27%	6%	53%
TR	33%	5%	1%	67%

Kaynak: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf

Yukarıda verilen Eurobarometer verileri AB ülkelerinde çok dillige verilen önemi göstermektedir. Verilere göre anadili dışında hiç yabancı dil bilmeyenlerin oranının en yüksek olduğu ülke (%67) Türkiye'dir. Türkiye'yi % 66 ile İrlanda ve % 62 ile Birleşik Krallık takip etmektedir. Lüksemburg vatandaşlarının % 99'u Slovak vatandaşlarının % 97'si, Letonya vatandaşlarının ise % 95'i en az bir yabancı dil bildiğini belirtmiştir. İrlanda'da bu oran % 34, İngiltere'de ise % 38'dir. İtalyan'ların % 41'i, Portekizlilerin % 42'si ve aynı şekilde Macarların da % 42'si anadilleri dışında bir yabancı dili daha konuşabildiklerini belirtmiştir.

Günümüzde dil hakları kültürel haklar kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca dil haklarının bireysel haklar ve kollektif haklar kapsamında değerlendirilmesine ilişkin iki yaklaşım mevcuttur (Erkan, 2003:2).

İnsanlık tarihinde dilin siyasi amaçlarla kullanılmasına ancak modern zamanlarda rastlanılmaktadır. Dilin siyasetin konusu ve aracı olması, milliyetçilik akımlarının doğuşu ile gelişmeye başlamıştır. Ortaçağda halkın konuştuğu dil yöneticiyi etkilemezken, kralın ya da sultanın, halkıyla aynı dili konuşuyor olması da kendisine ayrıca bir meşruiyet kazandırmazdı (Virtanen, 2003: 19). 19. yüzyıla kadar dil haklarına ilişkin bir konu gündeme gelmemiş ancak uluslararası ilişkilerin,

hareketliliğin, küreselleşmenin artması ve bilgi toplumunun ortaya çıkışı ile birlikte dil ve kültür konularına da en az diğer konular kadar önem verilmeye başlanmıştır.

AB'nin siyasal birlikteliğini derinleştirme ve genişleme politikalarının eş zamanlı yürütüldüğü 1990'lı yıllarda üye ve aday devletler farklı kültürlerin ve dillerin barış içinde bir arada yaşaması için, çok kültürcü ve farklılıkların kamusal alana olanak tanıyan politikalar benimsemeye başlamışlardır. AB Anlaşmasının 314. maddesi çok dilliliğin ilkelerini belirlemektedir. 1999 tarihli Amsterdam Anlaşmasının 21. maddesi, AB vatandaşlarının Birliğin kurumlarına ya da birimlerine Birliğin resmi dillerinden herhangi birinde yazma ve yine o dilde yanıt alma hakkını belirlemiştir. Bu maddeyle beraber AB'nin çok kültürlülük ilkesi güçlenmiştir. Amsterdam Anlaşmasının 255. maddesi AB vatandaşlarının Parlamento, Konsey ve Komisyon'un dokümanlarına erişme hakkının olduğunu belirtmiştir. Temel Haklar Şartı ve 2000 Nice ile birlikte AB'nin kültür, dil ve din çeşitliliğine saygılı olduğu belirtilmiştir (Gündüz, 2006: 203).

Avrupa Parlamentosu'nda her vekil konuşmasını kendi ülkesinin resmi dilinde yapabilmektedir. Konuşması simultane olarak diğer dillere çevrilmektedir. Parlamento'nun çeşitli komitelerindeyse çeviriler genelde tüm dillere değil, sadece İngilizce, Almanca ve Fransızca ve hatta artan bir şekilde sadece İngilizceye yapılmaktadır.

AB Konseyi'nde ve Bakanlar Konseyi'nde gayri resmi bir şekilde artık bu "üç dillilik" üzerine anlaşmaya varılmış, bu nedenle birçok metin sadece bahsi geçen üç dile tercüme edilmeye başlanmıştır. Bakanlar Konseyi'nde Almanca yüzünden zaman zaman çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Örneğin Finlandiya dönem Başkanlığı sırasında 1999 yılının sonbaharında Almanca'nın gayri resmi toplantılarda çalışma dili olmasının gerekmediği görüşünü iletmış, ancak Almanya ve Avusturya'nın bu konudaki yoğun baskısı sonucu Almanya için de çeviri kabinleri hazırlamıştır. Sonrasında İsveç'in dönem başkanlığı sırasında Fransızca için aynı görüş ayrılıkları söz konusu olmuştur. Bu sefer Almanya ve Fransa Dışişleri Bakanları 27 Mayıs 2000 tarihinde bir anlaşmaya vararak, dillerinin çalışma dilleri olarak korunması konusunda birbirlerine destek olma sözü vermişlerdir. Çalışmalarda özellikle İngilizce ve Fransızca kullanılmaktadır. Çalışma dilleri olan İngilizce, Fransızca ve

Almanca'nın Birlik içinde de en fazla güce ve etkiye sahip olan ülkelerin ana dilleri olmasıdır. Tercümanlık ve çevirmenlik masraflarının düşürülmesi amacıyla bazı kişiler tarafından sadece bu AB halkları arasında en çok konuşulan üç dilin çalışma dili olması bu üçlünün daha da güçlenmesiyle birlikte siyasi etkilerini de artırmaları anlamını taşımaktadır. Sadece İngilizce'nin çalışma dili olarak kullanılması maddi yönden büyük tasarruf sağlayacaktır. Ancak AB'nin demokratiklik ilkesine ve çok dillilik stratejisine ters düşmektedir (Gündüz,2006:205,206). 2005 Eurobarometer verileri de İngilizce, Fransızca ve Almanca'nın Avrupa'da en çok konuşulan dil olduğunu göstermektedir:

(http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf / 02.11.2008)

Tablo 2.2: En Çok Konuşulan Üç Dilin Ülkelere Göre Yüzdeleri

BE		CZ		DK		DE		EE	
İngilizce	59 %	Almanca	28 %	İngilizce	86%	İngilizce	56 %	Rusça	66 %
Fransızca	48 %	İngilizce	24 %	Almanca	58%	Fransızca	15 %	İngilizce	46 %
Almanca	27 %	Rusça	20 %	Fransızca	12%	Almanca	9%	Almanca	22 %
EL		ES		FR		IE		IT	
İngilizce	48 %	İngilizce	27 %	İngilizce	36%	Fransızca	20 %	İngilizce	29 %
Almanca	9%	Fransızca	12 %	İspanyolca	13%	İrlandaca	9%	Fransızca	14 %
Fransızca	8%	İspanyolca	10 %	Almanca	8%	Almanca	7%	Diğer bölgesel diller	6%
CY		LV		LT		LU		HU	
İngilizce	76 %	Rusça	70 %	Rusça	80%	Fransızca	90 %	Almanca	25 %
Fransızca	12 %	İngilizce	39 %	İngilizce	32%	Almanca	88 %	İngilizce	23 %

Almanca	5%	Letonya	23%	Polonyaca	15%	İngilizce	60%	Diğer	11%
MT		NL		AT		PL		PT	
İngilizce	88%	İngilizce	87%	İngilizce	58%	İngilizce	29%	İngilizce	32%
İtalyanca	66%	Almanca	70%	Fransızca	10%	Rusça	26%	Fransızca	24%
Fransızca	17%	Fransızca	29%	Diğer	13%	Almanca	19%	İspanyolca	9%
SI		SK		FI		SE		UK	
Hırvatça	59%	İngilizce / Almanca	32%	İngilizce	63%	İngilizce	89%	Fransızca	23%
İngilizce	57%	Rusça	29%	İsveççe	41%	Almanca	30%	Almanca	9%
Almanca	50%	Çekçe	25%	Almanca	18%	Fransızca	11%	İspanyolca	8%
BG		HR		RO		TR			
Rusça	35%	İngilizce	49%	İngilizce	29%	İngilizce	17%		
İngilizce	23%	Almanca	34%	Fransızca	24%	Türkçe	7%		
Almanca	12%	İtalyanca	14%	Almanca	6%	Almanca	4%		

Kaynak : http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf

2005 Eurobarometer verilerine göre İngilizce Avrupa çapında en çok konuşulan yabancı dildir. Yapılan anket sonuçlarına göre AB vatandaşlarının % 38'i, sohbet edebilecek kadar İngilizce konuşabildiğini belirtmiştir. % 14 oranında AB vatandaşı ise kendi ana dillerinin dışında Fransızca ve Almanca konuşabildiklerini belirtmiştir.

2001 verileri ile kıyaslandığında İngilizce konuşanların oranı 6 puan artarak % 32'den % 38'e ulaşmıştır. Fransızca konuşanların oranı % 3, Almanca konuşanların oranı % 6 ve İspanyolca konuşanların oranı % 1 artmıştır.

AB'nin genişlemesi ile birlikte Fransızca ve Almanca arasındaki oran yavaş yavaş değişmektedir. Yeni üye ülkelerle birlikte Almanca bilenlerin oranı % 25'tir; AB üyelerinin sayısı 15 iken bu oran % 12 idi. 2001 yılında yapılan çalışmanın ardından yaşanan başka bir gelişme ise Rusçanın Avrupa'da en çok konuşulan diller arasına eklenmiş olmasıdır.

2005 Eurobarometer verilerine göre anket yapılan 29 ülkenin 19'unda, İngilizce anadilin dışında en çok konuşulan dildir. Bu oran İsveç'te % 89, Malta'da % 88 ve Hollanda'da % 87'dir. Bu verilere göre Lüksemburg dışında her ülkede İngilizce en çok konuşulan iki yabancı dilden biridir. Fransızca Lüksemburg'da % 90, İngiltere'de % 23, İrlanda'da % 20 oranında konuşulmaktadır. Fransızca'nın bu kadar yüksek oranda konuşulmasının sebebi, resmi dil olmasıdır, % 77'lik bir oran ise Lüksemburgca konuşulmaktadır.

Almanca konuşanların oranı Slovakya'da % 32, Çek Cumhuriyeti'nde % 28, Macaristan'da ise % 25'dir. Rusça, Litvanya'da % 80, Letonya'da % 70 Estonya'da ise % 66 oranında konuşulmaktadır. Slovenya'da ise % 59 oranında Hırvatça konuşulmaktadır

(http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf / 02.11.2008).

2.2.2 Çok Dilliliğin Sağlanması İçin Gerçekleştirilen Tercüme Faaliyetleri

AB Komisyonu'nun sözlü ve yazılı çevirileri AB bünyesinde kurulan iki farklı Genel Müdürlük tarafından yürütülmektedir. Yazılı çeviriler AB Komisyonu "Directorate-General for Translation" tarafından yürütülürken, sözlü çeviriler "Directorate-General for Interpretation" tarafından yürütülmektedir. Yazılı çevirilerde çalışan 1,750 çevirmen ve dünyanın dört bir yanında bu birim için çalışan serbest tercümanlar ve 600 kadar da destek personel söz konusudur. DGT olarak bilinen birim bütün AB resmi dillerine tercüme yaparlar (http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm / 01.09.2008).

AB, yapısı itibariyle diğer uluslararası organizasyonlardan farklı olduğu için bütün resmi dillerde tercüme yapmaktadır. Öncelikle, AB tarafından çıkarılan kanunlar, aynı zamanda üye ülkelerde yaşayan bütün AB vatandaşları üzerinde bağlayıcı olduğu için, üye ülkelerin resmi gazetelerinde de yayınlanmak zorundadır. Ayrıca üye ülkelerin mahkemeleri de bu kanunları okuyup anlamak zorundadırlar. Ancak tabii ki kanunlar çıkarılmadan önce kanunlar tasarı halindeyken mümkün olan her düzeyde- yerel- ulusal-bölgesel düzeyde tartışmaya açıktır ve herkes kendi resmi dilinde söz konusu tartışmalara katılabilir. Şeffaflık ve demokrasi AB'nin en önem verdiği değerlerdir ve bu nedenle de başlangıçta 4 olan AB resmi dillerinin sayısı Birliğe yeni üye katıldığında sürekli olarak artmaktadır. Bu durum 1958 tarihli 1 No'lu Yönetmelik (Regulation) ile güvenceye alınmış ve yeni üyelerin resmi dilleri de ilgili ülke AB üyesi olduğunda Yönetmelikte değişiklik yapmak suretiyle kapsama alınmaktadır.

Bunun yanısıra AB kurumları, kamu, hükümet kurumları, her tür resmi ve resmi olmayan kuruluşlar gibi bütün grupların erişimine açık olmalıdır. AB Komisyonu, bireysel, yerel, ulusal ve bölgesel anlamlarda demokrasi kültürünün yerleşmesini ve korunmasını amaçlamaktadır. AT'yi kuran Sözleşmenin 21. Maddesine göre AB vatandaşları AB kurumlarıyla kendi dillerinde iletişim kurma hakkına sahiptir. Ancak resmi dillerin aynı statüde olması bütün belgelerin bütün dillere çevrileceği anlamını taşımamaktadır. Ekonomik nedenlerden dolayı AB iç işlerini İngilizce, Fransızca ve Almanca olarak yürütmektedir. Ancak diğer AB kurumlarıyla, üye devletler ve kamu ile iletişime geçileceği zaman diğer dillerde de çalışması söz konusu olmaktadır. Ayrıca AB ile İspanya arasında yapılan bir anlaşma ile bazı AB metinlerinin Katalan, Valensiya, Bask ve Galiçya dillerine çevrilmesi mümkün olmuştur. Öte yandan, Avrupa Parlamentosu, kendi dillerinde dokümanlarla çalışması gereken Parlamento üyelerinden oluştuğu için dokümanlarını tüm resmi dillere çevirir. Çok dililiğin AB'ye en büyük maliyeti, 23'den fazla resmi dili kullanabilmek için ayırdığı çeviri bütçesidir. 2005 yılı rakamlarına göre AB bütçesinin %1'i olan 1.123 milyon Euro buna ayrılmıştır. Ancak bu sayı, Avrupa nüfusuna bölündüğünde, kişi başına yılda sadece 2.28 Euro düşmüştür

(<http://www.avrupa.info.tr/Files/File/Publications-2007/02-nfonotes/AB%20ve%20Diller.pdf> / 02.09.2008).

Sözlü çeviriler ve konferans hizmetleri ise daha önce SCIC (Birleşik Tercümanlık ve Konferans Hizmeti) olarak bilinen Directorate General for Interpretation tarafından yürütülmektedir. Bu birim dünyadaki en büyük tercüme birimidir. Çalışanlar yılda yaklaşık olarak 11000, günde 40 kadar toplantılara katılarak sözlü tercüme yapmak suretiyle AB'nin çokdillilik politikasına hizmet ederler. Bu birimde çalışan mütercimler AB Konseyi'nde, Bölgeler Komitesi'nde, Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi ve Avrupa Yatırım Bankası ve üye ülkelerin ilgili acenta ve ofislerinde düzenlenen toplantı ve konferanslarda görevlendirilirler. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Adalet Divanı'nın ise kendi bünyelerinde tercüme birimleri mevcuttur. Bu birimde daimi olarak çalışan 500 tercüman söz konusudur. Günlük 300-400 serbest tercüman 50-60 toplantıya katılmaktadır. Ayrıca yıllık olarak AB Komisyonu tarafından yaklaşık 40 Konferans düzenlenmektedir. 2005 yılı için toplam harcama 100.000.000 Euro olarak gerçekleşmiştir

(http://scic.ec.europa.eu/europa/jcms/c_5204/what-we-do-faq / 05.09.2008).

Avrupa Birliği'nde tercüme faaliyetleri söz konusu iki birim tarafından yürütülürken Strazburg Merkezli Avrupa Komisyonu'nun da dil ile ilgili iki birimi mevcuttur. Avrupa Konseyi bünyesinde düzenlenen hükümetlerarası işbirliği programları 1957'den beri, merkezi Strazburg'da bulunan Dil Politikası Birimi (önceleri Modern Diller Bölümü olarak adlandırılmaktaydı) ve 1994 yılında Avusturya Graz'da kurulan Avrupa Modern Diller Merkezi tarafından yürütülmektedir.

Dil Politikası Birimi dil çeşitliliğini ve bireysel çok dilliği geliştirmek için (plurilingualism) girişimlerin desteklenmesinden sorumludur. Politika Birimi Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin şeffaf ve birbiri ile uyumlu dil politikaları geliştirmeleri için araçlar ve standartlar ortaya koymalarıyla bilinmektedir. Sadece Avrupa'da değil, bütün dünyada kullanılan bu araçlar, modern diller için Avrupa eğitim sahası'nın kurulmasına aracılık etmektedir. Aynı zamanda AB gibi diğer oluşumlar için de kıyaslama aracı olmaktadır. Birimin faaliyetleri anadil, yabancı dil

ve azınlık dillerini de kapsamakta ve Avrupa Kültür Sözleşmesi'ni imzalayan 48 ülkenin ihtiyaçlarına yanıt vermektedir.

Graz'da bulunan Avrupa Modern Diller Merkezi, kuruluş kanununun 1. maddesine göre, dil politikalarının uygulanmasını, modern dillerin öğrenimi ve eğitimi ile ilgili yenilikçi yaklaşımların geliştirilmesini amaçlamaktadır. Merkez, bu görevi yerine getirmek için eğiticilerin eğitimini, araştırmacıları ve dil eğitimi ile ilgili diğer anahtar kişileri hedef grup olarak belirleyen uluslararası dil eğitimi projeleri geliştirir (http://www.coe.int/T/DG4/Linguistic/Domaines_EN.asp#TopOfPage /03.10.2008).

1963-1972 yılları arasında dil konusundaki en büyük proje görsel-işitsel metodlar ve Uluslararası Uygulamalı Dilbilimi Derneği'nin (AILA) kuruluşuna verilen desteğin yanı sıra uygulamalı dilbilimin geliştirilmesini de desteklemiştir.

1971-1977 yılları arasında yetişkinlerin yabancı dil eğitimi için birim-kredi planı geliştirilmiş ve bu durum daha sonraki projeler için bazı prensiplerin oluşmasına yol açmıştır. 1975 yılında fonksiyonel bir model geliştirilerek öncelikle İngilizce için Threshold Level (Eşik Düzeyi) kriterleri belirlenmiştir. Eşik düzeyi ilgili dili bağımsız bir şekilde kullanabilmesi için gerekli bilgi ve becerileri belirlemiştir. Bu model daha sonra 30 farklı dile adapte edilmiş, ulusal müfredat, ders kitapları ve değerlendirme formları hazırlanmasında faydalı olmuştur. 1990'lı yıllarda ise temel düzey (waystage) ve ileri düzey için (vantage) için gerekli kriterler belirlenmiştir. Bu kriterlerle temel, bağımsız ve yetkin kullanıcılar için kriterler belirlenmiştir.

1989-1997 yılları arasında Avrupa Konseyi, Merkezi ve Doğu Avrupa'dan yeni üyelerin katılımıyla büyümüştür. Bu dönem içinde bilgi ve iletişim teknolojileri, ikidilli eğitim (bilingual education), belirleyici amaçlar için zenginleştirilmiş modeller, değişim,  ğrenci özerkliği gibi bir dizi konu hakkında eşleştirme  alıştayları (twinning workshops) düzenlenmiştir.  ye ülkelerden birinin ev sahipliğinde iki yıl süren bir program gelişimini başlatmış ve programın sonuçları alınarak yaygınlaştırılması planlanmış ve ev sahibi ülkelerden birinde ikinci bir  alıştay düzenlenmiş ve bu  alıştay sonucunda tavsiye kararlar alınmıştır. Bu  alışmalar sonucunda 1997 yılında Strazburg'da bir Konferans yapılmış ve Modern

Diller ile ilgili R (98) 6 no'lu Tavsiye Kararı alınmıştır. Söz konusu Tavsiye Kararı politika hedefleri olarak kültürlerarası diyalogu ve çok dilliliğin önemini vurgulamış eğitim sektörü için ve hizmet içi öğretmen eğitim için somut tedbirler almıştır.

1997-2000 yılları arasında çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa için Avrupa Konseyi'nin öncelikleri özellikle de 1997 Ekim ayı içinde gerçekleştirilen Konferansın sonuçları dikkate alınmıştır. Ulusal makamların çok dilliği geliştirmesini teşvik etmek ve Avrupa kültürel kimliğinin oluşturulmasında dil öğrenmenin önemi konusunda bir farkındalık yaratılmasını sağlamak için Avrupa Diller Günü oluşturmak için çalışmalara başlanmıştır. Dil öğrenimi ve öğretiminin çeşitliliğinin sağlanması için yeni yaklaşım ve stratejiler belirlenmiştir. Her öğrencinin Avrupa'nın dilsel ve kültürel çeşitliliğinin farkına varabilmesi amacıyla ülkeler dil eğitim programlarında değişiklikler yapmışlardır. Dil öğreniminin değerlendirilmesi ve planlanması, dil konusundaki yeterliklerin karşılıklı olarak tanınması ve dil eğitimi konusundaki politikaların koordinasyonu için ortak Avrupa referans araçları geliştirilmiştir. Daha sonra ise Ortak Avrupa Referans Çerçevesi ve Avrupa Dil Portfolyosu yürürlüğe girmiştir (http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Division_EN.asp / 19 Ekim 2008).

Dil çeşitliliği için gerçekleştirilenler çalışmalar arasında Euronews adlı Televizyon kanalı da sayılabilir. Euronews 7 ayrı Avrupa dilinde (Rusça dahil) yayın yapmakta ve Avrupa'nın dilsel çeşitliliğini dikkate almaktadır. Çok dilliliği ve Avrupa perspektifi sayesinde Avrupa'da BBC ya da CNN'den çok daha yaygın izlenen bir haber kanalı konumunu korumaktadır. Bunun yanı sıra her hafta İngilizce dahil 7 dilde gençler tarafından hazırlanan web sayfası da Avrupa Birliği'nin çok dillilik stratejisine hizmet eden girişimlerden biridir. Dil eğitimi de çok dilliliğin sağlanmasına katkı sağlayan önemli faktörlerden biridir.

2.2.3 Avrupa Ülkelerinde Yabancı Dil Eğitimi

1970'lerin ikinci yarısından itibaren, AB ülkeleri ve AB Komisyonu yabancı dil eğitimi ile ilgili güçlü hükümlerin eğitim alanındaki ortak eylemlerinin başlıca konulardan biri olduğu sonucuna varmışlardır. 15- 16 Mart 2002 tarihlerinde Barselona Zirvesi'nde AB Konseyi erken yaşlardan itibaren iki yabancı dil

öğretilmesi yoluyla temel becerilerin iyileştirilmesi için çalışma başlatmıştır. Böylece AB Lizbon Zirvesi'nde AB'nin en rekabetçi ve en dinamik bilgi toplumu haline gelmek şeklinde özetlenebilecek stratejisini farklı bir bakış açısı ile yeniden düzenlemiştir. Dil eğitimine verilen önem Eurydice Network'ünün yabancı dillerin okulda öğretilmesine ilişkin 37 gösterge yayınlamasına yol açmıştır.

Avrupa'daki dil çeşitliliği çok fazladır. AB'nin 23 resmi dili vardır. Bunun yanı sıra resmi olarak tanınan veya tanınmayan bölgesel ve azınlık dilleri ve göçmenler tarafından konuşulan diller de vardır.

AB Komisyonu dil eğitimine 30 yıldan uzun bir süre ile önem vermektedir. 2002 yılında Barselona'da toplanan AB Konseyi çok erken yaşlardan itibaren en az iki yabancı dilin öğrenilmesini tavsiye etmiştir. Hatta bazı Avrupa ülkelerinde ilköğretim seviyesindeki çocuklar eğitim dili hariç, iki yabancı dil öğrenmeye başlamışlardır. Bu durum Estonya, Finlandiya, İsveç ve İzlanda'daki çocukların % 10'u ve Lüksemburg'daki çocukların % 80'i için geçerlidir. Ancak genellikle iki yabancı dilin öğrenilmesi ortaöğretim döneminde gerçekleşmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde en az bir yıl bir yabancı dil öğrenmek ya da ek bir yabancı dili müfredat programına dahil etmek yoluyla bunu mümkün kılmaktadır. Çek Cumhuriyeti, Almanya, Malta, Avusturya ve Polonya gibi ülkelerde ortaöğretim sonrası sunulmaktadır. İrlanda, İtalya ve İngiltere gibi ülkelerde ikinci yabancı dil öğretimi okulun kendi kararına bırakılmıştır.

İlköğretim döneminden itibaren İngilizcenin hakimiyeti bariz bir şekilde görülmekte ve bu hakimiyet artmaya devam etmektedir. Orta öğretim düzeyinde İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça birçok ülkede dil öğretiminin % 95'ini oluşturmaktadır. Öğrenciler yaygın olan dilleri öğrenmeyi tercih etmektedir ve bunlar arasında İngilizce lider durumdadır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde de, öğrencilere öğrenecekleri dili seçme özgürlüğü tanınmış ve bunun sonucunda da % 90'ı İngilizce öğrenmeyi tercih etmiştir. İngilizceyi Almanca ve Fransızca takip etmektedir

(http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/061EN.pdf/ 6.08.2008).

AB'nin ve EFTA/EEA'nın birçok ülkesinde yabancı dil öğretimi ilköğretim dönemi ile başlamaktadır. Yabancı dil eğitimi zorunluluğu genellikle ilköğretimin üçüncü veya dördüncü yılından itibaren başlamaktadır. Lüksemburg ve Norveç ise yabancı dil eğitimine ilköğretimin ilk yılından itibaren başlamaktadırlar.

İskoçya hariç Birleşik Krallık'ın ve Belçika, Almanya gibi ülkelerin Fransız ve Flemenk topluluklarında ortaöğretimin başında birinci yabancı dil zorunluluğu vardır. Bu ülkelerdeki okullar, ilköğretim döneminde ya da bu dönemin son yıllarında, bir yabancı dili zorunlu ders olarak bütün öğrencilere verme konusunda serbesttirler.

Lüksemburg'da ikinci zorunlu yabancı dil eğitimi ilköğretimin ikinci yılından itibaren başlar. Lüksemburg'da konuşulan iki ulusal dil Almanca ve Fransızca, yabancı dil olarak kabul edildiği için, farklı konuların öğretiminde öğrencilerin yaşı ilerledikçe anadil Lüksemburgca yerine Almanca ve Fransızca öğretim dili olarak kullanılmaktadır. Ortaöğretimin birinci seviyesi tamamlanmadan, bütün öğrenciler için üçüncü yabancı dil öğrenme zorunluluğu vardır.

İsveç ve İzlanda'da ilköğretim düzeyi sona ermeden ikinci yabancı dil öğrenme zorunluluğu vardır. Belçika, Yunanistan, Hollanda, Finlandiya ve Lihtenştayn ortaöğretim birinci seviye için ikinci yabancı dil zorunludur. İspanya, Portekiz ve Norveç gibi AB ve EFTA/EEA ülkelerinde bu öğretim seviyesinde ikinci yabancı dil öğrenimi zorunlu iken, Almanya, Fransa ve Avusturya gibi ülkelerde okula veya bölüme göre değişiklik gösterir.

İrlanda ise bir istisnadır: Yabancı dil eğitimi hiçbir seviyede müfredat dahilindeki zorunlu dersler arasında yer almaz. Ancak öğrenciler zorunlu öğretim süresince İrlandaca ve İngilizce dersleri alırlar.

AB ülkelerinde ilköğretim düzeyinde en çok öğretilen yabancı dil İngilizcedir: ortalama her üç çocuktan biri İngilizce öğrenmektedir. Avusturya, Finlandiya ve İsveç'de bu oran % 60'dır. En yüksek oranlar % 71 ile İspanya, % 84 ile de Portekiz'de gerçekleşmiştir. Lüksemburg'da İngilizce bu seviyede öğretilmemektedir ve Belçika'da ilköğretim düzeyinde İngilizce öğrenen öğrencilerin

sayısı çok düşüktür. İzlanda’da ise ilköğretim öğrencilerinin sadece % 14’ü İngilizce öğrenmektedir.

http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/010EN.pdf/05.08.2008).

2.2.4 Azınlık Dilleri

AB üye ve aday devletlerin azınlık dillerinin kamusal alanda özgürce kullanılabilirdiği bir dil politikası beklemektedir. AB’nin Genişlemeden Sorumlu Komiseri, AB’ye aday devletlerin ilerleme raporlarını hazırlarken, dil hakları başlığında devletlerin durumunu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’nın dil hakları konusunda ortaya koyduğu ölçütlere ne kadar yaklaştığını dikkate alarak değerlendirmektedir (Erkan, 2003: 7). Dil politikası konusunda üye ve aday ülkelere herhangi bir dayatma, zorlama söz konusu değildir. Ortada hala bir kavram karmaşası vardır. Hangi topluluğun ulusal azınlık, etnik veya kültürel azınlık olduğu ya da aynı şekilde kullanılan dilin, ağız mı, şive mi, lehçe mi ya da bölge ya da azınlık dili mi veya ulusal dil mi oldukları konusunda objektif olarak belirlenmiş kriterler mevcut değildir. Devletler, hangi grubun azınlık olduğu ya da olmadığı konularında tek tayin edici aktör durumundadır (Erkan, 2003:9).

AB, devletlerin dil haklarına ilişkin kriterler konusunda ilgili olarak, Birleşmiş Milletler çatısı altındaki anlaşmaları, Avrupa Konseyi çatısı altında 1990’lı yıllarda Avrupa Devletleri tarafından imzalanmaya başlanan Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı ve Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşme ile AGİT’in ölçütlerini dikkate almaktadır. 1992 yılında kabul edilip, 1998 yılında yürürlüğe giren Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı, AB üyesi ülkeleri dil hakları ile ilgili olarak bağlayan temel belge durumundadır. Avrupa Konseyi 1992 yılından beri söz konusu belge ile üye ülkelerin dil mirasının korunması için imkan sağlamıştır. İlgili belge, çeşitliliğin ve zenginliğin Avrupa’da önemli bir rol oynadığı kültürel mirasın korunup geliştirilmesini amaçlamaktadır (http://www.coe.int/t/dc/files/themes/languages_minoritaire/default_en.asp/05.10.2008).

Ayrıca, eğitim, kamu idaresi, mahkemeler ve medyada azınlık dillerinin kullanılmasının yaygınlaştırılması ve teşviki konularında geniş kapsamlı hükümler içermektedir. Son derece hassas bir konuyu düzenleyen Şartta özenle seçilmiş bir

üslup ve yumuşak ifadelerin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Uluslararası Sözleşmelerde kesin yükümlülükler belirten “must” veya “shall” gibi kelimeler yerine “undertake, make available, provide, produce, allow” gibi temenni ifade eden terimler tercih edilerek, devletler özendirilmeye çalışılmıştır. 3. Madde Şartın hangi azınlık dillerine uygulanacağını Sözleşmeci Tarafların takdirine bırakmıştır. Devletler, imza ve onay sırasında bölgesel veya azınlık dilini belirleyerek Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne bildirir (Ünal, 2001: 77-79). Avrupa Konseyi’nin, söz konusu iki anlaşmayı imzalayıp onaylayan devletlere yaptırım varken, AGİT’in ise herhangi bir yaptırım söz konusu değildir (Erkan, 2003:8). Barselona’da 1996 yılında imzalanan Universal Declaration of of Linguistic Rights- Evrensel Dil Hakları Bildirgesi- de dil konusunda atılan adımlardan biridir. Evrensel Dil Hakları Bildirgesi’nin 3.1. maddesi her kişinin bireysel dil haklarını şöyle sıralamaktadır: Bir dil topluluğuna ait oluşunun tanınması, özel ve kamu yaşamında kendi dilini kullanma; kendi adını kullanma; kendi kökeninden olan dil topluluğunun başka üyeleriyle ilgili ilişkide bulunma ve ortak olma; kendi kültürünü koruma ve geliştirme hakkı. Ayrıca bu madde, 16 Aralık 1966’da kabul edilen, Türkiye’nin de imzaladığı ve 1966 yılında imzalanarak ve 1976 yılında yürürlüğe giren BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile aynı tarihte kabul edilen Ekonomik, Kültürel, Sosyal ve Ekonomik Haklar Sözleşmesi’ndeki dil ile ilgili maddeleri de kapsamaktadır Aynı Bildirge’nin 3.2. maddesi ise toplumsal açıdan dil haklarını şu şekilde sıralamıştır: Kendi dilini ve kültürünü öğrenme hakkı, kültür hizmetlerine katılma hakkı, iletişim araçlarında ve medyada kendi dil ve kültürünü kullanma hakkı, hükümet kurumları tarafından ve sosyo ekonomik ilişkilerde kendi dilini göz önünde bulundurma hakkı. UNESCO’NUN 2000 tarihli Declaration of Linguistic Rights and Linguistic Diversity (Draft) – Dil Hakları ve Dil Çeşitliliği Bildirgesi (Tasarı) dil haklarının bireysel ve toplumsal boyutları konusunda Barselona Bildirgesi’nde belirtilen ilkeleri korumaktadır (Durusoy 2003: 12, 13).

Avrupa düzeyinde bir entegrasyon hedeflenmekle birlikte, AB dil ve kültürel çeşitliliği, azınlık ve bölgesel diller de dahil olmak üzere dillerin öğretilmesini desteklemek suretiyle desteklemektedir. AB’nin yeni hedefi

vatandaşlarının ana dile ek olarak en az bir –ideal olarak da iki yabancı dilin- öğrenilmesini sağlamaktır.

AB, bütün vatandaşlarının AB içinde uygulanan yasaları anlayabilmesini sağlayabilmek amacıyla 23 resmi dil ile çalışmaktadır. AB ayrıca, hem tek pazar içinde profesyonel ve kişisel amaçlarla gerçekleşen hareketlilik hem de kültürler arası diyalogun ve iletişimin sağlanması gerekliliği gibi sebeplerle vatandaşlarını diğer Avrupa dillerini öğrenmeye teşvik etmektedir. AB ayrıca AB'nin resmi dili olmayan ancak üye ülkelerde konuşulan bölgesel ve azınlık dillerinin kullanılmasını desteklemektedir.

Her ülke, AB üyesi olduğunda resmi dillerinden hangisinin AB'nin resmi dillerinden biri olarak kullanılmasını istediğine karar verir. Daha sonra bütün AB Hükümetleri, resmi dillerin listesini onaylar. AB bu şekilde her ülkenin en az bir ulusal dilini resmi dil olarak kabul eder.

AB içinde konuşulan diller, farklı kökenlere dayanmaktadır. Cermen, Roman, Slav ve Kelt dilleri, Hint Avrupa dil ailesine dayanmaktadır. Litvanyaca ve Letonca da Hint Avrupa dil ailesindedir. Macarca, Fince ve Estonyaca ise Ural dil ailesinin Fin Ugor grubuna dahildir. Maltaca üzerinde İtalyancanın etkileri olmakla birlikte Arapçaya yakındır.

AB'deki birçok bölgesel ve azınlık dilleri de bahsedilen gruplara dahildir. Bask dili bir istisna oluşturarak Fransa ve İspanya sınırında konuşulmakta ve kökleri halen araştırılmaktadır. Azınlık dilleri sadece Fransa'nın Lapland ve Breton Bölgesi'nde konuşulan Sami dili gibi az konuşulan dilleri değil, ayrıca herhangi bir üye ülkede azınlık tarafından konuşulan AB'nin resmi dillerinden birini de kapsamaktadır. Kelt dilleri İrlanda'da, Birleşik Krallık'ın batı kısımlarında, Fransa'nın Brittany bölgesinde konuşulmaktadır. Hiçbirisi AB'nin resmi dili değildir. Ancak İrlanda'da konuşulan (Gaelic) Gal dilinin farklı bir statüsü vardır. AB Antlaşmaları ve bazı önemli metinler vatandaşların AB Kurumlarıyla yaşanan iletişimlerine yardımcı olması gibi amaçlarla Gal diline tercüme edilmekte iken 2007 yılında AB'nin resmi dilleri arasına katılmıştır.

AB'nin resmi dil sayısı üye ülke sayısından daha azdır. Bunun sebebi Almanya ve Avusturya'da Almanca, Birleşik Krallık ve İrlanda'da İngilizce, Yunanistan ve Kıbrıs'ta Yunanca, Belçika ve Lüksemburg'da ise Fransızca, Hollandaca ve Almanca konuşulmasıdır. Almanca AB'de 90 milyon kişi tarafından konuşulduğu için en çok konuşulan ana dildir. Fransızca, İngilizce ve İtalyanca ise Almancayı takip etmektedir.

Ancak İngilizce AB vatandaşlarının 1/3'ü tarafından birinci yabancı dil olarak konuşulduğu için AB'de en yaygın olarak kullanılan dildir ve bu açıdan Almanca'nın önüne geçmiştir.

İngilizcenin AB içinde *lingua franca* olarak ortaya çıkması yıllar içinde hızlanmıştır. AB'nin 2004 genişlemesinden önceki rakamlar, eskiye oranla günümüzde daha çok gencin İngilizce'yi yabancı dil olarak tercih ettiğini göstermektedir

(http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/45/index_en.htm / 09.07.2008).

Dil ve Kültür çeşitliliği 2000 yılında Avrupa Temel Haklar Şartı ile güvenceye alınmıştır. Söz konusu belge yalnızca AB'nin 23 resmi dilini değil, ayrıca bölgesel ve azınlık dillerini de kapsamaktadır. Bölgesel ve azınlık dilleri üç ayrı kategoriye ayrılabilir:

- Kısmen ya da tamamen bir ya da daha fazla üye ülkede konuşulan o bölgeye has diller. Bask, Breton, Katalan, Frisian, Sardinya dili, Gal dili örnek olarak verilebilir.
- Bir ülkede azınlık dili olarak konuşulan ancak başka bir AB ülkesinde resmi dil olarak konuşulan diller. Danimarka'nın güneyinde konuşulan Almanca, İtalya'nın kuzeyinde Val d'Aoste bölgesinde konuşulan Fransızca, Slovakya'da konuşulan Macarca vs.
- Bir devleti olmayan toplulukların dilleri; Yidiş

AB Komisyonu, bu dillerin kullanımını teşvik etmek için 1987 yılında Mercator Ağı'nı kurmuştur. Söz konusu ağın amacı Avrupa'daki azınlık ve bölgesel dillerine olan ilgiyi karşılamak ve bu dilleri konuşan toplulukların deneyimlerini paylaşmalarını ve birlikte çalışmalarını sağlamaktır. Söz konusu ağ, ilgili belgeleri,

bilgileri toplar, analiz eder ve dağıtır ve Katalonya, Friesland ile Wales’da üç bölgesi vardır. Barselona’daki Katalan Merkezi dille ilgili yasama, Frieslanda’daki Merkez her düzeydeki eğitim ve Wales Üniversitesi bünyesinde bulunan merkez de araştırma ile ilgili konulardan sorumludur (http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/45/index_en.htm / 14. 07. 2008).

Çalışma izni, vatandaşlık veya oturma izni vermeden önce, dil bilgisinin belgelendirilmesini talep eden ülkelerin sayısı gittikçe artmaktadır. Dil bilgisi düzeyi genellikle Diller İçin Ortak Avrupa Referans Çerçevesi’ne (CEFR)² dayanmaktadır. Ayrıca bir yabancı dil testi de zorunlu olabilir. Dil Politikası Birimi ilgili Avrupa Konseyi birimleriyle birlikte dil eğitimi ve sertifikasyonu ile ilgili politikaları belirlemektedir. Birim ayrıca birçok üye ülkede azınlıklar için eğitim politikası incelemelerinde bulunmakta ve uzman yardımı sağlamaktadır (http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/MINORITIES_EN.asp/ 03.10.2008).

Avrupa Birliği, görüldüğü gibi, çok dillilik stratejisi çerçevesinde farklı dillere, farklı kültürlere, azınlık dillerine önem vermekte ve bu bağlamda birçok çalışma, faaliyet gerçekleştirmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde incelenecek olan AB Eğitim ve Gençlik Programları çerçevesinde yürürlüğe giren AB Hayat Boyu Öğrenme Programı kapsamında da Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci ve Grundtvig gibi sektörel programlar ve Transversal (Ortak Konulu) Program aracılığıyla da hayat boyu dil öğrenimini teşvik etmektedir. Bu programlardan faydalanmak suretiyle, dil eğitimi ve öğrenimi amacının dışında farklı konularda projeler gerçekleştirmek isteyenleri de, dolaylı da olsa dil öğrenmeye teşvik etmektedir. Ancak bu programlar aracılığıyla ortaklık kuran ülkelerin de çalışma esnasında ortak dil olarak İngilizcenin kullanıldığı görülmekte ve İngilizcenin diğer diller arasında yükselişine tanıklık edilmektedir.

² CEFR, dil yeterliliklerinin karşılıklı tanınması için bir temel sunmak suretiyle genel eğitim ve mesleki eğitim alanlarında hareketliliği kolaylaştırmaktadır. Ulusal müfredatların yenilenmesinde ve dil sertifikalarının kıyaslanması konusunda uluslar arası alanda kullanan ülke sayısı artmaktadır. Bir dizi bilimsel araştırma ve büyük çaplı istişarelerden sonra oluşturulan CEFR dil eğitiminin takip eden aşamalarında ulaşılması gereken standartları belirler. Kasım 2001 tarihli AB Konseyi kararı, dil yeterliliklerinin geçerliğinin tanınması ile ilgili sistemin kurulması amacı ile, Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen CEFR’nin kullanılmasını tavsiye etmiştir. CEFR iletişim için gerekli olan yeterlilikleri, ilgili bilgi ve becerilerini ve iletişim durumlarını ortaya koyar. CEFR, ders kitabı yazarları, öğretmenler, dil kursu düzenleyenler ve eğitimcilerin eğitimi alanında çalışanlar dahil, dil eğitimi ile ilgilenen herkesi kapsamaktadır. CEFR referans belgesi niteliği taşımaktadır ve 30 dilde yayımlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB'NİN HAYAT BOYU ÖĞRENME PROGRAMI KAPSAMINDA YABANCI DİLLERİN YERİ VE ÇOKDİLLİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN FAALİYETLER

3.1 AB'nin Hayat Boyu Öğrenme Programı

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler karşısında yenilenen teknoloji bütün meslek alanlarında değişiklikler yaratmış ve çalışan bireyler için yeniden eğitim; diğer bir deyişle yaşam boyu öğrenme söz konusu olmuştur. Avrupa'nın yaşam boyu öğrenmeye ihtiyacı büyüktür. 1988'de ERT (European Round Table Industrialist) kuruluşlarında yapılan araştırmada çalışanların görevlerini istenilen biçimde yapmaları için yarısından fazlasının yeniden eğitim almaları gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır (Otała, 1992, akt: Koç, 2005:221). Avrupa kıtasındaki ülkeler diğer güçlü devletlere karşı güçlerini muhafaza edebilmek için bir araya gelmişlerdir. AB'ye üye birçok ülkede yaşam boyu öğrenmenin önemi 1990'lı yılların ortasından bu yana giderek artmıştır.

Bu saptama, AB Komisyonu'nun 1995 tarihli "Öğretim ve Öğrenme: Öğrenme Toplumuna Doğru" adlı Beyaz Kitap'ında ve 1996'daki "Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı"nda da izlenmiştir. Üye devletlerden her biri yaşam boyu öğrenme üzerine metinler hazırlamışlardır. Birleşik Krallık'ta Ulusal Danışma Grubu ilk olarak 1997'de, 21. yy. için Öğrenme Raporu'nu hazırlamıştır. Aynı yıl Fin Komitesi "Öğrenmeyi Keşfetmek"i yayımlamıştır (Hake, 2006: 17).

AB, 1990'lı yıllardan sonra özellikle projeler yoluyla eğitime özel bir önem vermiştir. Yaşam boyu öğrenme AB tarafından eğitim alanında yürütülen çalışmalar arasında en yüksek önceliğe sahiptir. 1995 yılında AB "Öğrenen Topluma Doğru" adlı bir çalışma yayımlamıştır. Hazırlanan raporun temel amaçları arasında bireyleri yeni beceriler kazanmaya cesaretlendirmek, okul ve sanayi arasındaki işbirliğini geliştirmek yer almaktadır.

AB Komisyonu, 1996 yılını “Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı” olarak kabul etmiştir. Bundaki amaçlar şöyle sıralanabilir: yaşam boyu öğrenme kavramını teşvik etmek ve bu kavramın anlam ve özelliklerini açıklamaktır. Bu yıl yapılan etkinliklerde yaşam boyu öğrenme kavramı tartışılmış, öğrenmenin yaygın ve örgün eğitimi kapsayacak şekilde olması gerektiği kabul edilmiştir. AB, 1997 Amsterdam Sözleşmesi ile eğitim ve yetiştirme için temel ilke olarak yaşam boyu öğrenmeyi benimsedi. “Bilginin Avrupa’ sına Doğru” adlı metin Sokrates II ve Leonardo II gibi programlar, 2000- 2006 dönemini kapsayan Avrupa için hareket programının temel ilkelerini koymuştur. Bu rapor ile yaşam boyu öğrenme, en ileri bilgi düzeyine ulaşmak için AB’nin eğitsel politikalarının temel ilkesi olarak benimsendi. 2000’de Avrupa Komisyonu Yaşam Boyu Öğrenme Memorandum’unu yayınlamıştır. Bu memorandum tüm Avrupa’da yaşam boyu öğrenme politikalarının gelişimi için altı temel konu etrafında inşa edilmiştir. Bu konular şöyledir (Hake, 2006: 18):

- Herkes için yeni temel beceriler;
- İnsan kaynaklarına daha çok yatırım;
- Öğrenmeyi eve getirmek;
- Öğrenmeyi değerlendirme;
- Rehberlik ve danışmayı yeniden düşünmek;
- Öğretim ve öğrenmede yeniliklerdir.

2000 yılında yayınlanan Yaşam Boyu Öğrenme Memorandumu’nun amaçlarından biri, yeni bilgi temelli topluma uyum sağlamak ve sosyal ve ekonomik yaşama tam olarak katılmak için gerekli olan mesleki becerileri kazandırmaktır. AB’nin mesleki eğitim alanına yönelik olarak yürütülen Leonardo da Vinci Programı’nın öncelikleri arasında yaşam boyu öğrenme önemli bir yer tutmaktadır. “Yaşam boyu öğrenme daha çok nitelikli işgücü sayesinde istihdamın artması, yeni iş alanlarının oluşması ve okul sanayi işbirliği gibi konuları kapsamaktadır.

2000 yılı Mart ayında Lizbon’da düzenlenen AB Konseyi toplantısında, üye devletlerin hükümet liderleri, AB’nin dünyanın en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline gelebilmesi, daha çok ve daha iyi iş imkanları sağlayan sürekli bir ekonomik büyüme gerçekleştirebilmesi ve sosyal uyumun sağlanması amacıyla 10

yıllık bir strateji belirlemişlerdir. Yaşam boyu öğrenme bu stratejinin temel unsurlarından biridir ve yalnızca rekabet ve çalışma alanları için değil, sosyal dışlanmayı önleme, aktif vatandaşlık ve kişisel gelişim gibi alanlar için de oldukça büyük önem taşımaktadır.

AB’nde yaşam boyu öğrenim de dahil olmak üzere, eğitim alanında politika geliştirme süreci, tüzük ve yönerge gibi AB’nin üye devletler üzerinde doğrudan etkili olan yasal düzenlemelerinden ziyade Beyaz Kitap, tebliğler, ilke kararları ve amaçlara ilişkin ortak açıklamalar içerisinde ortaya konulan “açık eşgüdüm ve geniş istişare metoduna” dayanmaktadır.

Bu çerçevede, Avrupa Komisyonu’nun 21 Kasım 2001 tarihinde kabul ettiği “Avrupa Yaşam Boyu Öğrenim Alanını Gerçekleştirme Tebliği”nde yaşam boyu öğrenim, eğitim politikasının geliştirilmesinde kılavuz ilke olarak belirlenmiştir. Tebliğ, yaşam boyu öğrenmeyi herkes için gerekli kılmayı amaçlayan somut öneriler getirmiştir. Yaşam boyu öğrenimin amacı Avrupa genelinde tüm yaş grubundaki insanların yüksek kalitede öğrenim olanaklarına ve çeşitli öğrenim düzeylerine eşit ve açık biçimde erişim sağlamalarını kolaylaştırmaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde eğitim sistemlerinin önemi büyüktür. Söz konusu Tebliğ, değişik öğrenim biçimleri arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak için üye devletlerin resmi eğitim sistemlerini değiştirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (www.mess.org.tr /18.07.2007).

AB’nde şu anda yürürlükte olan Yaşam Boyu Öğrenme Programı - LLP Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’nin 15 Kasım 2006 tarihli 1720/2006/EC Nolu kararı ile oluşturulmuştur. Söz konusu kararda dil öğrenimi ile ilgili amaçlar belirlenmiştir. Kararda eğitim ve öğretim alanında dillerin öğretilmesi ve öğrenilmesi ile dilsel çeşitliliğin bir Topluluk eylemi önceliği olması gerektiği ve dillerin öğretimi ve öğreniminin komşu üye devletler arasında özel ilgiye sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Kararda hayat boyu öğrenimin amaçlarından birinin dil öğrenimi ve dil çeşitliliğini desteklemek olduğu belirtilmiştir. Kararda ‘hareketlilik’ ev sahibi ülke dilinde veya çalışma dilinde hazırlık kursları ile desteklenen, öğrenim, iş tecrübesi, başka öğrenme veya öğretme veya ilgili idari faaliyet gerçekleştirmek

üzere başka bir üye devlette bir süre geçirme olarak tanımlanmıştır (http://www.ua.gov.tr/uploads/hayatboyuogrenme/LLP%20Karari_Turkce.pdf /19.10.2008).

Yaşam boyu öğrenme programının genel hedefi, Birliğin sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya, daha fazla ve daha iyi işlere sahip ve daha büyük sosyal uyum taşıyan ileri bir bilgi toplumu olarak gelişimine katkıda bulunmak ve gelecek nesiller için çevrenin iyi korunmasını sağlamaktır. Özellikle AB içindeki eğitim sistemleri arasında, dünya kalitesinde bir referans olmaları için, değişim, işbirliği ve hareketliliği güçlendirmeyi amaçlar. Yaşam Boyu Öğrenme Programı; özellikle stratejik Lizbon amaçları bağlamında üye ülke eğitim sistemlerinin modernizasyonunu ve adaptasyonunu ele almak üzere oluşturulmuştur ve hareketlilik ile diğer işbirliği faaliyetlerine katılan vatandaşlara doğrudan Avrupa katma değeri kazandırmayı amaçlamaktadır.

Yaşam Boyu Öğrenme Programının yapısı kendisinden önceki programlardan farklıdır. Dört sektörel program, benzer alanları hedefleyen ortak konulu bir program ve Avrupa entegrasyonu ve AB kurumları hakkında öğretimi, araştırmayı ve düşünmeyi destekleyen bir programdan oluşan bir bütüncül program şeklini alır. Yaşam Boyu Öğrenme Programı, üye ülkelerce gerçekleştirilen faaliyetleri destekler ve eğitim sistemlerinin içeriği konusundaki sorumlulukları ile kültürel ve dil çeşitliliklerine tamamen saygı gösterir (<http://www.abofisi.metu.edu.tr/18.09.2007>).

Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, 1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla yeni bir döneme girmiş olup, 2013 yılı sonuna kadar sürecek yedi yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Türkiye, AB Eğitim Programlarına 1999 Helsinki Zirvesi ile tam katılım hakkı kazanmıştır. 2002 Aralık ayında Bakanlar Kurulu kararı ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), AB Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Ulusal Ajans ile programlara tam katılım için “Hazırlık Dönemi” başlamıştır. 15 Nisan 2004 tarihinde Türkiye ve Avrupa Komisyonu arasında imzalanan Mutabakat Zaptı ile 1 Kasım 2004 tarihi itibarıyla tam katılımı resmen sağlanmıştır (www.deu.edu.tr/18.09.2007). AB Programlarının ilk dönemi 1995-1999 yılları arasında tamamlanmıştır. II. Dönemi 2000-2006 yılları arasında tamamlanmış ve Türkiye, bu programlara 2004 yılından itibaren katılabilmektedir. Yoğun bir ilgi ve

talebin gerekleŖtiđi ve 31 Aralık 2006'da sona eren ikinci dönemde, Socrates (Genel Eğitim), Leonardo da Vinci (Mesleki Eğitim) ve Gençlik programları çerçevesinde, gerek katılım ncesi AB fonlarından, gerekse ulusal katkı paylarından oluŖan toplam 67 milyon Avro'luk bir bütçe oluŖturulmuŖtur. Hibe kullandırma oranı, % 100'e yaklaŖan bir seyir izlemiŖtir. 2007-2013 döneminin kapsayan YaŖam Boyu ğrenme Programının bütçesi ise 7 milyar Avro'dur. Bütçenin % 13' Comenius, % 40'ı Erasmus, %25'i Leonardo da Vinci mesleki eğitim programı, % 4' ise Grundtvig için ayrılmıŖtır (www.intoffice.gazi.edu.tr/ 29 11. 2007). Bütçenin en az % 60'ı ise, hareketlilik ve ortaklık projeleri için ayrılmıŖtır (www.europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11082.htm/26.11.2007).

Genel ve mesleki eğitimin yanı sıra eğitimle ilgili tüm alt program ve faaliyetleri bütüncül bir yaklaŖımla tek bir programda toplayan YaŖam Boyu ğrenme Programı (LLP), yeni kuralları, basitleŖtirmeleri velke merkezli faaliyetlerdeki artış nedeniyle, özel bir önem taŖımaktadır. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin LLP'yi yasalaŖtıran 15 Kasım 2006 ve 1720/2006/EC sayılı Kararı, YaŖam Boyu ğrenme Programı'nın genel amacını Ŗyle ifade etmektedir: “YaŖam boyu öğrenme yoluyla AB'yi ileri bir bilgi toplumu haline getirmek, daha çok ve daha iyi iŖ imkanı yaratmak, sosyal btnlđđ geliŖtirmek; çevrenin gelecek kuŖaklar için daha iyi korunmasını sağlamak; özellikle de dünyada bir kalite referansına dnŖmelerini temin etmek amacıyla Topluluk içindeki eğitim sistemleri arasında karŖılıklı deđiŖim, iŖbirliđi ve hareketliliği güçlendirmek”.

Bu hedeflerin,ülkemizin eğitim ve ğretim hedefleriyle de rtŖtđđ açıktır. Bu nedenle,lkemiz, 1 Ocak 2007'de baŖlayan YaŖam Boyu ğrenme Programı'na (LLP) yine “tam üye" olarak katılmıştır. YaŖam Boyu ğrenme Programı, ilk ve orta öğrenimdeki öğrencilerimizden yetiŖkinlere, mesleki eğitim stajyerlerindenniversite öğrencilerine, temel beceri ihtiyacı duyan insanlardan eğitim profesyonellerine kadar herkes için eğitim ve öğretimde geliŖme imkanları ve karŖılıksız mali katkı sağlayacaktır (www.ua.gov.tr/20.09.2007).

YaŖam Boyu ğrenme Programı, 2007-2013 döneminde Sektörel Programlardan ve Ortak Konulu Program'dan oluŖmaktadır:

Tablo 3.1: AB'nin Yaşam Boyu Öğrenme Programı

1- Sektörel Programlar			
Comenius	Erasmus	Leonardo da Vinci	Grundtvig
Okul Eğitimi	Yüksek Öğretim & İleri Eğitim	Mesleki Eğitim ve Öğretim	Yetişkin Eğitimi
2- Ortak Konulu Program			
4 temel faaliyet – Politika geliştirme; Dil Öğretimi; Bilişim; Yaygınlaştırma			

Kaynak: Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans)

Yabancı diller konusundaki yeterlilik Hayatboyu Öğrenme Programı ile desteklenen Comenius, Erasmus, Grundtvig ve Leonardo da Vinci Programları dahil bütün programlar için önem taşımaktadır. Transversal (Ortak Konulu) Programın temel faaliyetinden biri olan dil eğitimi bu programlardan biri veya birkaçı için gerekli öğrenme ihtiyaçlarına cevap verir.

Çok taraflı projelerle ilgili olarak AB Komisyonu, 2008 Teklif Çağrısında az konuşulan Avrupa dillerinde yeterliliğin kazanılması ve bilincin kazandırılması ile ilgili projeleri, dil öğretimi aracılığıyla Avrupa'da uluslararası kültürel diyalogun güçlendirilmesi ve dil öğrencilerin motivasyonunu artırıcı metodolojiler ve dil öğrenme kapasitesinin artırılması ile ilgili projeleri destekleyeceğini belirtmiştir.

Aynı şekilde Komisyon 2008 Teklif çağrısında Avrupa ağlarına öncelik vermiştir. Bu öncelikler şöyle sıralanabilir: (http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc191_en.htm / 22.10.2008).

- Dil öğrencilerini motive etmek amacıyla iyi uygulamalara ilişkin bilgilerin tespit edilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Dil öğrenimine elverişli ortamın yaratılması, yabancı dil öğretmenleri dernekleri ve dil çeşitliliği ve eğitimi ile ilgili olarak faaliyet gösteren paydaşlar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi,

- Avrupa Dil Pasaportunun yaygınlaştırılması dahil resmi ve resmi olmayan eğitimin her düzeyinde dil eğitimi ve dil çeşitliliği politikalarının geliştirilmesi

Tablo 3.1’de verilen Hayat Boyu Öğrenme Programı kapsamındaki sektörel programlar, Transversal Program ve 2006 yılında sona eren dil öğrenimi ile ilgili Lingua Programı hakkında kısa bilgiler aşağıda sunulmaktadır:

3.1.1 Comenius

Program ismini 1592-1670 yılları arasında yaşamış olan Jan Amos Comenius’dan almıştır. Comenius, Polonya’nın eğitim sisteminin reformu için kitaplar yazmasıyla tanınmaktadır. Bu program, okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim ve hatta eğitim fakültelerine kadar uzanan bir hedef kitleye hitap etmektedir.

18 Aralık 2006 tarihli Avrupa Konseyi ve Parlamentosunun 2006/962/EC sayılı Tavsiye Kararı, hayatboyu öğrenme programı için genç insanların temel eğitimi ve öğretimi sonuna kadar geliştirmeleri gereken sekiz anahtar yeterlilik belirlemiştir. Bu yeterlilikler şöyledir: anadilde iletişim; yabancı dillerde iletişim; matematiksel yeterlilik ve fen ve teknolojiye temel yeterlilikler; sayısal yeterlilik; öğrenmeyi öğrenme; toplumsal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilikler; teşebbüs ve girişimcilik ruhu; kültürel farkındalık ve ifade. Bunların bir çoğu ulusal müfredatta genellikle programlar arası hedefler olarak ifade edilir; bu nedenle tüm okul gelişimine odaklanılmasını gerektirir (http://www.ua.gov.tr/llp2009/uploads/LLP_2008/ 22. 10.2008).

Comenius Programı'nın temel amacı, "Okul Eğitimi" alanında Avrupa ülkeleriyle işbirliği yapmak suretiyle eğitimde kaliteyi artırmak ve kültürel diyalogu sağlayarak, dil öğrenimini teşvik etmektir. Program, orta öğretimin sonuna kadar okul eğitimindeki herkesin ve bu tür eğitimi sağlayan veya kolaylaştıran kurum ve kuruluşların eğitim ihtiyaçlarına hitap eder (http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/call08/guide_en.pdf, 15.11.2007).

Comenius Programının özel hedefleri aşağıdaki gibidir:

(a) genç insanlar ve eğitim personeli arasında Avrupa kültürlerinin ve dillerinin çeşitliliği ve değeri hakkında bilgi ve anlayış geliştirme;

(b) gelecek istihdamları ve aktif Avrupa vatandaşlığı için genç insanların kişisel gelişimleri için gerekli temel yaşam becerileri ve yeterlikleri edinmesine yardımcı olma.

(http://www.ua.gov.tr/uploads/hayatboyuogrenme/LLP%20Karari_Turkce.pdf/20.10.2008).

Bireysel hareketlilik, ortaklıklar, çok taraflı projeler, çok taraflı ağlar ve destekleyici faaliyetler Comenius Programı'nın faaliyet türleri arasındadırlar. Yükseköğretim seviyesine kadar genel, mesleki ve teknik eğitim veren kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğini sağlayan Okul Ortaklıkları Projeleri ve eğitim-öğretim kademelerindeki her tür eğitim ve yönetim personelinin gelişimine hitap eden projeler mevcuttur. Ayrıca, Bireysel Eğitim Destekleri faaliyetleri kapsamında "Öğretmen Adaylarının Eğitimi", "Comenius Asistanlığı" ve "Hizmet-İçi Eğitim" faaliyetleri yürütülmektedir.

Öğretmen adaylarına bir ve on hafta arası bir süre ile farklı bir ülkede çalışma için finansal destek imkanı Comenius programı ile sunulmuştur.

Comenius dil asistanları ise üç-sekiz aylık bir süre ile bir AB ülkesindeki bir eğitim kuruluşunda ilgili ülkenin dili konusunda bilgisini artırma imkanı bulur.

Hizmet içi eğitimlerde ise yabancı dil öğretmenleri ya da kendi konusunu başka bir yabancı dil aracılığıyla öğreten öğretmenler iki veya dört haftalık sürelerle programa katılan farklı bir ülkede hizmet içi eğitim alırlar. Bu eğitimlerden önce katılımcılar, kendi ülkelerinde hazırlık kurslarına katılırlar.

(http://ec.europa.eu/education/policies/lang/funding/comenius_en.html / 22.10.2008).

2007-2013 döneminde Comenius için okul ortaklıkları, çok taraflı projeler ve ağlardan oluşan üç grup öncelik belirlenmiştir.

Okul ortaklıkları özellikle dil öğretmenlerine farklı ülkelerde çalışmak için imkan sağlamaktadır.

Çok taraflı projeler öğretmen eğitimini ve eğitim personelinin sürekli mesleki gelişimini iyileştirmek ve öğretmenlere kaynak, metodoloji ve diğer destek

temininde bulunmayı hedeflemektedir. Bu projelerde çeşitli öncelikler söz konusudur ve bunlardan birisi de dil öğrenimi ve dilsel çeşitlilik ile ilgilidir. Projelerin aşağıdaki alanlarda müfredat, ders ya da materyal, metodoloji ve pedagojik stratejilerin özellikle gelişimine, denenmesine ve uygulanmasına odaklanması gerektiği belirtilmiştir:

(http://www.ua.gov.tr/llp2009/uploads/LLP_2008 / 22.10.2008).

- Erken dil öğrenimi;
- Daha az yaygın ve daha az öğretilen yabancı dillerin öğretimi ve öğrenimi için araçların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
- İçerik ve dil bütünleşik öğrenme
- Kişilerin dil becerilerini test etme

Çok taraflı projeler, öncelikli olarak belirlenen dört alan üzerinde yoğunlaşmaktadır. Birincisi Dil Öğrenimi ve Dil Çeşitliliğinin Desteklenmesi İçin Eylem Planının uygulanması. Buna dil öğretmenlerinin eğitimi öğretim araçlarının değişimi ve Dil ve İçerik Bütünleşik Öğrenme (CLIL Yaklaşımının)³ kullanılması dahildir. İkincisi özellikle dil eğitimi konusunda AB 2010 hedefine katkı sağlamak, üçüncüsü, ICT becerileri, sosyal ve kültürel becerilerin müfredatlara aktarılması konusuna yoğunlaşan yaşam boyu öğrenme için anahtar yeterliklere İlişkin Tavsiye Kararın uygulanmasına yardımcı olmak, dördüncüsü ise uygun yeterlikleri kazanmaksızın okulu bırakan öğrencilerin sayısını azaltmaktır.

Ağlar, ailelerin eğitime katılımını destekleyen, eğitim ihtiyaçlarına hitab eden, kültürlerarası eğitimi ve AB vatandaşlığını teşvik eden, ICT'nin eğitim amaçlı kullanılmasını sağlayan, iş dünyası ve okullar arasındaki bağları kuran ve çevre eğitimi veren projelerle, okullar arasındaki bağları destekler. ([http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc201_en.htm./](http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc201_en.htm/) 22.10.2008).

³ CLIL, bir konunun normalde kullanılan dilin dışında farklı bir dil aracılığı ile öğretilmesidir. Konu dil eğitiminin tamamen dışında olabilir. Örneğin, İspanya'daki bir okulda tarih dersinin İspanyolca yerine İngilizce öğretilmesi CLIL için bir örnek teşkil etmektedir. İlköğretim düzeyinden yetişkin eğitime kadar birçok aşamayı kapsamaktadır. Bu yaklaşım son on yıldır başarıyla kullanılmaktadır.

Comenius dil projelerinde farklı üç ülkedeki okullarda kayıtlı öğrenciler arasında ortak olarak belirlenen bir konu üzerinde birlikte çalışırlar. Proje boyunca yabancı bir dilde iletişim kurarlar; dolayısıyla kendi anadilleri dışında farklı bir dil öğrenme ve iletişim kurma konusunda motive olurlar. Daha az kullanılan ve öğretilen diller daha önceliklidir.

Türkiye'nin bu programa katılımı ile ilgili olarak 2008 istatistikleri incelendiğinde elde edilen verilere göre toplam 945 başvuru yapılmış ve bu başvurulardan toplam 407 tanesi kabul edilebilir bulunmuştur. Bu projeler için toplam 7.037.520 Euro hibe edilmiştir. Bütçenin kullanılma oranı ise % 100 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye, programlara katılan 31 ülke arasında İtalya, Polonya, Almanya, İngiltere ve İspanya'dan sonra en çok proje kabul eden 6. ülke konumundadır

(http://www.ua.gov.tr/uploads/comenius/Bilgilendirme_Toplantilari/Trabzon/UA%20_ve_Comenius_Genel_Trabzon_07_10_2008.pdf / 15.11.2008).

Yabancı dil eğitimine erken yaşta başlamanın önemi göz önüne alındığında, sektörel programlar arasında özellikle Comenius Programına ağırlık verilmesi dil öğrenimi bakımından önem taşımaktadır. Öğretmenlerin hareketliliği, dil eğitimine ilişkin araç gereç ve yöntemlerin geliştirilmesine yönelik projeler ve okul ortaklıkları ile Comenius Programı faydalanıcılarına yeni kültürleri tanımaları ve dil öğrenimi için fırsat sağlamaktadır. Aşağıda anlatılan sektörel programlardan Erasmus Programı da üniversite öğrencilerinin hareketliliği ile faydalanıcılarına farklı kültürleri tanıma ve uluslararası anlamda deneyim sahibi olma imkanı tanımaktadır.

3.1.2 Erasmus

Erasmus programının amacı, Avrupa'da yüksek öğretimin kalitesini artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmektir. Erasmus programı, üniversiteler arasında ülkelerarası işbirliğini teşvik etmek; öğrencilerin ve eğitimcilerin Avrupa'da karşılıklı değişimini sağlamak; programa katılan ülkelerdeki çalışmaların ve alınan derecelerin akademik olarak tanınmasını sağlamak suretiyle bu amacı gerçekleştirmeye çalışmaktadır (<http://www.ua.gov.tr/22.10.2008>). Bu programdan yararlanmak için seyahat edilecek ülkenin dilinin bilinmesi gerekmektedir. Öğrenciler için yoğun dil

kursu düzenlenmektedir. Erasmus dahil Hayat Boyu Öğrenme Programı kapsamındaki bütün sektörel programlar için yabancı dil bilgisi gerekmektedir.

Bu amaç doğrultusunda, yükseköğretim öğrencilerinin eğitimlerinin 1 veya 2 dönem arasındaki bir bölümünü bir başka Avrupa ülkesinde gerçekleştirme ve burada kazanılan kredilerin kendi kurumlarında tanınması imkanını sağlamaktadır. Öğretim elemanlarına ise, yurtdışındaki eğitim kurumlarında 5 saat ile 6 hafta arasında ders verme olanağı sunmaktadır.

Hümanizm akımının öncülerinden biri olan Desiderius Erasmus'un (1465-1536) Avrupa'nın ortak bir sanat ve bilim çatısı altında birleşmesine yaptığı katkılardan dolayı, isminin bu programlardan birine verilmesinin uygun olduğu düşünülmüştür. Erasmus eğitim yoluyla kariyer olanaklarının geliştirilmesi ve hareketlilik konularına büyük önem vermiş, servetini Basel Üniversitesi'ne bağışlayarak, hareketlilik için verilen hibeler konusunda öncü olmuş ve adı bu programa verilmiştir. (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm/ 22.10.2008).

Program, sunduğu hareketlilik olanağı ile Avrupa halklarının birbirlerine karşı önyargılarının, yükseköğretim çevrelerinde kırılmasına hizmet etmektedir. Erasmus programı ile 1987'den günümüze kadar 1,5 milyondan fazla yükseköğretim öğrencisi, başka bir Avrupa ülkesinde öğrenim hayatının bir dönemini geçirmiş ve o ülkenin kültürünü tanıma imkanı elde etmiştir. Program 2012 yılı itibariyle 3 milyon öğrencinin Erasmus Programından faydalanmasını hedeflemektedir.

Program, Ulusal Ajans Merkezli Faaliyetler ve Komisyon Merkezli Faaliyetlerden oluşmaktadır. Öğrencilerin, öğrenim ve staj hareketliliği, çalışanların ders verme ve personel eğitimi hareketliliği, hareketliliğin organizasyonu, Erasmus yoğun dil kursları ve yoğun programlar için, Ulusal Ajans'a başvurulur. Komisyon Merkezli faaliyetler ise çok taraflı projelerden oluşur ve başvuruların AB Komisyonuna yapılması gerekmektedir. Çok taraflı projeler kapsamında, Avrupa'daki üniversiteler ile ortak bir şekilde "Müfredat Geliştirme", "Yüksek Öğretim Kurumları ve "İşletmeler Arasında İşbirliği", "Yüksek Öğretimin Modernizasyonu", "Sanal Kampüsler", "Ağ Projeleri" ve " Destekleyici faaliyetler"

için Avrupa Komisyonu'ndan mali destek sağlamak mümkündür. (<http://www.ua.gov.tr/> 22.10.2008).

Yurtdışındaki yerleştirme ve eğitimlerden faydalanmak isteyenler, ev sahibi ülkede düzenlenen dil hazırlık kurslarına katılmak için başvuruda bulunabilirler. Halen, katılımcı 31 ülkeden 23'ünde bu tür kurslar verilmektedir. Comenius asistanlarının da bu kurslara katılmaları mümkün olmaktadır. Ev sahibi ülkede düzenlenen Erasmus yoğun dil kursları iki-altı hafta süreyle güz ya da bahar dönemi başlamadan önce düzenlenmektedir. Ev sahibi kuruluşlar da, Erasmus'dan alınan mali destekten yararlanmak suretiyle kendi dil kurslarını düzenleyebilirler. Ancak, öğretim kadrosu, hareketlilik süreleri çok kısa olduğu için bu kurslara katılamazlar (http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc207_en.htm/ 22.10.2008).

Erasmus faaliyetleri kapsamında öğrenciler, yurtdışında eğitim alma, çalışma, dil hazırlığı imkanlarından faydalanabilirken, üniversite/yüksek öğretim çalışanları yurtdışında ders verme ve verilen eğitimlere katılma imkanlarından faydalanabilirler. Üniversiteler/yüksek öğretim kuruluşları yoğun programlar, akademik ve yapısal ağlar ve çok taraflı ağlar adı altında düzenlenen faaliyetlere katılabilirler. İşletmeler ise, öğrenci yerleşimi, yurtdışında eğitim ve üniversite işbirliği konularında katılımcı olabilirler (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm/23.10.2008).

Erasmus programından, diğer sektörel programlar için de geçerli olduğu gibi, 27 AB üyesi ülke, Türkiye ve İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç'den oluşan 3 EFTA/EEA ülkesindeki yüksek öğretim kuruluşları yararlanmaktadır. Halen 31 ülkedeki 2199 yüksek öğrenim kuruluşu bu programdan faydalanmaktadır. Erasmus programı öğrenci ve öğretmen değişimi, müfredat oluşumu, uluslararası yoğun programlar, tematik ağlar, dil kursları ve AKTS gibi faaliyetlerden oluşmaktadır (http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/structure/erasmus_en.html/22.10.2008).

2004- 2008 istatistiklerine göre Türkiye'ye Erasmus Programı kapsamında gelen öğrencilerin sayısı 4448, başka ülkelere giden öğrencilerin sayısının ise 14755'dir. Toplam ders verme- personel hareketliliği incelendiğinde ise Türkiye'ye gelenlerin sayısı 2179, gidenlerin sayısı ise, 3991 olarak gerçekleşmiştir

(<http://www.ua.gov.tr/uploads/erasmus/Turkiyede%20Erasmus%20tecrubesi.pdf/> 15.11.2008). Erasmus Programı da öğrenci ve öğretim elemanı değişikliği ile faydalanıcıların farklı kültürlerden insanlarla tanışarak deneyim sahibi olmalarını desteklemekte ve diğer programlar gibi dil öğrenimini teşvik etmektedir. Leonardo da Vinci (Mesleki Öğretim) Programı da Comenius ve Erasmus Programları gibi, mesleki eğitim ve tecrübenin desteklenmesinin yanı sıra değişim, yerleştirme gibi faaliyetler ve projeler yoluyla dil öğrenimini teşvik etmektedir.

3.1.3 Leonardo da Vinci Programı

Organizasyon ve içeriği AB'ne üye ülkelerin sorumluluğunda olan Leonardo da Vinci programı ile AB'ne üye ve aday ülkelerin mesleki eğitime yönelik politikalarını desteklemek ve geliştirmek için yürütülen bir programdır.

Bu program; ülkeler arası işbirliğinin kullanılarak mesleki eğitim sistemleri ile uygulamalarında kalitenin geliştirilmesini, yeniliklerin teşvik edilmesini ve Avrupa boyutunun yükseltilmesini amaç edinmiştir.

Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 15 Kasım 2006 tarihli ve 1720/2006/EC nolu kararı ile yaşam boyu öğrenme alanında bir eylem programı başlatılmış ve Leonardo da Vinci programının üçüncü aşaması, diğer programlarla birlikte yürürlüğe girmiştir (<http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11082.htm/26.11.2007>). Bu programdan, KOBİ'ler, mesleki eğitim kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşları faydalanabilirler. Programın amaçları şu şekilde ifade edilebilir:

- Rekabet ortamına uygun yetenekli işgücü ihtiyacını karşılamak;
- Çalışma hayatına katılımı kolaylaştırmak;
- İşsizlik oranını azaltmak;
- Eğitim ve ileri eğitim faaliyetlerine katılan kişilerin kişisel gelişimini kolaylaştırmak için bilgi, beceri ve nitelik kazanımları ve kullanımlarının desteklenmesi;
- Mesleki Eğitim ve Öğretim sistemleri, uygulamaları ve kurumlarında kalite ve yeniliğin gelişmesinin desteklenmesi;

- Mesleki Eğitim ve Öğretimin cazibesinin artırılması ve kişilerin ve işverenlerin hareketliliğinin desteklenmesi; stajyerlerin hareketliliğinin kolaylaştırılması;
- Avrupa çapındaki hareketliliğin kalitesinin ve hacminin artırılması;
- Mesleki Eğitim alanında faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğinin kalitesinin ve hacminin artırılması;
- Yaşam boyu öğrenim için BİT tabanlı ve yenilikçi içerik, hizmet, pedagoji ve uygulama geliştirilmesi;
- Mesleki Eğitim alanında yenilikçi uygulamaların geliştirilmesinin ve bu yeniliklerin bir katılımcı ülkeden diğer katılımcı ülkelere transferinin kolaylaştırılması;
- Resmi ve gayri resmi öğrenim yoluyla kazanılan nitelik ve yeterliliklerin şeffaflığının ve tanınabilirliğinin sağlanması;
- Çağdaş yabancı dillerin öğrenilmesinin teşvik edilmesidir. (www.intoffice.gazi.edu.tr/04.12.2007).

Bu amaçla program, aşağıdakileri geliştirmek ve güçlendirmek için bazı operasyonel hedefler ortaya koymuştur:

- Mesleki eğitim alanında ve yaşamboyu öğrenme alanında hareketliliğin geliştirilmesi (kalite dahil) hedeflenmektedir. Program sonucunda işletmelerdeki yerleştirmelerin sayısının yıllık 80.000'e ulaşması;
- Farklı aktörler arasındaki işbirliğinin (kalite dahil) artırılması;
- Yenilikçi uygulamaların artırılması ve bunların farklı ülkelere transfer edilmesi;
- İnfomal öğrenmeler sonucu edinilen kalite ve yeterlilikler dahil öğrenmelerin şeffaflığı ve bunların tanınması;
- Dil öğrenimi;
- Yenilikçi ICT tabanlı içerik, hizmet ve uygulamaların geliştirilmesi.

Yukarıda da belirtildiği gibi dil öğrenimi Leonardo da Vinci Programının operasyonel programları arasındadır. Yeni dönemdeki Yenilik Transferi Projelerinin içerik ve meslek bağlantılı dil öğrenimi de genel program öncelikleri arasında

yeralmaktadır. 2000- 2006 döneminde Leonardo da Vinci Programının dil yeterlilikleri faaliyet türü ile dil öğrenimine ilişkin projeler desteklenmekteydi.

Leonardo da Vinci Programı tarafından desteklenebilecek faaliyetler aşağıdaki gibidir:

- Hazırlık aşaması dahil hareketlilik;
- Tarafları ilgilendiren müşterek bir konu üzerine yoğunlaşan ortaklıklar;
- Ulusal ihtiyaçlara uyarlanmak üzere yenilikçiliğin transfer edilmesi veya yenilikçiliğin ve iyi uygulamaların geliştirilmesi yoluyla eğitim sistemlerinin geliştirilmesine yönelik çok taraflı projeler;
- Mesleki eğitim ve öğretim ile ilgili konularda çalışan uzman, tematik uzman ve organizasyon ağları;
- Diğer tedbirlerdir.

Leonardo Programının faaliyet türleri ülke merkezli ve merkezi projeler olarak ikiye ayrılmaktadır Ülke merkezli projeler için katılımcı ülkelerde bulunan Ulusal Ajanslara ve merkezi projeler için AB Komisyonu'na başvuruda bulunulur. Leonardo da Vinci Programının faaliyet türleri ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir:

Tablo 3.2: Leonardo Programı Faaliyet Türleri

Ülke Merkezli Projeler	Merkezi Projeler (Komisyon)
Hareketlilik	Yenilik Geliştirme Projeleri
Yenilik Transferi Projeleri	Tematik Ağlar
Ortaklık Kurma (2008'den itibaren)	Destek Faaliyetleri

3.1.3.1 Ülke Merkezli Projeler

Tablo 3. 2'de de görüldüğü gibi, Hareketlilik Projeleri (Mobility), Yenilik Transferi ve Ortaklık Projeleri ülke merkezli projelerdir. Bu projeler için başvurular Ulusal Ajans'a yapılır.

3.1.3.1.1 Hareketlilik Projeleri

Hareketlilik Projeleri Temel Mesleki Eğitimdeki (IVT: Initional Vocational Training) Stajyerler için İşletmelerde veya Eğitim Kurumlarında Uluslararası Yerleştirmeler, İşgücü Piyasasındaki İnsanlar için İşletmelerde veya Eğitim Kurumlarında Uluslararası Yerleştirmeler (PLM: People at Labor Market) ve Mesleki Eğitimdeki Profesyonellerin Hareketliliği (VETPRO: Vocational Education and Training Professionals) olarak üçe ayrılır.

Temel Mesleki Eğitimdeki (IVT) Stajyerler için İşletmelerde veya Eğitim Kurumlarında Uluslararası Yerleştirmeler: Temel mesleki eğitim görmekte olan kişilerin başka bir katılımcı ülkedeki ev sahibi kuruluş bünyesinde aldığı eğitim ya da katıldığı çalışma tecrübesidir. Bu faaliyet türünden öğrenciler ve çıraklar gibi temel mesleki eğitim görmekte olanlar yararlanabilirler. Mesleki eğitim ve öğretim alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar, okullar ve işletmeler ve diğer tüzel kişilikler başvuruda bulunabilirler. Bireysel yararlanıcılar koordine kuruluşu tarafından organize edilen bir hareketlilik projesinde hibelerini alacaklardır.

İşgücü Piyasasındaki İnsanlar için İşletmelerde veya Eğitim Kurumlarında Uluslararası Yerleştirmeler (PLM): Proje yararlanıcılarının seçilen mesleki konularla ilgili olarak, AB'ye üye bir ülkede yer alan kurum/kuruluş ya da işletmede aldığı eğitim/staj ya da katıldığı çalışma tecrübesidir. Çalışma hayatındaki kişiler; yeni mezunlar, çalışanlar, işsizler bu programa katılabilirler. Mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren kurum, kuruluş, okullar ve işletmeler, özellikle KOBİ'ler ve diğer tüzel kişilikler başvuruda bulunabilirler. Programdan faydalanma süresi 2 ile 26 hafta arasındadır. AB'ye tam üye en az 1 ülke ile ortak olmak gerekmektedir. (<http://www.europa.eu.int/> 09.10.2007).

Mesleki Eğitimdeki Profesyonellerin Hareketliliği (VETPRO): Mesleki eğitim uzmanlarının kendi ülkesi dışında, AB üyesi bir ülkenin ev sahibi kuruluş bünyesinde aldığı eğitim ya da katıldığı çalışma faaliyetleridir. Eğitimden sorumlu kişiler, insan kaynakları uzmanları, mesleki eğitim planlayıcıları ve yöneticileri, öğretmenler ve meslekî rehberlik uzmanları faydalanabilirler. Mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren kurum kuruluş, okul, işletmeler, özellikle KOBİ'ler ve

diğer tüzel kişilikler başvuruda bulunabilirler. Yararlanma süresi en az 1, en fazla 6 haftadır. AB'ye tam üye en az 1 ülke ile ortak olmak gereklidir.

3.1.3.1.2 Yenilik Transferi Projeleri

Yenilik transferi projelerinin amacı daha önceki Leonardo da Vinci Projelerinden veya diğer yenilikçi projelerden yenilikçi içerik veya sonuçların ulusal, yerel, bölgesel veya sektörel düzeyde kamu ve/veya özel mesleki eğitim sistemlerine adapte ve entegre edilmesi yoluyla Avrupa Mesleki Eğitim sisteminin kalitesini ve cazibesini artırmaktır. Örneğin bir Grundtvig Projesi eğer mesleki eğitimi doğrudan ilgilendiren bir sonuç ortaya koymuşsa, bu sonuçlar Yenilik Transferi Projesi aracılığıyla transfer edilebilir.

Farklı içeriklerde geliştirilmiş yenilikçi ürün, araç, yöntem ve uygulamaların ulusal ihtiyaçlara dilsel, kültürel ve hukuki açılardan adaptasyonunu amaçlamaktadır. Bu projelerde somut proje sonuçları ve ürünleri hedeflenmelidir.

3.1.3.1.3 Ortaklık Projeleri

Mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren kurumlar arasında gerçekleştirilecek işbirliğini teşvik edecek ve bu işbirliğine bir kısım ölçütlere göre katkı sağlayacak bir faaliyet türü olarak düşünülmektedir. Comenius ve Grundtvig projelerinden farklı olarak faaliyetler, mesleki eğitim ile bağlantılı olmalı ve bu faaliyetlerde meslek okullarının yanı sıra; işletmeler, sosyal ortaklar, bölgesel, yerel ve hatta ulusal karar mekanizmaları yer almalıdır. Ortaklık projeleri, hareketlilik faaliyetlerinin ötesinde, mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında proje boyunca sürekli bir işbirliği zemini oluşturmayı amaçlamaktadır.

Ortaklık projelerinin amaçları:

- Yenilik transferi projeleri ile hareketlilik projeleri arasındaki boşluğu doldurmak;
- Mesleki eğitimin cazibesini ve kalitesini artırmak;
- Mesleki eğitimde genel araçların gelişim ve uygulamasını gerçekleştirmek;
- Karşılıklı öğrenmeyi kuvvetlendirmek;

- Mesleki eğitimle ilgili tüm kurum ve kuruluşların proje faaliyetlerinde yer almasını temin etmektir.

Temel mesleki eğitim görmekte olan kişiler ile mesleki eğitim alanında hizmet veren profesyoneller bu programdan yararlanabilirler. Ayrıca işletmeler, sosyal ortaklar, mesleki eğitimle ilgili politikalara karar veren kuruluşlar ve üniversiteler başvuruda bulunabilirler. Ortaklık projelerinin süresi 2 yıldır ve en az birisi AB üyesi olmak koşuluyla, projede en az 3 farklı ülkeden, 3 ortak bulunması gereklidir.

Projeler, AB dillerinden birinde hazırlanmalı ve her ortak aynı projeyi kendi ülkesindeki ulusal ajans görevi yapan kuruma sunmalıdır.

3.1.3.2 Komisyon Merkezli Projeler

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi, Komisyon Merkezli Projeler, Yenilik Geliştirme Projeleri’nden, Tematik Ağlar ve Diğer Tedbirler başlıkları altında gruplandırılan projelerden oluşmaktadır. Bu projeler için başvuru doğrudan Komisyon’a yapılır.

3.1.3.2.1 Yenilik Geliştirme Projeleri

AB Komisyonu merkezli bu projeler, Mesleki eğitim kapsamında, yenilikçi içerik, metod ve prosedürlerin geliştirilmesi yoluyla, eğitim sistemlerinin kalitesinin geliştirilmesini amaçlayan uluslararası işbirliği projeleridir. Yenilik, yeni şeyler yapma veya bilinen işlerin yapılmasında yeni yollar bulmaktır. Bu türdeki projelerin amacı, (içerikler, metodlar, prosedürler vs.) gibi yenilikler geliştirmektir. Mesleki eğitim alanında henüz cevabı olmayan ortak bir sorunla baş etmede çeşitli ülkelere yardım için yeni bir çözüm yöntemi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu projeler, kalitenin geliştirilmesi ve mesleki eğitimde yeniliğin desteklenmesi için araç olmalıdır. Her iki amaç, teklifte araçların, metodların veya kavramların ve proje sırasında geliştirilen somut materyalin, ortamların değiştirilmesinde kullanılabilmesi veya bunun adapte edilebilmesine imkan verecek şekilde entegre edilmelidir. Ortaöğretim sonrası düzey hariç, mesleki eğitimdekilerin tamamının yanı sıra, bu tür eğitimi kolaylaştıran kurumlar ve kuruluşlar bu projelerden yararlanabilirler:

3.1.3.2.2 Tematik Ağlar

Mesleki Eğitim kapsamındaki spesifik konular üzerine çalışan uzmanlar ve kurumların oluşturduğu ağları kapsamaktadır. Amaç, mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren aktörler arasındaki bağı güçlendirmek ve mesleki eğitim alanında kaliteyi ve Avrupa boyutunu geliştirmektir. Başvurular doğrudan AB Komisyonu'na yapılır. Mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren tüzel kişiler bu programa başvurabilirler. Ortak sayısı en az üç olmalıdır ve proje süresi en fazla üç yıl olabilir.

3.1.3.2.3 Destek Faaliyetleri

Başvurular doğrudan AB Komisyonu'na yapılır. Mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren tüzel kişiler bu programa başvurabilirler (www.intoffice.gazi.edu.tr/04.12.2007). Bu başlık altında Leonardo da Vinci Projelerinin amaçlarını ve sonuçlarını geliştirmek amacıyla projeler geliştirilebilir. Dolayısıyla bu projeler iletişim aktiviteleri, projelerin tematik izlenmesi ve proje sonuçlarının yaygınlaştırılması ile bu sonuçlardan faydalanılması gibi konularda hazırlanabilir. Örneğin:

- Aktivite ve sonuçların geliştirilmesi için bilgi ve iletişim etkinlikleri;
- Bilgi ve deneyimlerin paylaşılması için toplantı düzenlenmesi, güncel proje özetlerinin yayımlanması dahil, benzer bir konuda hazırlanan devam eden projelerin izlenmesi;
- Ortak veritabanlarının geliştirilmesi ile proje sonuçlarının bir araya getirilmesi;
- İlgili sektör dahilinde projeleri ve potansiyel faydalanıcıları bir araya getirilmesi için valorizasyon konferanslarının desteklenmesidir.

(http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/fiches/leonardo8_en.html#1/04.02.2008).

2007 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de hareketlilik alanında toplam 401 adet proje üretilmiştir. Hareketlilik projeleri kapsamında ise desteklenen yararlanıcı sayısı ise 4278 olarak gerçekleşmiştir (<http://www.ua.gov.tr/uploads/leonardodavinci/Sunu-1-Genel.ppt#326,15,LdV/15.11.2008>). Türkiye Genel Hareketlilik / 15.11.2008). Leonardo da Vinci Programından faydalananlar da diğer programlardan yararlananlar gibi, farklı

uluslardan bireylerle çalışma imkanı bularak farklı dil ve kültürleri tanımış, dil becerilerini geliştirme imkanı bulmuş ve dil öğrenimi konusunda teşvik edilmişlerdir

3.1.4 Grundtvig

Yetişkin eğitime yönelik bir programdır. Grundtvig eyleminin temel amacı öğrenmeye istekli her yetişkinin öğrenme taleplerini gerçekleştirecek yolların geliştirilmesini sağlamaktır. Sadece yetişkin eğitimi alan bireyleri değil, öğretmenleri, eğiticileri, eğitim personelini ve bu hizmetleri veren kuruluşları da kapsamaktadır. Bu kuruluşlar, danışmanlık şirketlerini, hükümet dışı organizasyonlar, işletmeler, gönüllü kuruluşlar ve araştırma kuruluşları gibi yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde hayatboyu öğrenme ve yetişkin eğitimi ile ilgilenen kurum ve kuruluşlardır. Yetişkin eğitimi veren kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilerin veya bu kişilerin eğitimiyle ilgili kişilerin, hayatboyu eğitim kalitesinin artırılmasını desteklemek amacıyla, çalıştıkları ülke dışındaki bir ülkede 6 haftaya kadar eğitim almalarını sağlamaktadır. Bu sayede katılımcıların, pratik öğretmenlik, çalıştırıcılık ve danışmanlık gibi eğitsel yeteneklerini geliştirmek ve Avrupa'daki hayatboyu öğrenme hakkında daha geniş bilgi edinmelerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Programın özel hedefleri şöyledir: (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc86_en.htm/ 26.10.2008)

- 2013 yılına kadar yetişkin eğitimi alan insanların sayısını 25000' e çıkarmak ve yurtiçindeki ya da yurtdışındaki deneyimin kalitesini artırmak;
- Hareketlilik koşullarının 2013 yılına kadar her yıl en az 7000 kişinin yurt dışındaki yetişkin eğitiminden faydalanabilecek duruma getirilmesi
- Yetişkin eğitim ile ilgilenen kuruluşlar arasındaki işbirliği ve kalitenin iyileştirilmesi;
- Yenilikçi yetişkin eğitimi ve yönetim uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması;
- Özellikle yaşlıların ve temel yeterlikleri kazanmadan okuldan ayrılanların yetişkin eğitime erişiminin sağlanması;

- Yenilikçi ve ICT tabanlı eğitim içeriklerinin, hizmet ve uygulamaların desteklenmesi

Grundtvig kapsamında desteklenen faaliyetler şunlardır:

- Çalışma ziyaretleri, yerleştirmeler, asistanlık, yetişkin eğitimi değişimleri (personel eğitimi ve profesyonel gelişim) ve değişim organizasyonu hazırlıkları;
- Katılımcı kuruluşların ortak ilgi alanları ile ilgili Öğrenme Ortaklıkları;
- Yenilik ve iyi uygulamaların transferi aracılığıyla yetişkin eğitim sistemlerini geliştiren çok taraflı projeler;
- Ortaklıkların desteklenmesi, iyi uygulamaların yaygınlaştırılması ve yetişkin eğitiminin geliştirilmesi konularında çalışan uzmanlardan ve kuruluşlardan oluşan ağlar.

Grundtvig kapsamında verilen eğitimler de diğer konuların yanı sıra dil alanında çalışan eğitimcilere yönelik kurslar verilmektedir. Bütün sektörel programlarda olduğu gibi Grundtvig Programı AB'nin çok dillilik stratejisini desteklemektedir.

3.1.5. Transversal (Ortak Konulu) Program

Ortak konulu programlar iki veya daha fazla alt programı kapsayan alanlarda Avrupa işbirliğini desteklemektedir. Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin kalitesini ve tanınmasını desteklemek amacıyla oluşturulmaktadır. Politika geliştirme; dil öğretimi; bilişim; yaygınlaştırma başlıkları altında 4 faaliyet türünü kapsamaktadır.

Faaliyet Hedefleri

- Hayatboyu öğrenmede, özellikle Lizbon süreci, 'Eğitim ve Öğretim 2010, yanı sıra Bologna ve Kopenhag süreçleri ve sonrasındaki süreçler bağlamında, Avrupa düzeyinde politika geliştirme ve işbirliğini desteklemek;
- Hayatboyu öğrenme politikası geliştirmeyi desteklemek için karşılaştırılabilir veriler, istatistikler ve analizler için yeterli kaynak

sağlamak, hayatboyu öğrenmedeki amaçlara ve hedeflere yönelik ilerlemeyi izlemek ve özel önem verilmesi tavsiye edilen alanları tanımlamak; Üye ülkelerde dil öğrenmeyi ve dil çeşitliliğini desteklemek;

- Yenilikçi bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) tabanlı içerik, hizmet, pedagoji ve hayatboyu öğrenme uygulamalarının gelişmesini desteklemek;
- Hayatboyu öğrenme programının sonuçlarının geniş bir ölçekte uygun bir şekilde tanınması, gösterilmesi ve uygulanmasını sağlamak

Ortak konulu programın dil öğrenme ile ilgili faaliyet türü çok taraflı projeler, uluslararası ağlar ve diğer tedbirlerden oluşmaktadır.

Çok taraflı projeler yabancı dil bilmenin önemine ve dil öğrenim kaynaklarına dair bilincin artırılmasına ve internet üzerinden verilecek dersler yeni dil öğrenme araçlarının geliştirilmesi ve ölçme değerlendirmeye ilişkin araçların geliştirilmesine yönelik projeleri kapsamaktadır.

Uluslararası ağlar dil çeşitliliği ve dil öğrenme ile ilgili ağları kapsamaktadır.

Diğer tedbirler ise, dil çeşitliliği ve dil öğrenme ile ilgili konferanslar, çalışmalar, istatistiksel göstergeler, çeşitli kampanyalar ve basın yayın aracılığıyla dil öğrenimini teşvik etmeyi amaçlayan etkinlikler dahil, Hayatboyu Öğrenme Programının amaçları doğrultusundaki diğer girişimleri kapsamaktadır.

http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/structure/language_en.html/22.10.2008

. Kültürlerarası diyalog ve dil becerilerine sahip bir işgücü daha iyi işler ve ekonomik büyüme için önemlidir. Söz konusu becerilere sahip bir işgücü global pazarda etkili bir şekilde rekabet edebilmek için Avrupalı işletmelere olanak sağlar. Çok dillilik kişisel gelişime katkıda bulunur, sosyal dışlanmayı önler, diğer kültürel değerler, inançlar ve davranış kalıpları hakkında bilgi edinmemizi sağlar.

AB resmi dilleri, göçmen toplulukların dilleri, bölgesel ve azınlık dilleri ve önemli ticari ortakların dilleri bu faaliyet türü ile desteklenmektedir. Ancak, önerilen bütün faaliyetlerin AB'nin çok dillilik politikası ile uyumlu olması, katma değer

yaratması ve ulusal, yerel ve bölgesel düzeyde yürütülen faaliyetlere katkı sağlaması gerekmektedir.

Bunun yanısıra dil öğrenme ve dil çeşitliliği alanında kampanyalar, konferanslar ve istatistiksel göstergelerin desteklenmesini de desteklemektedir (http://ec.europa.eu/education/transversal-programme/doc956_en.htm / 26.10.2008).

3.1.6 Lingua Programı

Türkiye'nin de katıldığı AB Eğitim programı Socrates bünyesindeki Lingua Programı 2006 yılına kadar uygulanmıştır. Socrates programı yerini 2007-2013 yılları arasında geçerli olan Hayatboyu Öğrenme programı bünyesindeki Ortak konulu programın bir faaliyeti olan Dil Öğrenme'ye bırakmıştır. Lingua Programı, AB Genel Eğitim Programı olan Socrates'in alt programlarından biri olup, bu program üye olan Avrupa ülkesi vatandaşlarının Topluluğa üye ülkelerde konuşulan diğer dilleri yabancı dil olarak öğretmeyi amaçlamaktaydı. Dil öğrenim ve öğretiminin geliştirilmesi, yabancı dil bilen insanların sayılarının artırılması Socrates programlarının hepsinde ortak bir amaç olmakla birlikte, çeşitli yönleriyle ve kapsamlı olarak Lingua programının odak noktasını oluşturmaktadır.

Lingua programının hedef kitlesi, ilkokuldan üniversitelere kadar bütün öğrenciler, eğitimlerini tamamlamış insanlardan emeklilere kadar bütün topluluk ve aday ülke vatandaşlarıdır. Socrates genel eğitim programının Lingua bölümüne 27 AB üyesi ülke, 3 EFTA-EEA ülkesi ve Türkiye olmak üzere toplam 31 ülke dahildir. Bu ülkelerde konuşulan resmi diller Lingua projeleri için uygun dil kapsamına girmektedir. Bunlar; İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, İtalyanca, Portekizce, Flamanca, Danca, Fince, Yunanca, Bulgarca, Çekce, Slovakça, Romence, Lehçe, Macarca, Türkçe ve İrlanda, İzlanda, Norveç, İsveç, Polonya, Litvanya, Slovenya, Letonya, Estonya, ile Malta'da konuşulan dillerdir (http://min.avrupa.info.tr/QA/forum/viewthread.php?lang=0&forum_id=50&thread_id=3060 / 19.10.2008).

Lingua programında İngilizce, Almanca, Fransızca gibi yaygın kullanılan dillerden çok, az konuşulan, kullanılan, öğrenilen ve öğretilen dillerin projelere konu olması, Avrupa Komisyonu tarafından daha çok desteklenmekte ve mali yardım

verilmektedir

(http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/lingua/index_en.html/19.10.2008).

AB programlarından biri olan Lingua'nın amacı, Birlik içinde dilsel çeşitliliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesi, dil eğitimi ve öğretiminin kalitesine katkıda bulunulması, her öğrencinin ihtiyaçlarına uygun olarak hayat boyu dil öğrenme olanaklarına erişimi kolaylaştırmak gibi amaçlarla geliştirilmiştir. Lingua Programı'na katılabilecek gruplar, okullar, üniversiteler, yetişkin eğitim kuruluşları, yerel, bölgesel ve merkezi yönetim kuruluşları, dil kursları ve okulları, dil eğitimiyle ilgili araştırma kuruluşları, gazeteler ile diğer basın yayın ve internet şirketleri, vakıflar ve dernekler, toplumsal ve kültürel yönlerden dil üzerine çalışan sivil toplum kuruluşları, dil eğitimlerini planlayan, diploma veren bütün kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır.

Lingua programı ile üç tip proje desteklenmektedir:

- Dil öğrenmenin faydaları hakkında bilinçlendirme ve enformasyon projeleri
- Dil öğrenme kaynaklarına erişim
- Karar alıcılara enformasyon aktarımı

Bu proje türleri birbirini tamamlama ve örtüşme özelliğine sahiptir. Her üç konuda da ortaklık söz konusu olabilir. Ortaklık için en az üç ülkenin işbirliği yapması gerekmektedir.

Söz konusu program farklı alt amaçlara uygun olarak iki bölüm halinde Lingua 1 ve Lingua 2 olarak uygulanmıştır.

Lingua 1 Programının amaçları şöyle sıralanabilir:

- Vatandaşların Birliğin dilsel zenginliği hakkında bilinçlenmelerini sağlamak,
- Vatandaşları hayatboyu dil öğrenmeye teşvik etmek,
- Avrupa çapında dil öğrenme araçlarına erişimi kolaylaştırmak,
- Dil öğreniminde yenilikçi teknikleri ve iyi uygulamaları geliştirmek ve yaygınlaştırmak.

Lingua 1 Programı okul ortaklıkları projelerini, eğitici eğitimini, öğretim müfredatı gelişimini, dil öğrenme araçlarını, araştırma projelerini ve dil kursu düzenlenmesi gibi projeleri desteklemez.

Lingua 2 Programının amacı ise, dil öğrenenlerin çok çeşitli dil öğrenme araçlarına erişimini sağlamaktır. Projelerle geliştirilen ürünler dil eğitimcilerini değil, dil öğrencilerini hedefler.

(http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/lingua/index_en.html/19.10. 2008).

AB'nin hayatboyu öğrenme kapsamındaki programlar, bireylerin, kurumların, ve kar amacı gütmeyen kuruluşların farklı ülkelerdeki insanlarla birlikte çalışmalarını ve kültürlerarası diyalogu destekleyerek bireylerin çağın gereklerine uygun olarak eğitilmelerini ve AB'nin Lizbon Stratejisi'nin 2010 yılına kadar en dinamik ve en rekabetçi toplumu olma hedefine hizmet etmektedir. Dil öğrenmek suretiyle kültürlerarası diyalogun sağlanması bu programlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ancak AB'nin çok dillilik stratejisi sadece bu programlar tarafından değil, aşağıda anlatılan Eylem Planı, Avrupa Dil Günü, Avrupa Dil Yılı, Avrupa Dil Ödülü gibi faaliyetler ve Europass gibi çalışmalarla da desteklenmektedir. Ancak hem eğitim programlarında hem de gerçekleştirilen faaliyet ve çalışmalarda daha çok İngilizcenin ön plana çıktığı görülmektedir.

3.2 AB'nin Çok Dillilik Stratejisi Çerçevesinde Gerçekleştirdiği Faaliyetler

3.2.1 AB Komisyonu'nun Dil Öğrenme ve Dil Çeşitliliği İçin Eylem Planı

13 Aralık 2001 tarihinde Avrupa Parlamentosu dil çeşitliliğinin ve dil öğreniminin geliştirilmesi amacıyla bazı tavsiye ve tedbirlerden oluşan bir karar almıştır. Eğitim ve Gençlik Konseyi ise 14 Şubat 2002 tarihinde AB Komisyonu'nun dil çeşitliliğini ve dil öğrenmeyi amaçlayan eylem önerilerini sunmasını talep eden bir karar almıştır.

AB Komisyonu Eylem Planı'nı hazırlarken, diğer AB kurumlarının, üye ülke Bakanlıklarının, sivil toplum kuruluşlarını temsil eden birçok kurumun ve kamuoyunun görüşlerini almıştır. Söz konusu eylem planı 27 Temmuz 2003

tarihinde AB Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Eylem Planı 2004–2006 yılları arasında üç alanda alınması gereken 45 tedbir için somut önerilerde bulunmuştur.

- Öncelikle hayatboyu bir etkinlik olarak bütün vatandaşların dil öğrenmenin faydalarından yararlanmasını sağlama amacı;
- İkinci olarak yabancı dil öğretimi kalitesinin her düzeyde iyileştirilmesi;
- Üçüncü olarak, Avrupa’da dil öğrenmeye elverişli bir ortam hazırlanması.

Söz konusu Eylem Planı, yerel, bölgesel ve ulusal makamlarca alınan tedbirlerin desteklenmesi amacıyla 2004–2006 yılları arasında Avrupa düzeyinde bir dizi eylem önermektedir. Üye ülkelerin aldıkları tedbirlerle birlikte eylem planıyla önerilen tedbirler, dil çeşitliliğinin ve dil öğrenmenin geliştirilmesinde büyük bir atılım sağlaması mümkündür. Söz konusu Eylem Planı 2007 yılında tekrar incelenmiş ve 25 Eylül 2007 tarihinde uygulamaya ilişkin bir Komisyon Çalışma Raporu hazırlanmıştır. Rapor, dil öğreniminin geliştirilmesi için eğitim sistemlerinde yapılan değişiklikleri belirtmiş, son üç yılın başarılarını ortaya koymuş ve çok dillilik politikası için alınması gereken tedbir ve eylemler için temel hazırlamıştır.

http://ec.europa.eu/education/policies/lang/policy/index_en.html/ 08/09.2008).

3.2.2 Dil Gelişim Dosyası (European Language Portfolio)

AB, eğitim ve kültür konuları ile ilgili olarak 5 Mayıs 1949 tarihinde 10 Avrupa ülkesinin (Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İsveç, İtalya ve Norveç) bir araya gelmesiyle kurulan, Strazburg merkezli Avrupa Konseyi ile işbirliği halinde politikalarını yürütmektedir. Türkiye, Avrupa Konseyi’ne 1950 yılında üye olmuştur. Konseyin amacı demokrasi ve insan haklarını korumak, ırkçılık, etnik ayrımcılık, çevrenin korunması ve organize suçlar gibi temel sorunlar için çözüm yolları bularak Avrupalı vatandaşların yaşam koşullarını iyileştirmek, farklı kültürlerle sahip Avrupa vatandaşları arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek ve tüm bireylere Avrupalılık kimliğini kazandırmaktır. Avrupa Konseyi’nin resmi dilleri İngilizce ve Fransızca iken, AB, bütün üyelerin dillerini resmi dil olarak kabul etmiştir. Şu anda Birliğin 23 resmi dili vardır.

Avrupa’da ortak bir yabancı dil öğretim programı ve yabancı dil öğretiminde ortak bir standart, ortak ölçütler ve buna dayalı bir araç geliştirmeyi amaçlayan Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü, Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı (The Common European Framework of Reference for Languages)’nı oluşturmuştur. Günümüzde Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretimi bu çerçeve programa dayalı olarak gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı, yabancı dil öğretimi ve öğrenme düzeyleri için bir göstergeler tablosunu ve geçerliliği onaylanmış dil yeterliliği ölçütlerini içerir. Çerçeve Programın temel amacı, yabancı dil öğretimini üç temel felsefeye dayandırmaktadır. Bunlar; öğrenen özerkliği, kendini değerlendirme ve kültürel çeşitlilik olarak sıralanabilir. Bu üç temel felsefeye dayalı olarak ayrıca, üç ana bölümden oluşan Dil Gelişim Dosyası- Avrupa Dil Portfolyosu (European Language Portfolio) geliştirilmiş, portfolyonun tüm ülkelerde aynı biçimde hayata geçirilmesi ve uygulamalara ortak bir standart getirilmesi somut biçimde sağlanmaya çalışılmıştır.

Avrupa Konseyi’nin almış olduğu bir kararla Avrupa Dil Gelişim Dosyası uygulaması çalışmalarına başlanmıştır. 15-17 Ekim 2000 tarihinde Polonya’nın Cracow kentinde yapılan Avrupa Eğitim Bakanları Daimi Konferansı’nda tüm eğitim bakanları ülkelerinde Avrupa Dil Gelişim Dosyası uygulamasına geçilmesini kararlaştırmıştır. Bu bağlamda 2004- 2005 öğretim yılına kadar önce pilot okullarda uygulamaların yapılması, 2004- 2005 öğretim yılından sonra da tüm Avrupa Konseyi üye ülkelerinde bu uygulamanın yaygınlaştırılması planlanmıştır. Dil Gelişim Dosyası üç bölümden oluşmaktadır. Dil Pasaportu, Dil Öğrenim Geçmişi-Dil Biyografisi ve Dil Dosyası.

- Dil Pasaportu: Projenin temel amacı her Avrupa vatandaşının bir dil pasaportuna sahip olmasıdır. Bu pasaportu taşımadaki temel amaç, Avrupa vatandaşlarının çok dilli yetişmelerini sağlamak ve onları çok dil öğrenmeye teşvik etmektir. Avrupa’da serbest dolaşım hakkı kazanmak ve iş izni alabilmek için her Avrupa vatandaşının bu pasaporta sahip olması gerekecektir. Dil pasaportuyla iş ve oturma izni almak mümkün olacaktır.

- Dil biyografisi: Bir özgeçmiş görünümündedir ve bu bölüme dil öğrenim geçmişi yazılmaktadır. Bu bölümde dili öğrenmek için harcanan süre, amaç, nerede ve nasıl öğrenildiği ile bu dilin kültürü ile olan etkileşim yazılmaktadır.
- Dil Dosyası: Kişinin öğrendiği yabancı dille ilgili olarak aldığı tüm belgeleri kapsar. Bireyin hedef dilde yazmış olduğu yazılar, aldığı tüm sertifika ve diplomalar bu dosyada yerelmalıdır
(http://www.coe.int/t/dg4/portfolio/default.asp?l=e&m=/main_pages/welcome.html/08.09.2008).

3.2.3 Europass (Yeterlikler ve Nitelikler için Tek Avrupa Çerçevesi)

Europass, Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerle EFTA/EEA ülkelerinde eğitim öğrenim görmek ya da istihdam edilmek isteyen bireyler için nitelik ve yeterliklerinin şeffaflığının tek bir çerçevede toplanmasını sağlayan bir uygulamadır. AB Komisyonu ve AB Parlamentosu'nca 15 Aralık 2004 tarihinde alınan 2241/2004/EC nolu karara dayanmaktadır. Europass Avrupa Ulusal Europass Merkezlerince desteklemektedir.

Yaşam boyu öğrenme ilkesini benimseyen karar, şeffaflık artırıcı çeşitli araçları “Europass” adı altında tek bir çerçevede toplamıştır. Nitelik ve yeterliklerin şeffaflığın artırılmasına yönelik ihtiyaç, Kasım 2002 tarihli Kopenhag Deklarasyonunda, 31 Avrupa ülkesinin Eğitim Bakanlarının, sosyal tarafların ve Avrupa Birliği Komisyonu'nun da vurguladığı gibi, on aday ülkenin Birliğe giriş süreciyle daha da önem kazanmıştır. Karar, Komisyonca hazırlanmış “Lizbon Stratejisi'nin başarısı acil reformlara dayanmaktadır” konulu bildirmede önerilen etkinlikler çerçevesiyle uyum halindedir. 30 Kasım 2002 tarihli Kopenhag Deklarasyonu mevcut araçların tek bir çerçevede birleştirilmesini kapsayan ve bilgi araçları ile ağlarının uygulamaya konulması ve rasyonelleşmesi yoluyla sağlanacak, mesleki eğitim ve öğretimde şeffaflığın artırılması için faaliyetlerin gerekliliğini vurgulamıştır. Karar önergesi nitelik ve yeterlilikleri yaşam boyu öğrenme perspektifini de içine alan aşağıda isimleri verilen beş belgeyi Europass'a dahil etmiştir. Europass belgeleri tüm AB ülkelerinde standart bir formda hazırlanmaktadır. AB ülkelerinin eğitim ve öğretim sistemleri birbirinden farklı

olduğu için ğretim sonunda verilen belgeler çeşitlilik göstermektedir. Belgelerdeki terminoloji farklılığı nedeniyle oluşan karışıklığın ortadan kaldırılması için standart belgeler geliştirilmiştir. Bu belgeler; Europass CV ve Avrupa Dil Pasaportu ile yetkili kurumlarca onaylanması gereken Europass Sertifika Eki (Europass Certificate Supplement), Europass Mobility ile yüksek ğretim diploması'dır (Diploma Supplement).

- Europass CV: 2002 yılında başlatılan European CV'nin yerini almıştır. zgemiş formatını CEDEFOP (Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi)nin internet sayfasından indirmek mümkündür. Günlük olarak ortalama 3000 adet özgeçmiş formatı bu sayfadan indirilmektedir (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc46_en.htm/08.09.2008).
- Avrupa Dil Pasaportu (European Language Passport): Bu belge dil becerilerinin belgelendirilmesi için, Avrupa Konseyi'nin üç bölümden oluşan Avrupa Dil Gelişim Dosyası'nın bir parçası olarak geliştirilmiştir. Aynı şekilde bu belgenin CEDEFOP'un internet sayfasından indirilmek suretiyle bireysel olarak doldurulması mümkündür.
- Europass Sertifika Eki (Europass Certificate Supplement): Bir Mesleki ve Teknik Eğitim programı sonunda alınan sertifika, diploma, kurs bitirme belgesi gibi belgelerin ekinde yer alır ve eğitimi veren kurum tarafından verilir. Bununla ilgili tüm iş ve işlemleri her ülkede bulunan Ulusal Referans Noktaları takip etmektedir. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Ulusal Referans Noktası olarak faaliyet göstermektedir.
- Europass Diploma Eki: (Europass Diploma Supplement). UNESCO ve Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen bu belge, yüksek ğretim mezunlarına diploma ve/veya mezuniyet belgelerinin yanı sıra ek olarak verilir.
- Europass Hareketlilik (Europass Mobility): Bir hareketlilik programına katılanlara verilmek üzere evsahibi ve gönderen kuruluş tarafından doldurulan belgedir (<http://europass.cedefop.europa.eu/03.09.2008>).

3.2.4 Avrupa Diller Yılı

Avrupa Konseyi, çok kültürlü, çok dilli bir toplum yaratma anlayışını eğitim hedefi olarak belirlemiştir. Çok dillilik bilincini yaymak için Avrupa Konseyi ve AB 2001 yılını Avrupa Diller Yılı olarak ilan etmiştir. Avrupa Diller yılını ilan etmedeki temel amaç Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin dil ve kültür miraslarına sahip çıkmaları ve bunu diğer AB ülkeleriyle paylaşmalarıdır. Ayrıca, çok kültürlü, çok dilli Avrupalı olma bilincini yayarak birden çok dil öğrenmeyi teşvik etmektir. Bu yolla çok dil öğrenmenin farklı dil ve kültürel geçmişleri olan insanlar arasında hoşgörüyü arttıracığı ve bireylerin birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlayacağı beklenmektedir. Yaşam boyu dil öğrenme ve en az üç dil bilme her Avrupa vatandaşı için bir eğitim hedefi olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa Dil günü kutlamaları çerçevesinde sadece Avrupa dilleri ve Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde konuşulan diller kapsam dahilindedir. Gittikçe artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi anadilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmakta ve bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme gereksinmesi ortaya çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler, NATO ve Avrupa Konseyi gibi birçok uluslararası örgütte ortak iletişim aracı olarak birkaç ulusun dili kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler örgütünde kullanılan resmi çalışma dilleri Çince İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca ve Arapça'dır. Çince ve Arapça hariç diğer tüm diller Avrupa dilleri arasında yer almaktadır. Avrupa Birliği normlarına göre gençlerin en az üç yabancı dil bilerek yetişmeleri gerekmektedir. Bu amaçla AB Komisyonu "Öğrenen Topluma Doğru" başlıklı bildirisinde AB vatandaşlarının anadilleri dışında en az iki Avrupa dilini yeter düzeyde bilmelerini ilke olarak benimsemiştir (Demirel, 2003: 241,242).

Avrupa Dil Yılı kutlamalarına dil öğreniminin teşvik edilmesi amacıyla toplam 45 ülke katılmıştır. Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde toplam 190 proje kutlamalara katılmıştır. Projeler genellikle, festival, konferans, seminer, yarışma, sergi, mini dil kursları gibi üç veya dört farklı etkinlik türünü içermektedir. Etkinlikler, resmi, yerel, bölgesel ve azınlık olmak üzere 60'dan fazla dili kapsamaktaydı. Avrupa vatandaşları arasında farkındalık yaratmanın yanısıra ulusal ve yerel otoritelerin yabancı dil eğitimi konusunda tartışmaları için bir fırsat yaratmıştı

(http://ec.europa.eu/education/policies/lang/awareness/year_en.html/08.09.2008).

3.2.5 Avrupa Dil Günü

Avrupa Konseyi'nin girişimiyle Avrupa Dil Günü 2001 yılından itibaren her yıl 26 Eylül'de kutlanmaktadır. Avrupa Konseyi'ne üye 47 üye ülke vatandaşı okulda ve okul dışında her yaşta dil öğrenmeyi teşvik etmektedir. Dil çeşitliliğinin, kültürlerarası diyalog ve komşu ülkelerin yakınlaşması için bir araç olduğu düşüncesinden hareketle, Avrupa Konseyi Avrupa çapında kültürel çeşitliliği ve dil çeşitliliğini geliştirmek için çaba harcamaktadır. Dil gününün kutlanmasındaki amaç vatandaşlar arasında yabancı dil eğitiminin gerekli olduğu konusunda bir bilinç oluşturmak, Avrupa'da konuşulan bütün dillerin önemli olduğunu vurgulamak ve yaşam boyu dil öğrenmeyi teşvik etmektir (http://www.ecml.at/edl/pdf/about_day.pdf/ 05.09.2008). Avrupa dil günü dolayısıyla, Avrupa çapında çocuklara yönelik etkinlikler, radyo ve televizyon programları, konferanslar gibi bir dizi etkinlik düzenlenir.

3.2.6 Avrupa Dil Ödülü

Avrupa Dil Ödülü, dil eğitim ve öğretimi alanında yeni girişimleri, teknikleri destekleyen, bu tekniklerin kullanılmasını yaygınlaştırmayı amaçlayan bir ödüldür. Ödül dil öğretiminde yenilikçiliği destekler, kullanılan yöntemler ve yaş konusunda herhangi bir sınırlama yoktur. Yerel ve ulusal düzeyde yenilikçi projeleri desteklemek suretiyle Avrupa çapında dil öğretimi standartlarını yükseltmeyi hedefler. Avrupa Dil Ödülü, Avrupa Komisyonu tarafından koordine edilen ancak yürütülmesi üye ülkeler tarafından ülke merkezli etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilen bir programdır. Ödül, her yıl her bir AB üyesi ve aday ülkede en yenilikçi dil öğrenme projesine verilir. Genel kriterler, Avrupa düzeyinde belirlenirken, ülkeler de kendi kriterlerini belirleyebilirler (http://ec.europa.eu/education/languages/language-teaching/doc70_en.htm/08.09.2008).

Avrupa Dil Ödülü programı, AB vatandaşlarının ana dillerine ek olarak en az iki Avrupa dilinde daha yetkin kullanıcı olabilmelerine katkı sağlamak üzere, AB

Komisyonu tarafından hazırlanan Beyaz Kitap- Öğretme ve Öğrenme: Öğrenen Toplumla Doğru başlıklı rapor kapsamında 1995 yılında başlatılmıştır. Avrupa Dil Ödülü programı, Türkiye’de 2006 yılında başlatılmış ve Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Yönlendirme ve İzleme Komitesi tarafından onaylanmıştır.

Avrupa Dil Ödülünün hedefi, ilköğretim dördüncü sınıftan itibaren eğitim ve öğretim sürecinin her aşamasındaki yeni ve yaratıcı dil öğretme projelerini ve etkinliklerini teşvik ederek dil öğrenme alanına ilgiyi artırma çalışmalarına katkı sağlamaktır. Ödül, AB Eğitim Programlarına katılan ülkelerde kullanılan resmi dillerin öğretilmesi ve öğrenilmesi alanındaki her türlü uygun etkinliğe verilecektir. Ödül programının temel amacı başvuruların içeriğinde mevcut kaynakların örnek ve yenilikçi kullanılmasının yer almasını sağlamaktır (www.ua.gov.tr/uploads/leonardodavinci/AVRUPA_DIL_ODULU_TEKLIF_CAGRI_SI-2008.doc- /08.09.2008).

Ödül ile ilgili olarak belirlenen Avrupa kriterleri aşağıdaki gibidir:

- Projeler kapsamlı olmalıdır. Projenin bütün unsurları- öğrenciler, öğretmenler, yöntemler ve kullanılan araçlar öğrencilerin ihtiyaçlarını belirleme ve karşılama yeterliliğinde olmalıdır.
- Projeler, kendi ulusal bağlamları içinde katma değer sağlamalıdır. Dil öğretimi ve öğreniminde iyileşme sağlamalıdır.
- Projeler öğrenciler ve öğretmenler için katma değer sağlamalıdır.
- Projeler orijinal ve yaratıcı olmalıdır.
- Projelerin Avrupa boyutu olmalıdır.
- Proje çıktılarının transfer edilebilir olması önemli bir noktadır. Örneğin yöntem ve teknikler farklı dillere ya da farklı yaş gruplarına uygulanabilir olmalıdır.

http://ec.europa.eu/education/policies/lang/awareness/label_en.html/08.09.2008.

3.2.7 Kùltùrlerarası Diyalog Yılı 2008

AB Komisyonu, AB Parlamentosunun 5 Ekim 2005 tarihli teklifini kabul ederek 2008 yılının kùltùrlerarası diyalog yılı ilan edilmesine karar vermiştir (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1226&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en/> 29.10.2008).

Avrupa Kùltùrlerarası Diyalog Yılı, AB vatandaşlarının özellikle de gençlerin, 2008 yılı boyunca günlük yaşamlarında kùltùrlerarası diyaloğun ve aktif birer Avrupa vatandaşı olmalarının önemi konusundaki farkındalığı artırmaya yardımcı olmaktadır. Avrupa kimliğinin ve vatandaşlığının güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

AB, kùltürel çeşitliliği desteklemektedir. Küreselleşme AB ùlkeleri arasındaki diyalogu ve aynı zamanda da AB'nin diğer ùlkelerle olan diyalogunu da artırmaktadır. AB kùltùrlerarası diyalogu çeşitli programlar ve girişimlerle destekleyerek önem verdiğini göstermektedir.

Ancak özellikle gençleri ve sivil toplum örgütlerini içine alan daha derin ve yapısal bir diyaloga ihtiyaç vardır. Bu diyalog, AB'nin kendi içinde ve de diğer ùlkelerle bağlantı kurması ve hoşgörü ve saygının yerleşmesi için bir araç olacaktır.

Kùltùrlerarası diyalog yılı, eğitimde, işlerinde, kùltürel ve sosyal faaliyetlerde ve sivil toplum örgütlerinde kùltùrlerarası diyalogu teşvik edecektir. Kùltùrlerarası diyalog 2007 yılında başlayan AB'nin Hayatboyu Öğrenme, Kùltür ve Gençlik Programları için bir önceliktir (http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc415_en.htm- 29.10.2008).

SONUÇ

19. yüzyılda yaşayan ünlü dilbilimci Wilhelm Von Humboldt, dili incelemek suretiyle, o dili konuşan ulusun karakterini, kültürünü, dünya görüşünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Humboldt dili ve ulusu birbirinden bağımsız görmediği gibi, dille kültürü de birbirinden bağımsız düşünmemiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Humboldt'un dilin ulus ve kültürle olan ilişkisi hakkındaki düşüncelerine de değinerek dilin ulus, kültür, küreselleşme ve uluslararası ilişkiler gibi konularla bağlantısı açıklanmaya çalışılmıştır.

İçinde yaşadığımız bilgi çağında, ülkeler arasında ekonomik, politik, sosyal ilişkiler yaygınlaşmış, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmalar çözülmüş, farklı toplumsal kültürler, inanç ve beklentiler daha iyi tanınır hale gelmiş ve ülkeler arasındaki ilişkiler yoğunlaşmıştır. Bilgi toplumunda küreselleşmenin, bilginin öneminin, kültürlerarası diyalogun, uluslararası hareketliliğin, çokuluslu şirketlerin arttığı bu dönemde her şeyden önce yabancı dil bilme gerekliliği büyük bir önem arz ederek karşımıza çıkmıştır.

Giderek artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi anadilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmış ve bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme gereksinmesi ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile birlikte, bilgi iletişim teknolojilerinin, ticaretin, ulaşım imkanlarının hızla gelişmesi sonucunda, farklı ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik, ticari vb. ilişkiler hızla artmış ve uluslar arasındaki işbirliği ortamı da çok hızlı bir şekilde gelişmiştir. Farklı ülkeler arasındaki gerek eğitim, gerek iş amaçlı bireysel hareketlilik de içinde bulunduğumuz yeni süreçte oldukça hız kazanmış ve özellikle de AB'nin 1990'lı yıllardan beri devam etmekte olan ve son dönemde Hayat Boyu Öğrenme Programı adını alan eğitim programı ile teşvik edilir hale gelmiştir. AB'nin ilköğretim düzeyinden üniversite düzeyine kadar hatta hayat boyu öğrenmeyi de içine alacak şekilde yetişkin eğitimini de hedef alan eğitim programlarıyla birlikte öğrencilerin, öğretmen ve öğretim üyelerinin ve yetişkinlerin hareketliliği, farklı kültürlerden insanlarla birlikte yürütülen çalışmalar artmaya devam etmektedir. 2000'li yıllarda

çeşitli mesleklere mensup bireyler çok uluslu şirketlerde yabancı meslektaşları ile birlikte bir arada ve uluslararası normlar çerçevesinde görev yapacaklardır. AB, eğitim programları aracılığıyla, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve ilköğretim-ortaöğretim ve üniversite öğretimi dönemlerini de kapsayacak şekilde düzenlediği eğitim programlarında çeşitli milletlerden insanların bir araya gelmelerini, birlikte çalışmalarını sağlamış ve bu şekilde kültürlerarası diyalogu desteklemiştir. AB'nin Grundtvig, Erasmus, Leonardo da Vinci ve Comenius gibi sektörel programlarından faydalanabilmek için öncelikle yabancı dil özellikle de İngilizce bilmek gereklidir. AB yabancı dile verdiği önemi 2000-2006 yılında yürürlükte olan Lingua Programı aracılığıyla da göstermiştir. Yeni dönemde ise bu program Transversal –Ortak Konulu Program- başlığı altında desteklenmiştir.

AB, sadece bu eğitim programları ile değil, çok dillilik stratejisi ile de, özellikle az bilinen dillerin öğrenilmesini konu edinen projelere destek vermek suretiyle çok dilliliğe verdiği önemi göstermiştir. Avrupa Diller Yılı, Avrupa Dil Günü gibi faaliyetler ve Europass gibi girişimler de yabancı dil öğrenmenin önemini vurgulamaktadır.

Eurobarometer verilerinden de görüldüğü gibi Türkiye'de yabancı dil – İngilizce- bilenlerin oranı diğer ülkelerle kıyaslandığında oldukça düşüktür. İçinde yaşadığımız bilgi çağı ve küreselleşme süreci de yabancı dil öğrenimini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu kapsamda AB'nin eğitim programları aracılığıyla sağladığı fonlardan faydalanmak suretiyle dil eğitimi ve öğretimi konusunda çeşitli projeler geliştirilmeli ve bu alanda faaliyet gösteren gruplar teşvik edilmelidir. Türkiye birçok alanda olduğu gibi eğitimle ilgili konularda da AB standartlarına uyum sağlamak zorundadır. Bu konu kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde, ikinci yabancı dil öğretimi 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun aldığı kararla yabancı dil ağırlıklı liselerin hazırlık sınıflarında zorunlu kılınmıştır. AB ülkelerinde ortaöğretim öğrencileri için iki yabancı dil öğrenme zorunluluğu bulunmaktadır. Türkiye'de de bu konudaki alt yapı çalışmalarının hızla güçlendirilmesi ve en kısa zamanda ülke genelinde yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Dünyada İngilizcenin yabancı dil olarak diğer diller arasında önlenemez bir biçimde ön plana çıkmasına karşı tepkiler artmaktadır. İngilizcenin Türkçe

üzerindeki etkisini azaltmak ve AB'nin de üzerinde durduğu gibi anadili dışında en az iki yabancı dil öğrenerek bilgi çağında kendimize daha güçlü bir konum elde edebilmek için, İngilizcenin yanısıra İspanyolca, Fransızca ve farklı dil ailelerinden Japonca ve Çince gibi dillerin de öğrenilmesi desteklenmelidir.

Önümüzdeki dönemde uluslararası ilişkilerin, küreselleşmenin, ticaretin, hareketliliğin daha da ivme kazanacağı düşünüldüğünde içinde yaşadığımız çağın gerektirdiği ölçüde yabancı dil bilmek gereklidir. Ancak, çalışmanın birinci bölümünde de anlatıldığı gibi, İngilizce öğretimi hem ülkemizde hem de dünyada ön plana çıkmıştır. Bunun yanısıra yabancı dille eğitim değil, yabancı dil eğitimi vurgulanmıştır. Ayrıca dilin ulusal kimlik ve kültür açısından önemi de vurgulanmış ve İngilizcenin yükselişi ile birlikte önümüzdeki dönemde konuşur sayısı giderek azalan tehlikedeki dillerin tamamen yok olacağı ve şu anda konuşulan dillerin yaklaşık % 95'inin yok olacağı öngörüsünde bulunulmuştur.

Türkçemiz açısından günümüzde böyle bir tehlike mevcut olmamakla birlikte İngilizcenin Türkçe üzerindeki etkisi vurgulanmıştır. Bu konudaki hassasiyetler dikkate alınmalı ve Türkçenin korunması ve geliştirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Türkçenin geliştirilmesine hizmet edecek en etkili yol, dilimizin bilim dili olarak kullanılması ve uluslararası saygınlığı ile geçerliliğinin artırılmasıdır. Türkçenin uluslararası saygınlığının artırılmasına “Uluslararası Türkçe Olimpiyatları” gibi etkinlikler ve kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşlarının düzenlemiş olduğu uluslararası toplantılarda Türk katılımcıların Türkçe konuşması ve bu toplantılarda simultane tercüme yönteminin kullanılması katkı sağlayacaktır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi de uluslararası arenada itibarının artırılmasına ve güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Yeni nesillerin dil ve kimlik konularında sürekli olarak bilinçlendirilmeleri ve konunun önemini içselleştirmeleri, dilimizi, dolayısıyla da kültürümüzü ve kimliğimizi güçlendirerek korumamıza yardımcı olacaktır. Bilim adamlarımıza da bu konuda büyük görev düşmektedir. Teknik terimlerin olduğu gibi alınmasından ziyade, Türkçe karşılıklarının üretilmesi ve yabancı terimlerin toplumda yaygın bir şekilde kabul görmeden önce Türkçe karşılıklarıyla tanışmaları Türkçenin güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE TEZLER

- Akarsu, Bedia, (1998), **Dil-Kültür Bağlantısı**, Üçüncü Basım, Ankara: İnkılap Yayıncılık.
- Aksan, Doğan, (1977), **Her Yönüyle Dil: Anaçizgileriyle Dilbilim 1**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ankara Üniversitesi, (2003), **Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Kılavuzu**, Der: Kaya Uysal, Ceran Arslan, Berna Arslan, Ankara Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 218.
- Blainey, Geoffrey, (2007), **20. Yüzyılın Kısa Tarihi**, Çev: Onur Şen, Tufan Tıgılı, İstanbul: 1001 Kitap Yayınları.
- Crystal, David, (2005), **Dillerin Katli**, Çev. Gökhan Cansız, İstanbul: Profil Yayınları.
- Demir, Nurettin ve Yılmaz, Emine, (2004), **Türk Dili El Kitabı**, 2. Baskı. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Demirel, Özcan. (2004), **Yabancı Dil Öğretimi**, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- EPIC: Economic Policy Information Center, TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı, İngiltere Büyükelçiliği. (2007), *“Eğiticilerin Eğitimi Semineri Eğitim Materyalleri-1”*, **Lizbon Stratejisi’nin Yaygınlaştırılmasına Yönelik Kurumlar arası İşbirliği ve Eğitim Projesi**.
- Erkan, Ersin, (2003), **Avrupa Birliği Sürecinde Dil Hakları**, ed: Ebru Uzpeder, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını.
- Gencan, Tahir Nejat. (2007), **Dilbilgisi**, Ankara: Tekağaç Yayınları.
- Günce, Gülseren, (1973), **Çocukta Zihin Gelişimi: Piaget Kuramına Toplu Bakış**, Ankara. Baylan Matbaası
- İktisadi Kalkınma Vakfı, (2003), **15 Soruda 15 AB Politikası Serisi No:12 Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikası**, Haz: Senem Aydın, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, (2006) **Avrupa Birliği’nin Lizbon Stratejisi**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 197, der: Zeynep Usal, Mahir Ilgaz
- Johanson, Lars, (2002), **Türk Dil Haritası Üzerinde Keşifler**, Çev E. Demir. N. Yılmaz, Ankara: Grafiker Yayını.
- Karluk, Rıdvan, (1996), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul: IMKB Yayını

- Kihtir, Arzu, (2003), **Avrupa Birliğinin Eğitim Politikası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Topluluğu Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ojala L, (1992), “*European Approaches to Lifelong Learning: Trends in Industry Practices and Industry- University Cooperation in Adult Education and Training*”, **CRE-ERT, The European University-Industry Forum, Cenevre**
- Postacı, Aslı, (2004), “*Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları*”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Ruhlen, Merritt, (2006), **Dilin Kökeni Anadilin Evriminin İzinde**, Çev: İsmail Ulutaş. Hece Yayınları
- Tezcan, Mahmut, (2002), **Postmodern ve Küresel Toplumda Eğitim**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuzcu, Gökhan, (2006), **Avrupa Birliği’ne Giriş ve Eğitimde Vizyon 2023**, 1. Basım, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.
- Ünal, şeref, (2001), **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 89.
- Ünal, şeref, (2007), **Avrupa Birliği Hukukuna Giriş**, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Vardar, Berke, (2001), **Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Yıldırım, Ali, Hasan şimşek, (2006), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

MAKALELER

- Aksan, Doğan, (2003), “*Kültür ve Bilim Dili Olarak Türkçe*”, **Dil Kültür ve Çağdaşlaşma**, Haz: Bahaeddin Yediyıldız, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, s. 51- 57
- Demirel, Özcan, (2003), “*Avrupa Birliği ile Bütünleşme Bağlamında Türkiye’de Yabancı Dil Öğretimi*”, **Dil Kültür ve Çağdaşlaşma**, Ed: Bahaeddin Yediyıldız. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, s. 239-248
- Durusoy, Gertrude, (2003), “*Bireyde ve Toplumda Dil Haklarının Boyutları*”, **Avrupa Birliği Sürecinde Dil Hakları**, ed: Ebru Uzpeder, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını, s. 12-14
- Fierke, K.M., (2002), “*Links Across The Abyss:Language and Logic in International Relations*”, **International Studies Quarterly**, Vol. 46, No. 3, Published by: Blackwell Publishing on behalf of The International Studies Association, s. 331-354.
- Grosse, Christine Uber, (2004), “*The Competitive Advantage of Foreign Languages and Cultural Knowledge*”, **The Modern Language Journal**, Blackwell Publishing on behalf of the National Federation of Modern Language Teachers Associations, Vol. 88, No. 3, s. 351-373.
- Gündüz, Zuhul Yeşilyurt, (2006), “*Avrupa Birliği’nin Dil Sorunu*”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 5, No: 3. ATAUM Yayınları, s. 199-217.
- Hake, Barry, (2006), “*AB Politikaları ve Bilgi Ekonomisi: Yaşam Boyu Öğrenme İçin Stratejik Bir Rol*”, **Yaşam Boyu Öğrenme**, der: Fevziye Sayılan-Ahmet Yıldız, Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 15-30.
- Johanson, Lars, (1992), “*Strukturelle Faktoren in Türkischen Sprachkontakten*”, **Sitzungsberichte der Wissenschaftlichen Gesellschaft an der J. W. Goethe-Universität Frankfurt am Main** 29:5, Stuttgart.
- Koç, Gürcü, (2005), “*Yaşam Boyu Öğrenme*”, **Eğitimde Yeni Yönelimler**, Der: Özcan Demirel, Ankara, Pegem A Yayıncılık, s. 213-225.
- Kroff, Alexander, (1950), “*Why Study Foreign Languages?*” **The Modern Language Journal**, Vol. 34, No. 3, Published by: Blackwell Publishing on behalf of the National Federation of Modern Language Teachers Associations, s. 209-215
- Mengü, Güven, (2003), “*Dil- Kültür İlişisine Antropolojik Bir Bakış*”, **Dil Kültür ve Çağdaşlaşma**, Haz: Bahaeddin Yediyıldız, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, s. 15-27.
- Nielsen, Sören, (2005), “*Lizbon Hedefleri ve Kopenhag Süreci-Maastricht Bildirgesi*”, **AB Kopenhag Süreci ve Maastricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Öğretim ve Eğitimi Bekleyen Zorluklar Uluslararası Konferansı**, Ankara, s.52-58

- Rodrigues, Maria Joao, (2004), “*Yeni Bir Yüzyılın Eşiğinde Yeni Bir Avrupa Düşüncesi İçin Stratejiler*”, **Avrupa’nın Yeni Bilgi Ekonomisi Uluslararası Rekabet Gücü ve Sosyal Uyum için Stratejiler**, ed: Maria Joao Rodrigues. Dışbank Kitapları-9. s. 11-37.
- Şahin, Abdullah, (2006), “*Eğitimde Avrupa Boyutu*”, **Eğitim ve Gençlik**. Ankara: Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Yayını, Yıl:1 Sayı:3 s.26
- Tuna, Korkut, (2003), “*Dil ve Milli Kimlik*”, **Dil Kültür ve Çağdaşlaşma**, Haz: Bahaeddin Yediyıldız, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, s. 39- 50.
- Türker, Sadık, (2003), “*İslam Düşüncesinin Gelişiminde Tercüme Faaliyetlerinin Rolü*”, **Dil Kültür ve Çağdaşlaşma**, Editör: Bahaeddin Yediyıldız. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, s. 91-104.
- Virtanen, Özlem Eraydın, (2003), “*Dil Politikalarının Milliyetçilik Hareketlerindeki Tarihsel Kökenleri*”, **Avrupa Birliği Sürecinde Dil Hakları**, ed: Ebru Uzpeder, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını, s.18-20
- Warsaw, J, (1938), “*Social Values, the Social Studies, and the Foreign Languages*”, **The Modern Language Journal**, Vol. 22, No. 8, Blackwell Publishing on behalf of the National Federation of Modern Language Teachers Associations, s. 572- 576

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/05/28/gnd104.html> Erişim: 17.11.2008
- <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/08/15/egitim/h1.htm> Erişim: 13.11.2008
- <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/018.htm> Erişim: 14.09.2008.
- http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc415_en.htm. Erişim: 29.10.2008
- http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm Erişim: 01.09.2008
- http://ec.europa.eu/education/languages/language-teaching/doc70_en.htm
Erişim:08.09.2008
- http://ec.europa.eu/education/policies/lang/awareness/label_en.html Erişim: 08.09.2008
- http://ec.europa.eu/education/policies/lang/awareness/year_en.html Erişim: 09.09.2008
- http://ec.europa.eu/education/policies/lang/policy/index_en.html Erişim: 08/09.2008
- http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/call08/guide_en.pdf Erişim: 15.11.2007.
- http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf. Erişim: 02.11.2008
- http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc191_en.htm. Erişim: 22.10.2008.
- http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc46_en.htm
Erişim:08.09.2008.
- http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm
Erişim: 22.10.2008.
- http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc86_en.htm.
Erişim: 26.10.2008
- http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/structure/comenius_en.html.Erişim: 22.10.2008
- http://ec.europa.eu/education/transversal-programme/doc956_en.htm. Erişim: 26.10.2008.
- <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/45/index.en.html> / 09.07.2008
- <http://europass.cedefop.europa.eu> Erişim: 03.09.2008.
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1226&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>. Erişim: 29.10.2008

- <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11082.htm>. Erişim: 26.11.2007.
- <http://forums.ec.europa.eu/multilingualism/en/> Erişim: 11.10.2008
- http://ogm.meb.gov.tr/yabanci_dil_ogretimi_yonetmelik.pdf Erişim: 17.11.2008
- http://scic.ec.europa.eu/europa/jcms/c_5204/what-we-do-faq. Erişim: 05.09.2008.
- <http://tdkterim.gov.tr/?kelime=dil&kategori=terim&hng=md> Erişim:09.10.2008
- <http://www.abofisi.metu.edu.tr> Erişim:18.09.2007
- <http://www.ankara.edu.tr/sonEcts/abegitimects.html> Erişim: 14.09.2008
- <http://www.avrupa.info.tr/Files/File/Publications-2007/02-nfonotes/AB%20ve%20Diller.pdf> Erişim: 02.09.2008
- http://www.coe.int/t/dc/files/themes/languages_minoritaire/default_en.asp Erişim: 05.10.2008
- http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Division_EN.asp. Erişim: 19 Ekim 2008
- http://www.coe.int/T/DG4/Linguistic/Domains_EN.asp#TopOfPage Erişim: 03.10.2008.
- http://www.coe.int/t/dg4/portfolio/default.asp?l=e&m=/main_pages/welcome.html. Erişim: 08.09.2008
- <http://www.deu.edu.tr>. Erişim:18.09.2007
- <http://www.dilbilimci.org/dilbilim/index.php?topic=195.0> Erişim: 28. Ağustos 2008
- http://www.ecml.at/edl/pdf/about_day.pdf. Erişim:05.09.2008.
- http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/010EN.pdf. Erişim: 05.08.2008
- http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/061EN.pdf . Erişim:06.08.2008
- <http://www.mess.org.tr> Erişim: 18.07.2007
- <http://www.ua.gov.tr>. Erişim:20.09.2007
- <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=9>. Erişim: 22.10.2008.
- http://www.ua.gov.tr/uploads/comenius/Bilgilendirme_Toplantilari/Trabzon/UA%20ve_Comenius_Genel_Trabzon_07_10_2008.pdf Erişim: 15.11.2008.
- <http://www.ua.gov.tr/uploads/erasmus/Turkiyede%20Erasmus%20tecrubesi.pdf>. Erişim: 15.11.2008

- http://www.ua.gov.tr/uploads/hayatboyuogrenme/LLP%20Karari_Turkce.pdf. Erişim: 09.12.2007.
- http://www.ua.gov.tr/uploads/leonardodavinci/AVRUPA_DIL_ODULU_TEKLIF_CAGRISI-2008.doc. Erişim: 08.09.2008
- [http://www.ua.gov.tr/uploads/leonardodavinci/Sunu-1- Genel.ppt#326,15,LdV](http://www.ua.gov.tr/uploads/leonardodavinci/Sunu-1-Genel.ppt#326,15,LdV)
Türkiye Genel Hareketlilik / 15.11.2008.

EK

Ülke kodları/ Dil Kodu

<i>Ülke</i>	<i>ISO Ülke Kodu</i>	<i>ISO Dil Kodu</i>	
Almanya	DE	DE	Almanca
Avusturya	AT		
Belçika	BE		
Çek Cumhuriyeti	CZ	CS	Çekce
Danimarka	DK	DA	Danimarkaca
Estonya	EE	ET	Estonyaca
Finlandiya	FI	FI	Fince
Fransa	FR	FR	Fransızca
Hollanda	NL	NL	Hollandaca
İngiltere	GB/UK	EN	İngilizce
İrlanda	IE	GA	İrlandaca
İspanya	ES	ES	İspanyolca
İsveç	SE	SV	İsveççe
İtalya	IT	IT	İtalyanca
Kıbrıs R.K.	CY		
Letonya	LV	LV	Letonyaca
Litvanya	LT	LT	Litvanyaca
Lüksemburg	LU		
Macaristan	HU	HU	Macarca
Malta	MT	MT	Maltaca
Polonya	PL	PL	Lehce
Portekiz	PT	PT	Portekizce
Slovakya	SK	SK	Slovakça
Slovenya	SI	SL	Slovence
Yunanistan	GR	EL	Yunanca
İzlanda	IS	IS	İzlandaca
Lihtenştayn	LI		
Norveç	NO	NO	Norveççe
Bulgaristan	BG	BG	Bulgarca
Romanya	RO	RO	Romence
Türkiye	TR	TR	Türkçe

ÖZGEÇMİŞ

Fatma Çil 05.Eylül 1972 yılında Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini 1991 yılında Ankara Özel Yükseliş Lisesi'nde, Lisans Eğitimini ise 1995 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 2006-2008 yılları arasında Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı'nda Yüksek Lisans eğitimine devam etti. 1998-2004 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı'nda Mütercim Tercüman olarak çalıştı. Halen Milli Prodüktivite Merkezi'nde Uzman olarak çalışmaya devam etmektedir.